

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TERCÜME ESERLER BAĞLAMINDA XXI.
YÜZYILDA MAKEDONYA'DA YENİ TÜRK
EDEBİYATI

Bennu MUSLİ

2501151223

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Mehmet SAMSAKÇI

İSTANBUL-2020

ÖZ

TERCÜME ESERLER BAĞLAMINDA XXI. YÜZYILDA MAKEDONYA'DA YENİ TÜRK EDEBİYATI

Bennu MUSLİ

Dünya düzeninin içinde birçok kültür ögesinin köprüsü niteliğinde kendini konumlandıran tercüme meselesi, özellikle edebiyatın son dönemde olduğu noktada büyük bir önem arz etmektedir. Edebiyat her ne kadar kendi dili ile, kendi toplumuna ait olsa da aynı zamanda öteki dilin, öteki toplumuna da çok şey kazandırmış bir sanat biçimidir. Bu fikir temel alınarak, Yeni Türk Edebiyatı döneminde yazılmış eserlerin, kültür dilinden erek diline aktarılması süreci, Makedonya'daki tercüme faaliyetlerinin neticesi ile gösterilmesi amaçlanmaktadır.

Tez çalışması, Yeni Türk Edebiyatı eserlerinin Makedonya'da gerçekleştirilen tercüme çalışmalarını, eserlerin seçim kriterlerini, yayınevlerinin bu doğrultudaki faaliyetlerini, Türkiye ile Makedonya arasındaki iş birliği bağlamında Yeni Türk Edebiyatı'nın Makedonya'da kapsadığı alanı ifade etmektedir. Bu araştırma, kendi sınırları içerisinde oluşmuş bir edebiyatın, başka bir coğrafi bölgede yansımalarını ortaya çıkarmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Yeni Türk Edebiyatı, tercüme, Makedonya, yayınevi

ABSTRACT

TRANSLATION IN THE CONTEXT OF WORKS IN THE XXI. CENTURY - MODERN TURKISH LITERATURE IN MACEDONIA

Bennu MUSLI

When we bring up the question of translated works, which as a concept have positioned themselves as a bridge between many cultural elements within the world's order, it is of great importance to the point where that literature is last to be considered. Although works of literature belong to their own society, with the our own languages, it is also and artform that has gained from other societies and their languages. On the basis of that idea, we aim to reach the conclusion of the translated works of Turkish literature from the language of its own culture, to the target culture and audience. To aid in this conclusion we would like to use the translation studies in Macedonia.

The focus of the aforementioned theses would be the translated works of modern Turkish Literature and the processes, criteria for selection of said works of literature, and the publishing of the activities in the spirit of cooperation between Turkey and Macedonian Modern Turkish Literature as an expression of the areas covered in Macedonia. We would like our research to reflect works or literature that have been formed within the borders of another geographical region.

Keywords: Modern Turkish Literature, translation, Macedonia, publisher

ÖNSÖZ

Sanatın söz ile hüküm sürdüğü bir alanı kapsayan edebiyat, dil ile, kelime ile, cümle ile kültürün köklerini insanların ruhunun derinliklerine salabilmiş ve asırlarca geçmişten günümüze hakimiyetini sürdürebilmiştir. Edebiyat sadece insanın ruhani ve fikir dünyasının birleştiği o ince çizgide değil, aynı zamanda insanın günlük yaşamında da sözlerin ahengiyle var olmayı becermiştir.

Dil, edebiyatın gücünü temsil eden en önemli araç ve amaçlardandır. Bu amaç vasıtası ile edebiyat toplumu etkilemeyi, toplum da edebiyatı etkilemeyi başarmıştır. Edebiyat sadece kültürleri değil, tarih boyunca çeviri ile başka toplumların kültürlerine de tesir etmiştir. Eğer yazılan sözler birbirini tetiklemiş olmasaydı, bu zamana kadar yaşamın birçok bölgesi karanlık kalırdı. Bu yüzden tercüme biraz da bir şeyi yeniden ortaya çıkarmak, yeniden yapılandırmak anlamını taşımaktadır.

Bu çalışmada yukarıda belirtilen fikirler doğrultusunda hareket ederek, Yeni Türk Edebiyatı'nın kendi sınırları dışına taşıdığı yarattığı etkiyi irdelemek adına gerçekleştirildi. İki kültürün ortasında durduğu zaman edebiyat ve bir yerden başka bir yere geçiş sürecine girdiği zaman neler gerçekleşiyor, nasıl hissedilip tanımlanıyor ve ne zaman nerede kabul ediliyor gibi meselelerle ve bunların yarattığı soru işaretleri doğrultusunda ilginç gerçeklerle karşılaşmış bulunmaktayız.

Özellikle Makedonya gibi, Türk dili ve kültüründen çok uzak olmayan bir yer söz konusu olduğunda, Türk edebiyatı eserlerinin nasıl yansıdığı meselesi edebiyatın ve kültürün merak konusunu oluşturmuştur. Çalışmada varılan sonuçlar her ne kadar beklentiyi ve merakı gerektiği düzeyde karşılamasa da olumlu veya olumsuz ulaşılan sonuçların yine de Türk edebiyatına yeni bir kapı açacağı inancını taşımaktayız. Burada bahsetmek istediğimiz bir başka husus da Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin bünyesinde Türk klasik eserlerinin tercümesi noktasında büyük desteklerin verildiği, ancak daha sonra bunların gerçekten hakedildiği konumda olmadığı, bu çalışmaların takibinin yapılmadığı

ve bu kadar zengin bir edebiyatın dünyada hala gerçek yerini bulmadığının altını çizmek de istedik. Yine de yoğun tercüme çalışmalarının bir yerden ve bir zamandan sonra ileride ürün vereceğini düşünmekteyiz.

Halâ süregelmekte olan bir edebiyat dönemi eserlerinin, başka költürlere taşınması kapsamında Makedonya'dan yola çıkararak gerçekleştirdiğimiz bu çalışmayı, Yeni Türk Edebiyatı eserlerinin, Türkiye dışında daha çok tanıtılmasına vesile olacağı umudu ile yazmış bulunmaktayız.

Buradan, yüksek lisans eğitimime başladığım ilk günden beri desteklerini esirgemeyen, beni sabırla dinleyen, bekleyen ve bana bu yolun ve ilmi çalışmanın heyecan uyandıracadığını ve aynı zamanda bir şeye katkı olacağını inandıran değerli hocam Doç.Dr. Mehmet Samsakı'ya teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

BENNU MUSLİ
İSTANBUL 2019

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	iii
ABSTRACT... ..	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER... ..	vii
KISALTMALAR.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

XXI. YÜZYILDA MAKEDONCAYA TERCÜME EDİLEN YENİ TÜRK EDEBİYATI ESERLERİ

1.1. Makedonya'nın Tarihi Hakkında Kısa Bir Değerlendirme.....	4
1.2. Makedonya'nın Tarihte Türklerle Teması.....	8
1.2.1. Günümüzde Makedonya ve Makedonya'da Türk Varlığı.....	13
1.3. Makedonya Edebiyatı'na Genel Bir Bakış... ..	18
1.4. Makedonya'da Yürütülen Yeni Türk Edebiyatı Çeviri Çalışmaları... ..	20
1.4.1. Makedoncaya Eseri / Eserleri Tercüme Edilen Yazarlar... ..	27
1.4.2. Makedoncaya Tercüme Edilen Yeni Türk Edebiyatı Eserlerine “Tür” Odaklı Yaklaşım.....	32

1.4.3. Yayınevleri ve Çevirmenler Kapsamında Makedoncaya Tercüme

Edilen Yeni Türk Edebiyatı Eserleri.....	38
1.5. Makedoncaya Tercüme Edilen Yeni Türk Edebiyatı Eserleri Listesi.....	44
1.5.1. Roman.....	44
1.5.2 Şiir.....	49
1.5.2. Öykü/Hikâye	52
1.5.3. Anı/Mektup/Günlük/Deneme.....	53
1.5.4. Tiyatro.....	53
1.5.5. Araştırma/İnceleme.....	54
1.5.6. Çocuk Edebiyatı.....	54

İKİNCİ BÖLÜM

XXI. YÜZYILDA ARNAVUTÇAYA TERCÜME EDİLEN YENİ TÜRK EDEBİYATI ESERLERİ

2.1. Makedonya'daki Arnavutlara Dair.....	57
2.1.1. Arnavutların Tarihi Hakkında Kısa Bir Değerlendirme	57
2.1.2. Arnavutların Tarihte Türklerle Teması.....	60
2.2. Arnavut Edebiyatı.....	65
2.3. Makedonya Arnavutları ve Yeni Türk Edebiyatı Eserlerinden Arnavutçaya Çevirileri.....	68

2.4. Makedonya’da Arnavutçaya Tercüme Edilen Yeni Türk Edebiyatı	
Listesi.....	71
2.4.1. Roman.....	71
2.4.2. Şiir.....	73
2.4.3. Öykü.....	73
2.4.4. Antoloji.....	73
2.4.5 Dram.....	74
2.4.6. Hatırat/İnceleme.....	74

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YENİ TÜRK EDEBİYATI TERCÜME ÇALIŞMALARININ XXI. YÜZYIL MAKEDONYA EDEBİYAT KAMUOYUNDAKİ YERİ VE TESİRİ

3.1. Makedonya’da Türk Edebiyatı Çeviri Çalışmalarının Başlangıcı ve Nedenleri.....	75
3.2. Yeni Türk Edebiyatı’nın Çeviri Açısından Makedonya’daki Yeri, Önemi ve Yayın Organlarına Yansıması.....	79
3.3. Yayınevlerinde, Yeni Türk Edebiyatı Dönemi Eserlerinin Yeri ve Edebî Kamuoyuna Yansıması.....	86

SONUÇ	90
KAYNAKÇA	92

KISALTMALAR LİSTESİ

Bkz. : bakınız

c. : cilt

Çev. : çeviren

Haz. : hazırlayan

s. : sayfa

vb. : ve benzeri

yy. : yüzyıl

TEDA : Kùltür ve Turizm Bakanlığı Türk Kùltür, Sanat ve Edebiyat Eserlerinin Dışa Açılımını Destekleme Projesi

GİRİŞ

Türkiye'nin Balkanlar ile yakından olan alâkası, tarih boyunca Türk kültürü ve değerlerinin Balkan topraklarında da harmanlanması ve günümüzde buna yönelik çalışmaların da devam etmesi neticesinde Balkan dünyasının Türkiye ile yakınlığı söz konusu olmaktadır. Geçmiş ve gelecek kavramlarının tam ortasında yeşeren Türk kültürü ile en çok aşına olan devletlerden birisinin de Makedonya olduğu gerçeğini, tarihsel ve toplumsal gelişme süreci içindeki faaliyetler doğrulamaktadır. Bu faaliyetlerin dâhilinde edebiyat da yer almaktadır.

Edebiyat, her dönemin tarihî tanıklığını yapmış ve dönemlere göre toplumun yaşayış ve düşüncesinden örnekler vermiş, kültürün oluşumundan ve gelişiminden yansımalarla tarihî belge niteliğinde kendi önemini vurgulamıştır. Türk edebiyatı da bu tarihî süreçler içerisinde kendi kültürel değerlerini korumuştur. Diğer yandan Türk edebiyatı, sadece bir sınır edebiyatı, bir devlet edebiyatı olmaktan çok, bir coğrafya edebiyatı niteliğini taşımaktadır. Balkanlarda, Anadolu'da, Orta Doğu'da ve Türkî devletlerde varlığını yaşatmış ve hâlâ edebî geleneğini sürdüren büyük bir yazın coğrafyasını oluşturmuştur. Bu yeryüzü parçasına hâkim olan dil ve edebiyatın içinde Makedonya da kendisine yer bulmuştur.

Makedonya hem kendi Türk edebiyatını üretmiş hem de aynı zamanda Makedonya sınırlarında yaşayan toplumlara çeviri yolu ile Türk edebiyatını kazandırmıştır. Makedonya'nın belli bir tarihsel döneminde Osmanlı topraklarına dâhil olmuş olması, nüfusunun bir kısmının Türk olması, Makedonya'daki etnik toplulukları Türk edebiyatı ve kültürüne aşına kılmıştır. Özellikle son zamanlarda Türkiye'nin Balkanlar ile ilgili yürüttüğü edebî çalışmalar, yeni Türk edebiyatı başta olmak üzere, Türk edebiyatını bu topraklara daha da yakınlaştırmıştır.

Makedonya'nın Yeni Türk edebiyatını okuması ve hala süre gelen bir edebiyat dönemine tanıklık etmesi çeviri yolu ile gerçekleşmektedir. XX. yüzyılın ortalarında

çeviri çalışmalarına başlanılan ve XXI. yüzyılda hız kazanarak hâlâ devam eden edebî tercüme, Makedonya'nın Türk edebiyatını tanınmasına vesile olmuştur.

Özellikle XXI. yüzyılda, Türkiye'nin faal bir şekilde, kendi sınırları dışında, sosyo-kültürel çalışmalar yürütmesi, hayatın her alanında birçok halkla tarih boyunca harmanlanmış Türk ögesini hatırlatmış ve yeniden ortaya çıkartmıştır. Edebiyat alanında unutmak ve unutturmamak sorunsalı içinde, Türk edebiyatı, yeni dönemde doğmuş ve yoğurulmuş eserlerini, 2000'li yıllardan sonra, zaten olduğu ve bulunduğu yerlere taşımayı başarmıştır. Günümüzde hala devam eden bu çalışmalardan biri de tercüme çalışmalarıdır. Sınırların coğrafi ve kültürel anlamda kaldırıldığı yeni dünya oluşumunda, insanların birbirini anlaması gereği noktasında tercüme hala önemini korumaktadır. Bunun farkındalığıyla ve aynı zamanda zenginliği ile bilinen Türk edebiyatının, diğer milletlere ve edebiyatlara daha yakın olması ihtiyacı ile TEDA çalışmaları Makedonya ile birlikte, bir sürü ülkeye klasik eserleri taşımıştır. Bunun yoğunluğunun Makedonya'da hissedilmesinin ardından, Yeni Dönem Türk Edebiyatı'nın Makedonya'daki yerini belirlemek adına başlatılan tez çalışması, Türkiye sınırları dışında var olan Türkiye'deki edebiyata dair bir nevi ışık tutmayı hedeflemektedir. Türk edebiyatının Makedonya'daki konumu nedir, neden Türk edebiyatı eserleri tercüme edilmektedir, yayınevlerinin ve Türkiye menşeli kuruluşların bu anlamda yürüttüğü politikalar nelerdir soruları ile birlikte, Türkiye yazarlarının ve verdikleri eserlerin Makedonya edebiyatlarına katkısı cevaplanmaya çalışılmıştır.

Bu tez çalışmasında Makedonya'da çeviri meselesi üç kısımda ele alınmıştır. İlk olarak Makedonya'nın tarihi süreçte oynadığı rol, Türk kültürü ile karşılaşması ve günümüzdeki konumu ile, Makedonya'nın Türk kültürü ve dili ile alâkasına açıklık getirilmiştir. İkinci konu başlığında ise, XXI. yüzyılda tercüme edilmiş eserlerin listesi, türleri ve Makedonya'daki edebiyat çerçevesinde yerine değinilmiştir. Makedonya'nın siyasi ve kültürel bütünlüğünde önemli rol oynayan Arnavutların da aynı zamanda kendi edebiyatlarını oluşturması ve kendi yayın organlarının mevcut oluşu, tercüme edilen Türkçe eserler kapsamında da incelenmesi gereğini doğurmuştur. Elde edilen veriler

doğrultusunda, Makedonya'daki Arnavutça yayın organlarının da TEDA projesi kapsamında ve onun dışında da Yeni Türk Edebiyatı dönemi eserlerinin tercüme çalışmalarının yoğun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu yüzden ikinci bölüm olarak, Makedonya'da Arnavut dilinde tercümesi yapılan eserler ve yayınevlerinin izlediği politika doğrultusunda hangi eser ve yazarların Makedonya Arnavutlarına kazandırıldığı meselesi ele alınmıştır. Ancak, yayınevleri tarafından eser ve yazar seçiminin gerçekleştirilmemesi, TEDA kapsamı içinde kalınması, ikinci bölümde yazar ve tür odaklı analizi gerekli kılmamıştır. Bütün bu bilgilerden sonra, üçüncü bölümde genel anlamda Makedonya'daki Yeni Türk Edebiyatı'nın ne şekilde aksettiği, yazılan makaleler, yayınevlerinin verdiği bilgi, tercüme eserlerin kitap tanıtımları, Makedonya'daki edebi kamuoyu açısından ele alınıp, Türk edebiyatının Makedonya'daki durumu ile ilgili genel bir çerçeve çizilmesi hedeflenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

XXII. YÜZYILDA MAKEDONCAYA TERCÜME EDİLEN

YENİ TÜRK EDEBİYATI ESERLERİ

1.1. Makedonya'nın Tarihi Hakkında Kısa Bir Değerlendirme

Balkan yarımadasının siyasî ve kültürel yapılanmasında stratejik önem arz eden ülkelerden biri olan Makedonya Cumhuriyeti'nin tarihi, bilinenin aksine daha eskiye dayanmaktadır. Sırbistan, Kosova, Arnavutluk, Yunanistan ve Bulgaristan'ın komşusu olan Makedonya, tarih sahasına ilk olarak M.Ö. 808 yılında kurulan Makedon Krallığı ile çıkmıştır. Ancak daha öncesinde Neolitik Çağ'da keşfedilen ilk yerleşim yerleri Makedonya tarihinin daha da eski olduğu ile ilgili bizlere önemli bilgiler vermektedir. Arkeolojik çalışmaların sonucunda, son olarak, Neolitik döneme ait olduğu keşfedilen Makedonya'nın, Balkan yarımadasının kuzey kesimine yayılmış eşsiz bir Tuna tipine sahip olduğu sonucuna varılmıştır. (Şatev, 2012: s. 54)

“Antik Makedonya” veya “Eski Makedonya” diye adlandırılan, milattan önce var olan Makedonya, Balkan yarımadasının kuzeydoğusunda yer almaktaydı. Herodot'a göre, devlet sınırlarının yayıldığı Makedon devletinin çekirdeği, Ludia bölgesi yani Ludia ve Aksios nehirleri arasında bulunmaktadır. Makedonya hakkında elde edebileceğimiz en eski tarihî kaynak, Herodot'un yazmış olduğu tarih kitabına kadar dayanmaktadır. Tarihin bilimsel anlamda ilk başlangıcını teşkil eden ünlü tarihçi, Makedonya'nın o zamanlarda Yukarı Makedonya ve Aşağı Makedonya olmak üzere iki bölgeden oluştuğunu işaret etmektedir. Buradan yola çıkarak ve aynı zamanda yukarıda da bahsedilen diğer kaynaklara göre, bu yerde yaşayan halkın Makedonları oluşturduğu varsayılmaktadır. Makedon halkının kökeni Hint-Avrupa ailesine, millî kökenleri ise M.Ö. VIII. yüzyıla

dayanmaktadır. Bu insanlar, bugün merkezi Kostur ve Lerin arasındaki bölgede yaşamışlardır.

Makedonya, bulunduğu coğrafi konumundan dolayı geçmişte büyük imparatorluklar ve kavimlerle karşılaşmıştır. Bugünkü Makedonya devletinin oluşumunda bu karşılaşmaların önemi büyüktür. Makedonya topraklarında, farklı kabileler çeşitli yüzyıllarda yaşamışlar, birbirine karışmışlar ve Makedon unsuru ile birleşmişlerdir. En eski kabile kaynaklara göre -muhtemelen- milattan önce, Ege bölgesine yerleşmiştir; daha sonra ise Traklar ve İlirler, buralara gelmiştir. En eski kabileler arasında Brigitler (Frigi, Frigyalılar) ve etnik kökenleri belli olmayan Paionyalılar ve Pelagonyalılar yer almaktadır. Eski Makedon halkının dilinin ve milliyetinin oluşumunda birçok unsur ve kabile rol oynamıştır. (Antolyak ve diğerleri, 1969: s. 33). Aynı şekilde, Yusuf Hamzaoğlu, *Balkan Türklüğü* adlı eserinde Makedonya'nın bulunduğu bölgeye yerleşen kavimler hakkında şu bilgileri vermektedir:

“Makedonya’ya tarih boyunca çeşitli kavimler yerleşti. Yerleşenler arasında Traklar, İlirler, Brigidler, Edonlar, Payonlar, Pelagonyalılar, Dorlar, Vandallar, Vikingler, Gotlar, Romalılar, Slavlar, ve IV. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren Orta Asya’dan Karadeniz’in kuzeyine ve oradan Balkan Yarımadası’nın en güney noktasına kadar inen Hun, Avar, Proto, Bulgar, Peçenek, Oğuz ve Kuman Türkleri de bulunuyordu”. (Hamzaoğlu, 2011: s. 36).

“Makedon” ismi ise kendi sınırlarının dışına, iki büyük Makedon kralı olan II. Filip (Philippos; MÖ 382 – MÖ 336) ve oğlu Büyük İskender (III. Aleksandros, M.Ö 356-323) ile taşınmıştır. Kent-devlet sisteminde II. Filip’in tahta geçmesiyle beraber Makedonya daha da güçlenmiş, Büyük İskender ise bu gücü Avrupa dışında diğer kıtalara taşımayı başarmıştır. Balkanlardaki tarihî çalışmalarıyla ve eserleriyle adını duyurmuş Yıldırım Ağanoğlu’nun da deyimi ile:

“Büyük İskender, babasının fetih politikasını sürdürdü. Anadolu’ya geçti ve Hindistan’a kadar ilerledi”. (Ağanoğlu, 2008: s. 19)

Dünyanın siyasî, kültürel ve dinî açıdan şekillenmesinde ve günümüz dünya düzeninin oluşmasında en önemli etkenlerin başında dünyaya yayılmış imparatorlukların izlediği ekonomi ve güç politikaları gelmektedir. Bunların en önemlileri hiç şüphesiz Roma, Bizans ve Osmanlı’nın, devlet ve toplumların üzerindeki uzun süreli hâkimiyetleridir. Her üç imparatorluğun yolu da Makedonya’dan geçmiştir. Roma ve daha sonrasında Bizans’ın hâkimiyeti altında bulunan Makedonya bu dönemde önemli tarihi olaylara tanıklık etmiştir. M.Ö III-II. yüzyıllarda Romalıların Balkanlara gelmesiyle Makedonya, Doğu Roma İmparatorluğu egemenliği altına girdi. Makedonya, Roma İmparatorluğu döneminde Selanik’in başkent olduğu bir Roma eyaletiydi. Bizans İmparatorluğu döneminde ise Makedonya Hıristiyanlık dinine geçti. Hıristiyanlığın ortaya çıkması sadece Makedonya için değil aynı zamanda bu topraklarda kültürün inşası ve tarihî dinamiklerin gidişatı için de önemli bir değişimdir. Makedonya’nın Hıristiyanlığı kabul etmesi olgusu Makedon kültürünün temellerinin en sağlam yapıtaşlarını oluşturmuştur. Öyle ki, bundan sonra Makedonya’nın kültür, sanat, edebiyat ve siyasi alanlarda atacağı bütün adımların arkasında bu olay yatacaktır. Hıristiyanlığın Doğu Avrupa’ya yayılması sürecinde Makedonya’nın yeri çok ayrı ve belirleyicidir. Bunun en güzel örneğini Selanik doğumlu Kiril ve Metodiy ile görmekteyiz. Makedon edebiyatının temellerini oluşturan kardeşler Hıristiyanlığın kutsal kitabı olan İncil’i Yunancadan Güney Makedonya’da konuşulan Slavların diline tercüme ederek dil kuralları çerçevesi dışına çıkıp yeni kelimeler üretmişlerdir. Karatay’ın Slavca ile ilgili altını çizdiği:

“Böylece ilk Slav yazı diline, Kilise Slavcası, daha genel olarak da Eski Slavca (Staroslavenski ezik) denir.” cümlesi de Makedonca edebî dilinin oluşumunda Hıristiyanlığın önemine işaret etmektedir. (Karatay, 2002: s. 11)

Slavların tarih sahasına çıkmasıyla Makedon dili ve halkı bugün alacağı ilk şeklin etkilerini o dönemde yaşadı. Özellikle Makedon dilinin oluşması, Slav meselesine dayanmaktadır. Dil, milletlerin yaşayışlarına, inançlarına ve geçmişlerine dair içinde birçok bilgiyi taşıyan bir araç olmakla beraber yine milletleri birbirine bağlayan ve her milletin kendi kimliğini oluşturma ve başkalarına aktarma noktasında da önemli bir amaçtır. Çünkü, “Dil milletin hafızasıdır”. Slavların V-VI. yüzyılda Balkanlara Kuzey’den gelerek Yunanistan’ın güney kısımlarına dağılmasıyla birlikte, orada yaşayan halkların da diline büyük oranla etki etti. Slavlar, soy toplulukları halinde yaşayan putperestlerdi (Paganlar). Güçlü devletlerle (Bizans ve Alman krallıklarıyla) komşu olmaları Slavlar için tehlikeli idi. Aynı zamanda batıda Almanlaşmak ve güneyde Yunanlaşmak problemi de vardı. Bu tehlikeler ilk olarak ilk Slav devleti olan Büyük Moravya hükümdarı Rostislav tarafından algılandı. Bu nedenle, Bizans İmparatorluğu’ndan Hıristiyanlığı Slav dilinde yayacak misyonerler istenildi. Bizans, buna karşılık, Alman devletlerinin yayılmasını engellemek ve kendini korumak için bunu kabul etti. Bu da uzun bir dönem Hristiyanlığın daha fazla yaygınlaşmasına ve o bölgedeki halkın Slavca konuşmasına sebep oldu. Böylece Slavların Balkanlara gelmesi hem edebiyatı hem yaşamı hem de dili etkiledi. Makedonca, Slavcanın bir devamıdır ve Hint-Avrupa Dilleri içinde, Güneydoğu Slav dilleri grubunda yer almaktadır.

Makedonya ve Slav faktöründen sonra burada altı çizilmesi gereken bir başka olay da Makedonya’nın bugünkü komşuları ile olan ilişkilerde, devletin sınırlarını belirleyen tarihî olayların art arda gelmesidir. Daha IX. yüzyılda Bulgar himayesi altına giren Makedonya, X. yüzyılın ilk yarısında, feodal anlayışa dinî gerekçelerle karşı çıkan Bogomil hareketi ile karşı karşıya kalarak aynı yüzyılın başlangıcında bu toprakların güçlü kralı olarak addedilen Kral Samoil dönemini yaşadı. Orta Çağ’ın daha sonraki dönemlerinde, XIII. yüzyıla doğru ilerlerken Sırp Kralı Milutin (1282-1321) Makedonya’nın kuzeybatısını, diğer bir Sırp Kralı Duşan da (1355-1371) Makedonya’nın tamamını fethetti. (Çepraganov, 2008: s.28)

1.2. Makedonya'nın Tarihte Türklerle Teması

XIII. yüzyılı geride bırakan Makedonya'nın yeni yüzyıla girdiği tarihin başında Osmanlı kültürü ve Osmanlı dünyası ile tanışması gerçekleşmiştir. Makedonya'da daha önceden Türk kavim ve boylarının Balkanlara göçleri sayesinde Makedonya'nın "Türk" ile teması, Osmanlı'nın bu topraklara gelmesinden çok daha önce olmuştur. Bu alanda kapsamlı araştırmalar yapan Yusuf Hamzaoğlu'nun çalışmaları da bu bilgiyi temellendirmektedir. Hamzaoğlu'nun *Balkan Türklüğü* adlı eserinde Balkan coğrafyasına ilk Türk göçleri hakkında verdiği bilgiler şöyledir:

"9 Ağustos 378 yılında Edirne civarında Hun Türkleri ve Bizans kuvvetleri arasında yürütülen büyük savaşı Belgrad-Niş-Sofya-Filibe-Edirne ve Belgrad-Niş-Üsküp-Selanik-Trakya yolu üzerinden Edirne'ye ulaşan Hun Türkleri kazandı. Büyük Hun Türk hükümdarı Atilla ise 447 yılında kalabalık bir orduyla yine Belgrad-Niş-Üsküp-Selanik-Trakya-İstanbul surlarının önüne kadar yerleşti. Paniğe kapılan Bizans Devleti'nin yüksek haraca bağladıktan sonra geldiği yol üzerinden geri döndü.¹ O'nun bu hareket sırasında bir süre Üsküp'te ve Makedonya'da kaldığı da bilinmektedir" (Hamzaoğlu, 2011:s. 36).

Halil İncalcık da "Balkanlar ve Türkler" adlı makalesinde bunu doğrular nitelikte şu cümleleri kullanmıştır: *"Balkanlardaki Türk varlığı Osmanlı öncesinden başlamıştır; Türkler, oldukça erken sayılabilecek tarihten (VI. yüzyıl) itibaren Balkan Yarımadasına gelmeye başlamışlar, başta Deli-Orman olmak üzere Varna'dan Tuna'ya kadar olan bölgede çeşitli yerleşim alanları oluşturmuşlar ve Osmanlı'dan önce bu yerleşim alanlarında (Kuzeydoğu Balkanlarda) güçlü devletler kurmuşlardır. Bu devletler*

---

¹ İlgili bilginin Hamzaoğlu tarafından aktarıldığı kaynak için Bkz.: Yılmaz Öztuna, **Başlangıcından Zamanımıza Kadar Türkiye Tarihi Cilt 1**, İstanbul, Hayat Yayınları, 1963, s. 257.

arasında VII. yüzyılda kurulan Bulgar Hanlığı özellikle anımsanmalıdır”. (İnalcık, 2005: s. 21)

Hun Türkleri ile Balkanlara taşınan ilk Türk izlerinin ardından Kuman, Kıpçak, Avar, Proto Bulgar, Oğuz Türkleri de buralara gelmeye başlarlar. Hatta Kuman ve Kıpçaklar geldikleri bu topraklarda beylikler de kurmuşlardır. Bunların hepsi kuzeyden yapılan göçlerdir ki, ardından güney göçleri de bu coğrafyada boy göstermeye başlamıştır. Saltuk Baba'nın Balkanlara uzanması hikayesi (*Saltukname* adlı destanda bu olay anlatılmaktadır), İslamiyet'in bu topraklarda yeşermesine ve Türkmen boylarının burada bulunmalarına vesile olmuştur. “*Balkanlarda İslam*” kitabında da bu noktayı vurgulayan Akalın, şu önemli bilgileri paylaşmıştır:

“İslam'ın Balkanlarda yayılmasının öncüsü Sarı Saltuk'tur. Otuz kırk kadar Türkmen obasıyla 1263 yılında Üsküdar'dan sallarla Dobruca bölgesine geçtiği tarihi kaynaklarca da kaydedilen Sarı Saltuk, Balkanlarda İslam'ın yayılması, Türk boylarının bu coğrafyada iskanı için faaliyetler yürütmüştür”. (Akalın, 2016: s. 68)

Makedonya'da ve beraberinde Balkanlarda Türk varlığının asırlarca geçmişi vardır. Bu yüzden, Türklerin, Makedonya'da, toplum, yaşam, siyaset, kültür ve sanat anlayış ve düzenine ve bu anlamda kültür ve toplum sistemine derinden büyük etkisi kaçınılmaz olmuştur. Uzun bir zaman dilimine yayılan Türklük, beraberinde din ve kültür olgusu ile dönemsel olarak genel itibariyle üçe ayrılır:

1. Osmanlı Öncesi Makedonya Türklüğü (372-1370)
2. Osmanlı Dönemi Makedonya Türklüğü (1371-1912)
3. Osmanlı Sonrası Makedonya Türklüğü (1912-...)

Osmanlı'dan önce Balkanlarda başlayıp gelişen Türk kültür ve yaşamı, Osmanlı'nın Balkanlara gelmesinin ardından daha farklı bir nitelik kazanmıştır. Yüzyıllar boyunca Osmanlı hem toplumlararası etkileşimi hem de tarih ve kültürel mirasla birlikte oralarda bir varoluşu simgelemektedir. Osmanlı askerleri, Balkan coğrafyasına 1354 yılında Orhan Bey'in büyük oğlu Süleyman Bey komutasında Gelibolu'dan giriş yapmıştır. 1 Mart'ı 2 Mart'a bağlayan gece gerçekleşen şiddetli bir deprem Gelibolu surlarının bir bölümünü yıkmıştır. O sırada askerleriyle birlikte Biga'da bulunan Süleyman Bey, Gelibolu'ya gelip yıkılan duvarlardan içeri sızarak bölgeyi ele geçirmiştir. Böylece deprem, Osmanlı savaşçılarına Balkanların kapısını açmış olur. (Beldiceanu, 1995: s. 29).

Makedonya'nın tam anlamıyla Osmanlı ordusu tarafından ele geçirilmesi ise XIV. yüzyılda gerçekleşir. Yüzyılın ortalarına doğru Rumeli fetihlerine tekrardan geri dönen Osmanlı Ordusu, Sultan I. Murad'ın emri ile Makedonya'yı da ele geçirmek için harekete geçer. İlkönce Makedonya'nın İştîp şehri daha sonra da diğer önemli bölgeleri fethedilir. (Uzunçarşılı, 2011: s. 175-176).

Balkan devletlerini adeta birbirine bağlayan ve neredeyse bir köprü görevi üstlenmiş olan Makedonya'nın Osmanlı tarafından hâkimiyet altına alınması da Osmanlı tarihinde önemli bir yer tutmuştur. Ülkenin öteki şehirlerini de himayesi altına alan Osmanlı'nın Rumeli'ye açılan dünyasında Makedonya'nın fethedilmesi büyük bir ehemmiyet kazanmıştır. Pitcher'e göre Makedonya bu dönemde, idari aidiyet bakımından, Rumeli Beylerbeyliği'nin bir parçasıydı. XV. ve XVI. yüzyıllarda, Makedonya topraklarında tamamen ya da kısmen yayılmış olan farklı zamanlarda oluşan toplam yedi sancak vardı. (Pitcher, 1972: s. 78).

Osmanlı'nın Rumeli'ye yerleşmesi ile beraber, buralara Anadolu'dan Türk ve Müslüman halkın iskân politikası da başlamış olur. Bu sayede Makedonya, Türk ve Müslüman kültürü ile yakından tanışır. Bu dönemde sadece Müslüman nüfus değil aynı zamanda Yahudiler de Osmanlı'nın izlediği siyaset doğrultusunda, Balkanlarda yerini almaya başlar. Böylece kültür, kendi mekânını birkaç etnik ve dinî unsurun bir arada

olduğu yerde yapılandırır. Klasik Osmanlı döneminde Osmanlı Makedonya topraklarında kültür, kırsal-Hıristiyan ve kentsel-Müslüman olarak ikiye ayrılırdı. Makedon köyleri ağırlıklı olarak Hıristiyan olmaya ve aynı zamanda Ortodoks manevi kültürünü geliştirmeye devam etti. Köy halkı manastır ve kiliselerine ayrılmaz bir şekilde bağlıydı. Makedon Hıristiyan kültürünün ortak bir parçası da onların halk destanlarıydı.

Duruma Türk edebiyatı açısından bakıldığında Makedonya edebiyatının o dönemde Divan Edebiyatı çerçevesinde gelişen edebiyat tür ve şekli neredeyse etkilenmediği açıkça görülmektedir. Çünkü Makedon edebiyatı kırsal (köy vb.) ortamda, Hıristiyanlığın etkisi altında ve kendine özgü bir biçimde yaşamını sürdürmeye devam etti. Dil etmeni de göz önünde bulundurulduğunda o dönemin edebiyatının Makedon edebiyatına etki edememesini de açıklamaktadır. Şehir kültüründe gelişen edebiyat çatısı altında ise, özellikle Müslüman kesimde, birçok divan şairi ortaya çıktı. Şuara tezkirelerinin verdikleri bilgilere göre Osmanlı döneminde Makedonya'da 67 divan şairi yetişmiştir. Osmanlı döneminde Makedonya'da yetişmiş bu 67 divan şairinden 54'ü, ikinci gruba dâhil edilebilecek şairlerden, yani medreseden yetişme ve tasavvufî düşünceyi bir hayat tarzı olarak değil de sadece sanatta bir ilham kaynağı olarak benimseyen şairlerden oluşmaktadır. Fakat bu 67 kişilik şair kadrosunun içinde tasavvufî düşünceyi bütünüyle bir hayat tarzı olarak benimsemiş, çeşitli tekke ve zaviyelerde şeyhlik makamında oturmuş ve buldukları yerlerde tasavvufî kültürün ihyasına çalışan gerçek manada 14 mutasavvıf divan şairi de çıkmıştır. (Nureski, 2014: s. 7)

Yazın kültüründe bu tür ender etkileşim ve gelişmeler görülürken, dil çerçevesinde Türkçenin Balkan dillerini kapsamaması meselesi ile karşı karşıya kalmaktayız. Türkçe kelimelerin başlarda konuşma diline geçmesi, daha sonra da kendini yazıda göstermesinden dolayı, Balkan dilleri ile Makedonca, o dönemde yeni bir oluşum geçirmiştir. Günümüzde hâlâ Türkçe'nin tesirini görmekte olduğumuz Makedon dili ile ilgili Ağanoğlu'nun verdiği bilgi şöyledir: “*Makedon dilinde bir kısmı zamanla kaybolmakla birlikte 10.000 civarında Türkçe asıllı kelime mevcuttur. Bunun yanında Türk etkisi Makedon lirik şiirinde, düğün türküleri, halk hikâyeleri, masal, fıkra, atasözü*

ve deyimlerde, efsane ve destanlarda en belirgin boyutlarına ulaştı. Müzik ve folklorda da aynı etkileşimden söz etmek mümkündür”. (Ağanoğlu, 2008,: s. 162)

Balkan Savaşlarına kadar Osmanlı himayesi altında kalan ve Rumeli'nin önemli bir parçasını oluşturan Makedonya'da İslam ve Türk Medeniyetinin yansımaları sadece sosyo-kültürel ve dilsel alanlarda olmamış, bu medeniyet kendine şehir yapılanması ve mimari eserlerde de yer bulmuştur. Ekrem Hakkı Ayverdi'nin verdiği bilgiler doğrultusunda, Makedonya'da beş asırlık Osmanlı hâkimiyeti döneminde 1.276 vakıf eseri inşa edildiği malumatına ulaşılmaktadır. (Ayverdi, 1981, s. **). Bugün bazılarının ayakta olduğu, Makedonya topraklarında yükselen han, cami, hamam gibi mimarî yapılar, Osmanlı'nın görsel şahitliğini yapmaktadır. Üsküp başta olmak üzere daha büyük şehirlerde birçok Osmanlı yapısına rastlamak mümkündür.

Makedonya tarihinin beş yüz yıllık resmini oluşturan Osmanlı ve Türk unsuru, Atabay'a göre gücünü XIX-XX. yüzyıllarda çıkan isyanlar ve ardından Balkan Savaşı ile birlikte yitirmiştir:

“Rumeli'nin bütünü ile birlikte Makedonya Balkan Savaşında resmi olarak kaybedilmiştir. Onun öncesinde de zayıflamaya başlayan Osmanlı, Rumeli topraklarında yaşayan milletlerin ayaklanması ve isyanı da elbette bu olayların tetikleyicisi olmuştur. Bu nedenle 1907 yılında on üç, Meşrutiyet'in ilanına kadar geçen 1908 yılının ilk altı ayında ise sekiz isyan çıkmış, başlangıçta bu isyanlardan ve memnuniyetsizliklerden İstanbul hiç etkilenmemiş gibi görünse de Anadolu'da ve Makedonya'da neredeyse bütün vilayetlerde bu isyanlar ve rahatsızlıklardan dolayı devlet, halk üzerindeki kontrolünü kaybetti.” (Atabay, 2012: s. 72)

Osmanlı İmparatorluğu sonrasında kendi komşu ülkeleri arasında bölünen Makedonya, Osmanlı döneminde oluşan bütünselliğin yeniden parçalanması dolayısıyla

uzun bir dönem, Yugoslavya'nın kurulmasına kadar olan süreçte, kültürel bir bunalımın yine eşiğine gelecektir. Ancak bunun etkisini ağırlıklı olarak Balkan Müslümanları yaşayacaktır. Gürbüz Bahadır, "*Balkanlar ve Türkler*" eserinde bunu şöyle dile getirir:

"Osmanlı İmparatorluğunun yıkılışı, aynı zamanda Türklerle kader birliği içinde olan Balkan Müslümanları için de yıkım olmuştur. Bu Müslüman uluslar, bölgenin Osmanlı sonrası tarihi şekillenirken ayrı bir millet olarak ortaya çıkmamışlardır. Onların varlıkları ve eylemleri Osmanlı/Türk kapsamı içerisinde değerlendirilmiştir". (Bahadır, 2002: s. 91)

1.2.1. Günümüzde Makedonya ve Makedonya'da Türk Varlığı

Tarihî süreçler ve gelişmeler göz önüne alındığında, Makedonya'nın bünyesinde birçok etnik topluluğun ve dinin barınması gerçeğinin, uzun bir geçmişin bugüne taşıdığı bir anlayışa dayandığı açıkça görülmektedir. İlk çağlardan itibaren pek çok farklı halk, dil ve topluluğun oluşmasıyla beraber Makedonya coğrafyası birçok kültürle bir araya gelmiş ve böyle bir ortamda ortak bir yaşam alanı oluşmuştur. Balkanların genelinde gördüğümüz farklı dinler ve milletlerin bir arada yaşama anlayışında aslında sanıldığından daha derin izler ve o izlerin taşıdığı siyasi denge ve sonuçlar yatmaktadır. Yine Bahadır'ın *Balkanlar ve Türkler* adlı kitabında Balkanların kimliği ile ilgili şu önemli ayrıntıya rastlanmaktadır: "*Avrupa'nın herhangi bir yerindekinden daha fazla Balkanlarda din ve milliyet birleşir ve bu, nefrete yönelik güçlü bir propaganda ve özel efsane-tarihler yaratılmasını mümkün kılar... 'Balkanlarda dini kimlik ulusal bir kimliğin parçasıdır' diyor tarihçi Peter Black*". (Bahadır, 2002: s. 176).

Osmanlı'dan sonra Makedonya başta olmak üzere Balkanlar yeni bir yola girecektir. Osmanlı'nın Rumeli'den çekilmesinin sebeplerinin başında Osmanlı'nın bu topraklardan çıkarılmasına yönelik yürütülen siyaset planları yer almaktadır. 1902'den

itibaren yaşanan olayların kökeninde ise 1870 Fermanı ile resmî olarak tanınan Bulgar Eksarhlığı'nın kurulması, Ayastefanos ve Berlin antlaşmalarının yarattığı hoşnutsuzluk yatar. Balkan Milletleri arasında ilk bağımsızlık mücadelesi Sırp'larda başlamıştır. Sırbistan Prensiği 1829'da özerk bir statüye kavuşmuştur. 1830 yılında Sırbistan örneğini yakından takip eden Yunanistan'ın bağımsızlığı tanınmıştır. Bu gelişmede Fener Patrikliğinin de büyük gayretleri ve katkısı görülmüştür. (Nuredin, 2008: s. 27) Makedonya ise tam olarak Bükreş Antlaşması sonucunda Osmanlı'dan alınarak bugünkü komşu ülkeleri olan Sırbistan, Bulgaristan ve Yunanistan arasında paylaşılmıştır. Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarında da durumunda bir değişiklik görülmeyen Makedonya, ancak Yugoslavya federal devletlerinden biri olunca kültürel geçmişteki birikimini kendine uygulayacak yer yaratabilmiş, belli bir sistem uygulayabilmiş ve devlet olma hakkına sahip olabilmıştır. Aġanoġlu'nun bu dönem Makedonya'sı ile ilgili verdiği bilgiler şöyledir:

“II. Dünya Savaşı esnasında, 1943'te Jajce'de toplanan Yugoslavya Halk Kurtuluş Antifaşist Kurulu, Makedonya'yı Yugoslavya Sosyalist Federatif Cumhuriyeti'nin kurucularından biri olarak belirledi. 2 Ağustos 1944'te Makedonya Cumhuriyeti'nin kuruluşu ilan edildi... Böylece yakın tarihte ilk defa, içişlerinde özerk dışişlerinde Yugoslavya'ya bağılı olan Makedonya Cumhuriyeti yarı bağımsız olarak ortaya çıktı.” (Aġanoġlu, 2008: s. 159)

Balkanların tarihinde unutulmayan, sürekli hatırlanan ve Balkan nüfusunun büyük değişimine sebep olan olaylardan biri de 1950'lerde Balkanlar'dan Türkiye'ye yaşanan Türk göçü olmuştur. Hamzaoġlu'nun kitabında verdiği önemli malumatlar doğrultusunda, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Makedonya Halk Cumhuriyeti'nde 350-400.000 Türkün olduğu bilgisine ulaşmaktayız. Yugoslavya siyasetinin güdümünde hareket eden Makedon yöneticileri, Türkleri kendi ülkelerine göndermek istediklerini

diplomatik yollarda dile getirmiş, 1953 yılında da Celal Bayar'ın Belgrad'ı ziyaretinden sonra Balkanlardan Türkiye'ye göç dalgası da resmî olarak onaylanmıştır. Her ne kadar bu olgu tarihte karşılıklı bir anlaşma olarak yer alsada Türklerin büyük göçü sırasında alınan sert tedbirler bu durumu tek taraflı bir zorlama olarak yansıtmaktadır. Hamzaoğlu "*Söz konusu servisler kullandıkları komünizm metotlarıyla en çok Üsküp, Tikveş Bölgesi ve Makedonya'nın doğu kesiminde yaşayan Türkleri Türkiye Cumhuriyeti'ne göçe zorlamışlardır*" cümlesi ile bunu desteklemektedir. (Hamzaoğlu, *Balkan Türklüğü* Cilt II, 2011: s. 34). Büyük göç olayı sadece Yugoslavya döneminde değil, Osmanlı'nın çekilişinde de yaşanmıştır. Yusuf Halaçoğlu'nun verdiği bilgiye dayanarak Makedonya'nın tamamından göç edenlerinin rakamının 180.000 ile 200.000 arasında olduğu söylenilebilir.

Yugoslavya'nın dağılmasının ardından Makedonya bağımsız devlet olma sürecine girerek, resmî olarak 11 Kasım 1991 yılında çok partili seçime gidilmiş, Makedonya Cumhuriyeti bağımsızlığını ilan etmiştir.

On dokuz yıllık genç bir ülke olan Makedonya topraklarında ağırlıklı olarak başta Makedonlar olmak üzere, Arnavutlar, Türkler, Sırlar, Boşnaklar, Ulahlar ve Romlar yaşamaktadır. Makedonya'da var olan bu çoklu yapılanma ve aynı zamanda emperyalist güçlerin Balkanlar üzerinden yürüttükleri farklı siyasi ideolojiler kapsamında, politik dengelerin çok sağlam zemine oturtulmaması sebebi ile 2001 yılında, Kosova savaşının yarattığı yan etkilerden dolayı, Makedon ile Arnavutların arasında iç savaş belirmiş yine de kısa zamanda bu savaş bastırılarak Makedonya'nın siyasi ve kültürel yapısını sarsıcı ve değiştirici barış anlaşması olan Ohri Çerçeve Anlaşması'na gidilmiştir. Ohri Çerçeve Anlaşması, şu anki Makedonya'nın hukukî sistemini oluşturan önemli anlaşmalardan biridir. Bu anlaşmadan sonra Makedonya'da etnik topluluk hakları noktasında da değişikliğe gidilmiş, Arnavut ve Türkler başta olmak üzere bu haklardan küçük topluluklar da yararlanmıştır.

Türkler nüfus sıralamasında üçüncü sırada yer almaktadır. Makedonya'da son olarak 2002 yılında yapılan nüfus sayımına göre Türkler toplam nüfusun %3,85'ini

oluşturmaktadır. Siyasette olduğu gibi kültür ve eğitim alanında da Türkler belli haklara sahiptirler. Makedonya’da ağırlıklı olarak ilkokul ve ortaokullarda Türkçe eğitim verilmektedir. Yüksek öğrenimde ise, devlet üniversitesi bünyesinde Türk dili ve Edebiyatı bölümü bulunmaktadır. Pedagoji bölümü de aynı zamanda Türkçe eğitim vermektedir. Yakın zamanda Türkiye Cumhuriyeti tarafından eğitim alanında hizmet veren özel ve kamu üniversitelerin sayesinde de son zamanlarda Makedonya’da yüksek öğrenimde Türkçede artış gözlenmektedir. Kültürel anlamda dernekler ve sosyal kuruluşlar da mevcuttur. Kaldı ki Osmanlı döneminde de Makedonya yayın, basın ve kültürel anlamda aktif bir bölge olagelmıştır. Özellikle Osmanlı’nın son dönemlerine doğru, bu faaliyetlerde bir artış gözlenmektedir. II. Abdülhamid’in karşısında yer alan muhalifler Makedonya’da yapılanmalarını sürdürmüş, İttihat ve Teraki’nin temelleri burada atılmış, birçok önemli şehirlerde de yayın ve basın hayatında önemli dergi ve eserler verilmiştir. (Turan, 2002, s. 32).

Makedonya’da hâlâ yaşamını sürdürmekte olan Makedonya Türklerinin Edebiyatı ise bu topraklarda değişim ile birlikte ilerlemiştir. Makedonya’nın Yugoslavya bünyesinde kendine yer bulması ile Türk edebiyatı da bu topraklarda kendine özel bir alan yaratmıştır. İlk adımlarını komünizm ve sosyalizm ile dergi, gazete ve öğretim kitaplarında atan Türk edebiyatı, gelişimini bugün dahi sürdürmektedir. Makedonya Türk Edebiyatı, Osmanlı’nın çekilmesinden bu yana Türk Dünyası Edebiyatı içinde durağan ve yavaş bir ilerleme kaydetmiştir. Yugoslavya döneminde her ne kadar hareketlilik tespit edilse de Makedonya Türk Edebiyatı hâlâ gereken muhtevayı ve kalite açısından gerekli yükselişi gösterememiştir. Makedonya Türkleri Edebiyatı Osmanlı’nın geri çekilmesinin tarihi olan 1918 yılından sonrasının çok verimli bir dönem geçirmemiştir. Savaşlar, göçler ve birçok siyasi ve ekonomik etkenlerin ardından dağılan hayatlar edebiyata olumlu yansımamıştır. Asıl canlanma İkinci Dünya savaşından sonra olmuştur. Bu bağlamda 1941 yılında Makedonya’daki ilk Türkçe gazete olan Birlik gazetesini, Makedonya’nın devlet radyosunda ilk Türkçe yayınları kuran ve bu gibi mevzuları dert ediniş Makedonya’da Türkçeyi ve Türk kimliğini yeniden yaşatmak için uğraşan ve bunun için

entelektüel düzeyde bir savaş veren Yücel Teşkilatı kurulmuştur. Bu teşkilat, Makedonya'daki bugünkü Türklerin konumunu belirlemesi dolayısıyla ayrı bir önemi teşkil etmektedir. Yücel Teşkilatı maalesef o günkü Yugoslavya Sosyal Federasyonun benimsediği siyasî ideolojinin getirilerinden dolayı haksızlığa uğramış, teşkilat kurucuları idam edilerek, diğer üyeleri de sürgün edilmiştir. Yine de Yücel Teşkilatı sayesinde Birlik gazetesi etrafında, Birlik gazetesinin kapanmasına kadar (2005) Türk Edebiyatı uzun yıllar yaşamını sürdürmüştür. Günümüzde ise Türkçe çıkartılan belli başlı dergiler ve gazeteler etrafında Makedonya Türk Edebiyatı şekillenmektedir.

Sivil Toplum Kuruluşların, az nüfuslu küçük devlete göre yüksek sayıda olan Makedonya Cumhuriyet'inde Türklerin kurduğu dernek ve STK'ların sayısı da bir hayli kabarıktır. Bu Türk dernek ve kuruluşlar genel olarak eğitim ve kültür hayatında faaliyet gerçekleştirmektedirler.

Türkiye son zamanlarda izlediği siyaset doğrultusunda Makedonya'da etkin konumda bulunmaktadır. Türk İşbirliği ve Kalkınma Ajansı (TİKA) ile Yunus Emre Enstitüsü gibi kurumların buralarda bulunması hem Makedonya'daki Türk varlığına bir kazanım hem de Makedonya ile Türkiye ilişkilerinin gelişmesine bir katkıdır.

Makedonya'daki Türk varlığı ne dönemsel olarak kısa bir tarihe ne de dünyada XX. yüzyılda gerçekleşen çeşitli ekonomik düzen ve savaş sebeplerinden gerçekleştirilen göçler zamanındaki yerleşimlere indirgenebilir. Makedonya başta olmak üzere, Balkanlardaki Türk varlığı burada yaşayan ve devlet oluşturan milletlerin tarihi kadar eskidir. Diğer milletlerle beraber Türkler de Balkanların yerlisidir. Yine Bahadır Gürbüz'ün önemli bir saptaması olarak nitelendirilebilen şu cümleler Balkanlardaki Türklerin konumunu anlamak açısından önemlidir:

“İmparatorlukları aristokratik- feodal nitelikte olmayan Türkler, Balkanlara sadece yönetici, asker ve şehirli sınıf olarak gelmediler; aynı zamanda köylü, çiftçi, yöruk olarak da geldiler. Balkanlardaki Türk varlığı dışa kapalı koloniler şeklinde değildi.

Türkler buranın yerlisi de olmuşlardı. Balkanlılar için Türkler, her zaman şef değil, çoğu zaman komşu ve hemşeriydi". (Bahadır, 2002: s. 226)

1.3. Makedonya Edebiyatı'na Genel Bir Bakış

Makedonya ve Makedoncaya akseden Yeni Türk Edebiyatı eserlerine göz atmadan önce, Makedonya'nın edebiyatını yakından tanımak, Türk Edebiyatı'nın Makedonya'daki yerini anlama açısından yararlı olacaktır. Bir edebiyatın oluşum süreci, birçok etkene bağlıdır. Hatta bir sözün ortaya çıkışı, söylenme şekli, yazma biçimi o coğrafyanın koşullarındaki yaşama, daha sonra o sözün dönüşme, değişme şekli de başka toplulukların oraya yerleşme ve etkileşiminden kaynaklanmaktadır. Sözlerin doğurduğu edebiyatlar da bu yüzden insanın gelişimiyle paralel bir çizgide ilerlemektedir. Geçmişte Makedonya edebiyatının başlangıç hikâyesi, yukarıda da bahsedilen Slav kabilelerin bu topraklara taşınıp yerleşmesiyle ortaya çıkmıştır. Mevcut etnik Slav-Makedon simbiyozu, karşılıklı kültürel ve dilbilimsel yayımların ruhani dönüşümü için iki önemli etken ortaya çıkardı: Slavonizasyon ve Hıristiyanlaştırma süreçleri. (Velev, 2014: s. 25). Erken Orta Çağlar (VI. yüzyılın ikinci yarısı ile IX. yüzyılın başları arasında) döneminde, Makedonya'daki edebî yaratıcı süreçler, ilk Bizans edebiyat geleneğinin akışını tamamen topladı ve sonuç olarak, söz konusu periyodik mesafedeki Makedonya'nın edebiyat tarihi, Bizans-Makedon edebiyatı bağlantıları ve etkilerinden hareketle oluştu. (Velev, 2014: s. 26) Makedon Edebiyatı Tarihi, Kiril ve Metodiy kardeşlerin ortaya çıkmasıyla birlikte tam anlamıyla başlamış oldu. Kiril ve Metodiy ilk "Kiril" alfabesini oluşturarak Slavlarda okur yazarlığın gelişmesinde katkıda bulundular. Onların yaptıkları bir çeşit Hristiyanlık terminolojisinde misyonerlik adı altında anılıyordu. Kiril ve Metodiy kardeşler, Hıristiyanlığı Slav dilinde yayarak, Slav kültürü ve edebiyatının da temellerini attılar. Makedonya edebiyatında ilk edebî tür olarak "hagiography" (azizlerin hayat öyküsünü anlatan eserler) görülmektedir. IX. yüzyılın sonunda ve X. yüzyılın başından itibaren Sloven dilinde ilk orijinal edebî eserlerin olduğu dikkate değerdir. Bunların arasında

kayda değer Kiril ve Metodiy'in "*Panonya Efsaneleri (Panonski Legendi)*" dir. (İlievski, 2008-2009: s. 213)

Kiril ve Metodiy'in ölümünden sonra, başlatılan bu edebî geleneği IX. yüzyılda öğrencileri Kliment Ohridski, Ohri, Bregalnitsa ve Kıratova şehirlerinde merkezler kurarak geliştirmişlerdir. Kilisenin ve pedagojik etkinliklerin yanı sıra özellikle öğretmenler ve öğretmenlerin vaazlarına ek olarak, Kliment zengin bir edebî etkinlik geliştirdi. Kliment, birçok öğretici ve övgüye değer sözlerin yazarıdır, ancak çalışmalarında evrensel Hıristiyan azizlerine atıfta bulunan öğretici eserler yazmıştır: Aziz George, Aziz Tom, Aziz Antoni, sonra Meryem'e ve İsa Mesih'in yaşamının olaylarına adanan sözler eserlerin bütünü oluşturur. Bu dönemde yaratılan eserler arasında Slav dili açısından "*Harfler Hakkında*" (O Pismeneh) eseri önemlidir. Slav dilinin oluşmasını ve gelişmesini konu alan bu eserin yazarı Çırnorizeç Hrabar'dır. (Öztürk, 2006: s. **)

Makedon Edebiyatı 3 döneme ayrılır:

1. Eski Makedon Edebiyatı (IX- XVII yy)
2. Yeni Makedon Edebiyatı (1802- 1944)
3. Çağdaş Makedon Edebiyatı (1944-...)

Eski Makedon Edebiyatı, Kilise Slav dilinin edebiyatını kapsayan bir dönemdir. Bu dönem edebiyatı, Makedonya'nın Osmanlı hakimiyeti ve Balkan Yarımadası'nda Osmanlı yönetimi sırasında iki büyük tarihsel döneme ayrılmıştır. Lesnovska Edebî okulu ile Ohri Edebiyat Okulu ve Kratovo Edebiyat Okulu Makedon Edebiyatı'nın merkezlerini teşkil etmektedir. Bu dönem dinî içeriği ile karakterize edilmektedir. Pan-Slav dilinin Makedonca bünyesinde gelişimi ve Makedon lehçelerin oluşması ile dil özellikleri ayrılmaya ve farklılaşmaya başlamaktadır. Makedon edebiyat tarihinin IX. ve XIV. yüzyılları arasındaki dönemde, yaratılışın doğasını ve karakterini belirleyen iki hayati faktörün, Slav ve Hristiyan'ın uygulandığı dönem olarak adlandırılmaktadır. (Velev, 2014: s. 43)

Asıl gelişmesini Makedon edebiyatı XIX. ve XX. yüzyılı kapsayan dönemde yaşamaktadır. Makedon edebiyatının tarihine göre, bu dönem, XIX. yüzyılın yeniden diriliş anlayışı ile başlar ve Çağdaş Makedon edebiyatının başladığı dönem olan İkinci Dünya Savaşı'na kadar sürmektedir. Bu dönem üç çok önemli küçük döneme ayrılmaktadır: Devrim öncesi, Devrimci ve Savaş Karşıtı. Joakim Kırchovski, Kiril Pejcinoviç, Partenija Zografski, Kırste Misirkov, Nikola Vaptsarov, Kosta Racin, Vasil Iljoski, Kole Nedelkovski gibi isimler bu dönemde edebî eserler vermiş yazarlar olarak yer almaktadırlar.

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden bu yana çağdaş Makedon edebiyatı ya da Makedon dili edebiyatı, dil tarihinin en zengin edebî dönemlerinden biridir. 2 Ağustos 1944 yılında ayaklanmasının hemen ardından Makedon milletinin, bu dönemdeki millî şuur, kalkınma ve yapılanması edebiyata da etki etti. Meşruiyet, ASNOM'un ikinci oturuşu ve 5 Mayıs 1945'te resmileştirilen Kiril alfabesi Makedonca varyantı haline getirildi. Makedon edebî dilinin kurucularından biri, daha sonra "Makedon edebiyat dilinin gelişimi için" başlıklı kongre denemesinde temel Makedon dilbilgisi yapılarını sunan filolog Blaze Koneski dil ve edebiyata büyük katkılar sağladı. (Stalev, 2014: s. 5). Çağdaş Makedon Edebiyatı, Slavko Janevski, Vlado Maleski, Blaze Koneski, Stale Popov, Aco Sopov, Gane Todorovski, Gorgi Abadiev, Ivan Tocko, Georgi Barbarovski, Petre M. Andreevski, Vlada Uroshevik, Dobre Todorovski, Vladimir Martinovski, Bogomol Gjuzel, Radovan Pavlovski, Lidija Dimkovska, Nikola Madzirov gibi yazarları kapsamaktadır.

1.4 Makedonya'da Yürütülen Yeni Türk Edebiyatı Çeviri Çalışmaları

Çeviri, farklı insan toplulukların karşılaşmasıyla beraber ortaya çıkan, kendini anlaşılır kılma ve başkalarını anlama ihtiyacından doğan bir gereksinimdir. Başlarda doğada yer bulmaya çalışan insanoğlunun hayvanları taklit etmeye çalışması, hayvanların dilini anlamak ve onu kendi dil sistemine aktarmaktan geçmektedir. Dünyayı tanımakla

ancak kendini tanıyacağına inanan insanlar, coğrafyada dağılmış insanlığın yaşamından kendine bir pay biçerek, neden, nasıl ve niçin sorularını cevaplamaya çalışmıştır. Babil efsanesinden bu yana dilbilimcileri de farklı teoriler üretmeye iten dil meselesi, hâlâ çözülmüş değildir. İnsanlığın dili ortak bir dilden mi, yoksa dünyadaki doğa değişimlerinden dolayı farklı bölgelere göç eden insanların oluşturdukları farklı dilden midir, bilinmemektedir. Yine de dünyanın diyalektik, ironik ve paradoksal düzeninde çeviri elbette anlamı kendimize uyarlama, başkasını anlama ve başkasını anlarken o gruba ait olan başkalarını da anlaşılır kılma ve öze, benliğe, böylece gerçeğe biraz daha yaklaşma noktasında elbette ki önemlidir. Faruk Yücel de insanın dünyasında çevirinin önemine değinerek *“Çünkü bir bütün olan insanlığın birbirinden etkilenmelerini, öğrenmelerini, paylaşımlarını sağlayan çeviri, insanın kendini daha iyi tanımasına, geliştirmesine, zenginleşmesine giden en etkili yollardan biridir”* demiştir. (Yücel, 2007: s. 15)

Çeviri tarihine baktığımızda da durum böyledir. Yazının en eski şeklini oluşturan Sümerlilerin yazıyı üç farklı dildeki kelimelerin listelerinden oluşturması, Mezopotamya’da çok dilliliğin egemen olması, Mısır’daki çeviri faaliyetlerinin var olduğu gerçeği ve çevirmenlerin targumannu diye adlandırılışı, Kadeş antlaşmasının (en eski sözleşme metni) Hititçe ve Eski Mısır dili ile olması, toplulukların ve insanların iletişim kurmalarındaki gerçeğin çeviriyi ön planda tutmalarının bir yansımasıdır. İlk bilginin ve tanımlamanın zincirsel bir şekilde gelmesi olayı da çeviri sayesinde olmuştur. Babil ve Mısır uygarlığı tarihinde ulaşılan bilimsel ve felsefî çalışmalar, Yunanlılara çeviri yoluyla geçmiştir. Roma İmparatorluğu’nda çeviri çalışmaları üzerine düşünceler belirten ve çevirinin ilk temellerini atan Cicero’nun düşünceleri de çevirinin önemini bir kat daha arttırmıştır. Orta Çağ’da çeviri ile uğraşanlar birçok alfabenin ortaya çıkmasına sebep olmuşlardır. Bunlardan biri de bir önceki bölümde bahsettiğimiz Kiril ve Metodiy kardeşlerdir. Yunanca eserlerden çeviri yapan kardeşler Kiril alfabesine kadar ulaşmışlardır. Hıristiyan dininde İncil’in anlaşılır kılınması üzerine yapılan çeviriler kilisenin iktidarını yerinden oynatmıştır. Dünyayı yeniden tanımlamaya doğru giden

Rönesans ve Hümanizmdeki insan merkezli, akla ve bilime dayalı bir anlayışta, İspanya'ya geçen Arap âlimlerinin Yunan eserlerini Latinceye çevirmelerinin etkisi de söz konusudur. Aydınlanma çağı çeviriyi aydınlatırken, bilim, felsefe ve ekonomi alanında hız kazanan gelişmeler ve bunun farkında olan toplumlar çeviri ile kendi kültür ve anlayışlarını başka ülkelere tanıtmıştır. Kapitalist düzenin dünyayı sarması ve evrensellik ilkesi bütün sınırları sarıp sarmalarken sistemin sınırsızlık anlayışıyla ilerlemesi, çeviri faaliyetinin günümüzde de yoğun bir alan olarak görülmesini sağlamıştır.

Balkanların etnik yapılanmasına bakıldığı zaman, dillerin kimlik temsiliyeti ve çok dilli toplulukların aynı coğrafyada dillerini unutmadan yaşamasından dolayı birçok dilde yazılar yazılmakta ve yayınlar yapılmaktadır. Balkanların Yugoslavya dönemi bunun en iyi örneğidir. Yugoslavya federal yapılanmanın içinde varlığını sürdüren devletler birbirlerini dillerinin yakınlığından dolayı anlamaktadır. Hatta eskiden bu devletlerin ağırlıklı olarak Sırpça veya Hırvatça dillerini anlamaları, konuşmaları ve okumaları, hem dillerin aynı kökenden çıkmasından dolayı hem de uzun yıllar bu iki dilin resmî dil olması ve sanat, edebiyat, bilim, felsefe tarih çalışmalarının bu dilde yapılmasından dolayı kaynaklanmaktadır. Yugoslav devletlerinin dışında kalan devletler ise bu halkların dillerine kıyasla farklı dil konuşmaktadırlar. Toplulukların, özellikle merkezi Balkan'da yer alan ülkelerde dağınık yaşamaları, birçok dili de bilmeyi de beraberinde getirmiştir. Bu da Balkanları çeviri çalışmalarında etkin bir bölge kılmıştır.

Balkanların genç ülkelerinden biri olan Makedonya'nın nüfus dağılımı da böyledir. O yüzden çeviri alanında yoğun faaliyetler yürütülmektedir. Makedonya'da her etnik topluluk kendi edebiyatını kendi dilinde oluşturmaktadır. Bu yüzden Makedonya içinde oluşan edebiyatlar da yine Makedonya içinde başka toplulukların edebiyat çevirisinde yerini almaktadır.

Uzun yıllar Osmanlı himayesi altında kalan Makedonya'nın Türk kültürüne aşina olması ve şu anda Makedonya ve Türkiye ilişkilerinin hem diplomatik hem siyasî hem ekonomik hem de kültürel anlamda iyi düzeyde olması, Makedonya'nın yüzünü Türkiye'ye yeniden döndüğünün bir gerçeğini oluşturmaktadır. Aynı biçimde tam tersi

yönde Türkiye'nin Balkanlarda, Makedonya ve Kosova başta olmak üzere yürüttüğü kültür ve sanat çalışmaları, Türkiye'nin bu topraklarda kendini yeniden hatırlatmasına sebep olmuştur ve bu da edebî alanda yankı bulmuştur.

Yeni Türk Edebiyatı'nın Makedonya'da yansımaları ilk olarak Yugoslavya döneminde başlamıştır. Makedonya'nın Yugoslavya döneminde devlet bütünlüğünde olması, Makedonya edebiyatı ile birlikte Makedonya'da yaşayan toplulukların edebiyatını da şekillendirmiştir. 1945-1990 yılların arasında Makedonya'da sosyalizm olarak adlandırılan ideoloji yaşamın her alanına nüfuz etmiş, gerçekleştirilen özellikle kültürel ve edebî çalışmalar Yugoslavya siyaseti çerçevesinde oluşmuştur. Makedonya'da Türk Edebiyatı da bu çerçevede içinde gelişim göstermiştir. Her milletin kendi dilinde eser verebilme olanağı ve Türkçe dilinde eserler yayımlayabilecek yazarların var olmasıyla beraber yayın yapabilecek kuruluşların oluşturulması, Makedonya Türk Edebiyatı'nın Türkiye sınırları içinde gelişen edebiyatlara yakın bir ilgiyi de beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla, Yeni Türk edebiyatı eserlerini Makedonya'nın başkenti Üsküp'te yeniden yayımlama ve bu eserleri Makedoncaya çeviri çalışmaları da bu yıllarda gözlenmektedir. Üsküp'te çıkan Birlik gazetesi ve onun bünyesinde yayınlanan Sevinç, Tomurcuk, Sesler dergileri Türk yazarlarının edebi eserlerine kucak açacak, yayınlar kategorisinde de Türk edebiyatı eserlerinin Makedoncaya kazandırılması ve Makedonya'da yeniden Birlik yayınları bünyesinde kitapların Türkçe yayınlanması faaliyetlerine başlanılacaktır. Makedonya'da yoğun çalışmalar gerçekleştiren ve bir dönem Makedonya'da hocalık yapan Ertuğrul Karakuş da siyasetin yoğurduğu sosyalizm ve komünizmin bir gerekçesi olarak edebiyatın da bu yönde olmasını birçok çalışmalarında dile getirmiştir. Özellikle Çağdaş Makedonya Türk edebiyatçılarının ilk dönemlerde Nazım Hikmet'ten etkilendiği ve Nazım Hikmet'in Rusya ve Bulgaristan'da basılan bütün eserlerinin Makedonya'ya getirildiği, ayrıca piyeslerinin de burada sahnelendiğini dile getirmiştir. (Karakuş, 2014: s. 11). Diğer tercüme edilen eserleri ise Karakuş şöyle sıralamıştır:

“1950 sonrası gelişmelerden sonra Çağdaş Makedonya Türk Edebiyatı'nın diğer yazarları da yavaş yavaş tanınmaya başlamıştır. Bu dönemde; Orhan Veli Kanık, Sait Faik Abasıyanık, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Sabahattin Kudret Aksal, Halide Edip Adıvar, Reşat Nuri Güntekin, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Nurullah Ataç, Kemal Tahir, Yaşar Kemal, Adnan Binyazar, Kemal Bilbaşar, Sabahattin Eyüboğlu gibi Türkiye’de eser veren edebiyatçıların da yoğun bir şekilde takip edilerek bu edebiyata kaynaklık ettiği söylenilebilir”. (Karakuş, 2014: s. 12)

Birlik gazetesinin kapanması ve Makedonya’da Türk Edebiyatı’nın yeniden durma noktasına gelmesi, Yugoslavya dönemi yazarlarında olduğu gibi hem Türkçeye hem de Makedoncaya hâkim edebiyatçı ve yazarların sayısında düşüklük gözlenmesi, edebî faaliyetlerin sadece Makedonya devleti sınırları içinde yine sadece Türk dilinde yazanlarla kalması, Türkiye sınırları içinde gelişen edebiyatı çeviri yoluyla Makedonya edebiyatına kazandırma endişesini doğurmuş ve bu anlamda uzun bir dönemde faaliyetler gerçekleşmemiştir. Ancak, daha sonrasında, Makedonya’da gelişen yayınevleri ve yayın çalışmalarının artması ve Türkiye ile bu noktada yapılacak edebî-kültürel alışverişlerin trafiğinin yoğun olması ve Türkiye dış siyasetinin Balkanları da kapsamı ve en önemlisi de Türkiye’de TEDA projesinin başlaması, Yeni Türk Edebiyatı eserlerini tercüme edilmesine ön ayak olmuşlardır. 2005 yılından bu yana Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı kapsamında başlatılan TEDA projesi çeviri, yayım, tanıtım destek programı olarak bugüne kadar onlarca ülkede Türk edebiyatı eserlerinin o ülkelerin kendi dillerindeki çevirilerine ve tanıtımlarına destek vermiştir. ² Makedonya’da da TEDA desteği ile tercüme edilip yayımlanan kitapların sayısı bir hayli kabarıktır. TEDA’nın Makedonya edebiyatlarına Türk edebiyatını tanıtmada oynadığı büyük rolü, Doç.Dr. Mariya Leontiç bir sempozyum bildirisinde şöyle dile getirmiştir:

---

² TEDA projesi hakkında kapsamlı bilgi için resmî siteden faydalanılabilir. Bkz.: <http://www.tedaproject.gov.tr>

“TEDA projesinin hedefi, Türk kültür, sanat ve edebiyatını yurt dışına, entelektüel hedef kitle ile buluşturarak Türk kültür, sanat ve edebiyatının kaynaklarına yönlendirmektir. Ben de bu projeden yararlanarak bütün çevirilerimi Türkçe-Makedonca olarak yayınlanmasında ısrar ettim. Bu yolda bana destek olan TEDA projesine, BATA Press Milenium Yayın Evine ve TOPER Yayın Evine teşekkür ederim.” (Leontiç, 2012)

Ayrıca Makedonya’da Kültür Bakanlığı kapsamında tercüme eserler üzerine, özellikle klasik edebiyatların Makedoncaya tercüme edilmesi noktasında projeler yürütüldü.³ Avrupa Birliği de bu anlamda yürütülen çalışmalarda destek olmaktadır.⁴

2000’li yıllardan bu yana Makedonya’da yürütülen çeviri çalışmalarını post modern çerçeve anlayışındaki çeviriye dayandırabiliriz. Bu noktada hem disiplinler arası çalışmaların etkisi hem de siyaset ve medyanın edebiyatlarda görülen ya da edebiyatın siyaset ve medya etkisinden de kaynaklandığını dile getirebiliriz. Makedonya’da çeviri edebiyat yayımlayan yayınevlerinin aktif bir halde 2000’li yıllardan sonra kurulması, aynı biçimde Türk edebiyatları çerçevesinde Makedonya’da Türkiye’nin yürüttüğü siyasî ve kültürel çalışmalarının da bir sonucu olduğu görülmektedir. TEDA projesinin 2005 yılından bu yana çeviri çalışmalarını desteklemesi, 2009 yılından bu yana Yunus Emre Türk Kültür Merkezlerinin yurtdışında faaliyetlere başlaması, bu anlamda Türk dili, edebiyatı, kültür ve sanatını dünyaya tanıtmayı, 2010 yılında Yunus Emre Türk Kültür Merkezi’nin Makedonya’da çalışmalara başlaması, ulaşılan literatür doğrultusunda 2010 yıllarından sonra özellikle Türk Edebiyatı’na yönelik Makedonya’da yoğun çeviri çalışmalarının olduğunu desteklemektedir. Yapıtların çevirisi, yukarıda da belirtildiği üzere, sadece edebi bir dayanağa değil aynı zamanda etrafta oluşan sosyo-kültürel ve

³ Söz konusu projelerin bir listesi için Bkz.: <http://www.kultura.gov.mk/index.php/odnosi-so-javnost/soopstenija/481-promocija-na-proektite-za-knizevni-prevodi-od-programata-kultura-2007-2013>

⁴ Detaylı bilgi için Bkz.: <http://www.ced.mk/culturemk/mk/finansiranje/proekti-za-knizevni-prevodi>

siyasi şartlara bağlıdır. Tahsin Yücel'e göre çevirilerin yoğunluk kazanmasında çeşitli faktörler etkilidir:

“Yerel yapıtlar gibi çevirilerin de ortaya çıkmasına bazı sosyokültürel güçler etken olmaktadır. Tarihsel, siyasal olgular olarak döneme damgasını vuran bu güçler, okurun ilgisinin bazı yapıtlara yönelmesine yol açmaktadır. Bu yapıtların seçilmesi, okurun içinde bulunduğu gerçeklikten bağımsız değildir. Bunlar, genellikle okurun kendi/toplumsal yaşantısıyla özdeşleştirebileceği yapıtlardan oluşmaktadır. Toplumda var olan siyasal yapı da bu seçimi etkilemektedir. Örneğin, belli bir dünya görüşünü savunan iktidarın toplumdaki yayın politikasını bazı engelleme ya da desteklemeler aracılığı ile etkileyebilmesi, okurun ulaşabileceği kitapların niteliğini olduğu gibi sayısını da belirleyebilir” (Yücel, Tarihsel ve Kuramsal Açıdan Çeviri Edimi, 2007: s. 160)

Makedonya'da Türk dilinde hizmet vermiş olan “Birlik” gazetesi etrafında, Makedonya'da Türkçe yazan yazarlar tarafından yürütülen Türk edebiyatı çevirilerinin faal olmasında yatan sebeplerden bir tanesi buradaki Türk varlığıdır. Makedonya'da Türkler haricinde yaşayan diğer toplulukların Türk Edebiyatı'na etkisi ise, bu bölgenin geçmişte hem dilsel hem de sosyokültürel anlamda Türklerle bu sahada karşılaşmasına dayanmaktadır. Türk Edebiyatı eserlerinin burada tercümesi geleneğinde ise son yüzyıla geldiğimizde, gidişat biraz farklı bir yönde ilerlemektedir. 2000 yılından sonraki dönemde gerçekleştirilen çalışmalar ağırlıklı olarak Türkiye destekli çalışmalardır. Zaten bu alanda çeviri bilimiyle ilgili teorik çalışmalar yürüten Even Zohar'a göre “çeviriler erek kültürde duyulan belli gereksinimler sonucunda yapılmaktadır. Bu bazen erek kültürde/yazında yenilikçi olabileceği gibi, alışılmış değerleri pekiştirme bakımından da olabildiğini” Yücel'in çeviri edimi ile ilgili düşüncelerinde beyan etmektedir. (Yücel, Tarihsel ve Kuramsal Açıdan Çeviri Edimi, 2007: s. 162)

141 Makedoncaya Eseri/ Eserleri Tercüme Edilen Yeni Türk Edebiyatı Eserleri

Dilsel bir nitelikten çok, modern ve post modern çerçevede devam edegelen edebiyatların çeviride, kültür anlayışına yönelmesi, kültürel bir çeviri olgusunu meydana çıkartmıştır. Artık çevirinin odak noktası dilbilimsel bir çeviriden çok, çeviriyi gerçekleştiren belli başlı toplumlarda kaynak kültürden erek kültüre aktarımın nasıl olacağı meselesini içermektedir. Bu anlamda Julia Kristeva, yazın metninin kaynak ve erek kültürde aldığı biçimi birçok yapıtında dile getirmektedir. Kristeva, yazın metninin temelindeki üç özelliği şöyle adlandırır:

- “1. *Metinsellik (dilbilimsel öğelerin eklemlenişiyile bir metin oluşturulması)*
2. *Bağlamlılık (metnin belli bir toplumsal kültürel ortamda varlık kazanmış olması)*
3. *Metinlerarası etkileşim (metnin dil içindeki metinlerin tümüyle uzaktan ya da yakından ilişkili olması)”* (Akşit, 1986: s. 38)

Belirtilen her üç öge de Makedonca ile Türkçe metinlerin birbiriyle ilişkilendirilmesindeki teorik altyapısında kültürün ve edebiyatların birbirine çok uzak olmamasından kaynaklanmaktadır. Bu da metinleri birbirine yakın kılmaktadır. Çeviri çalışmalarının yoğun olmasının bir diğer unsuru da bir önceki bölümde de belirtildiği üzere, Makedonya’da Makedoncaya Yeni Türk Edebiyatı döneminde yazılmış eserlerin tercümeleri üzerine yoğunluk kazanmasının toplumsal ve siyasal yapılanmanın önplanda olmasıydı. Erich Prunc, bu anlamda “*Çeviri Kültürlerinin Oluşumu*” makalesinde çevirinin asıl ortaya çıkış sorunsallığından kaynaklı soruların cevaplarını vermektedir. Prunc’a göre “*çeviri kültürlerin söz konusu coğrafyanın dışına çıkmasına, özellikle*

toplumsal dokudaki dini cemaatler, devletler ve ulusaltı organizasyonlar gibi farklı biçimlerin dil coğrafyası ile üst üste gelmesi durumunda rastlanır". (Prunc, 2013: s. 183)

Yukarıda belirtilen fikir Makedonya'da yürütülen tercüme faaliyetlerinin sebeplerinden birisini de ortaya çıkarmaktadır. Makedonya ve Türkiye toplumları arasında bulunan birçok ortak nokta çeviriyi gerekli kılmıştır. İtamar Even Zohar, erek kültür ve kaynak kültürün toplumsal ortak noktaları olmadan çevirinin gerçekleşmeyeceğini savunmuş, *"Yazınsal Çoğuldizge İçinde Çeviri Yazınının Durumu"*nda şunları söylemiştir:

"Bana göre çeviri eserler en azından iki bakımdan birbirleriyle ilişkilidirler:

(a) erek-edebiyat tarafından seçilişleri bakımından (çünkü seçim sırasında kullanılan ilkelerin yerli edebiyat içindeki ortak dizgelerle ilişkisiz olduğu düşünülemez) ve

(b) yerli edebiyattaki ortak dizgelerle arasındaki ilişkilerin bir sonucu olan özgül "norm"ları, davranışları ve politikaları benimsemesi bakımından. Bu ilişkiler sadece dilsel düzeyle sınırlı kalmayıp herhangi bir düzeyde yapılan seçimde görülür. Böylece çeviri yazınının kendine özgü biçimlendirme ilkeleri olabilir ve bunlar bir dereceye kadar yalnız çeviri yazına özgü kalabilir" (Rıfat, 2004: s. 192)

2000 yılından bu yana Makedoncaya tercüme edilen eserler üzerine yürütülen çalışmada seçimi yapılan kitapların en çok yazar odaklı olduğu meselesi ortaya çıkmaktadır. Bir yazarın sadece Türkiye sınırlarında ulaştığı edebi başarısı değil, aynı zamanda bu sınırlardan taşıp Balkanlarda ve dünyada ulaştığı başarısı da göz önünde bulundurulmaktadır. Eserin bağlantısı ünden sonra, coğrafya ve kültürle de ilişkilendirilmektedir. Aşağıda da görülebileceği gibi, Yugoslavya döneminin ideolojisinden pay çıkaran Nazım Hikmet, dünya çapında unvan sahibi olan Orhan

Pamuk, Balkan coğrafyası ile bağılılığı bulunan ve eserlerinde bunu konu edinen Ayşe Kulin, Makedonya’da başta gelen isimleri oluşturmaktadırlar. Çeviri eserlerin en ön sıralarında 14 kitabı ile Nazım Hikmet yer almaktadır. Yugoslavya döneminde de en çok tercüme edilen Nazım Hikmet’in o dönemden kalma bir politik çeviri geleneğinin devamının olduğu meselesinin altı çizilmesi gerekmektedir. Nazım Hikmet’in yazdığı şiirlerle siyasî ideoloji kapsamında Yugoslavya siyasetinde kendine yer edinmesi bu topraklarda çok çevrilen bir şair olmasının anlamlılığını oluşturmaktadır. Yugoslavya döneminin sosyal ve komünist yapısı, şairin eser ve şiirlerinin fazlaca okunmasına sebep olmuştur. Nazım Hikmet’in, XXI. yüzyılda Makedonca diline şu kitapları tercüme edilmiştir: *Sanat Edebiyat Kültür Dik* (Zapisi za umetnosta; statii, esei, kritiki), *Şiir Seçkisi* (Ognen Çemer), *Şiirler* (Lirika), *Ferhad ve Şirin* (Ferhad i Şirin), *Son Şiirleri* (Posledni Pesni), *Kan Konulmaz* (Krvta ne e Ništo), *Benerci Kendini Niçin Öldürdü* (Zošto Se Samoubi Benerci), *Kuvayi Milliye* (Natsionalna Osloboditelna Voyna), *Şiirler* (Kopneji i Razdelbi), *Yatar Bursa Kalesinde* (Leji vo kaletu na Bursa), *Masallar Hikayeler 1* (Prikazni Raskazi Anekdoti), *Yusuf ile Menofis* (Jusuf i Menofis), *Yeşil Elmalar* (Zeleni Yabolki), *Sevdalı Bulut* (Vlyubeniob Oblak). Yukarıda da belirtildiği üzere Nazım Hikmet’in birçok kitabı, 2000’lerin öncesinde tercüme edilmiş ama 2000’li yıllardan sonra söz konusu kitaplar yeniden yayımlanmıştır. Mesela Nazım Hikmet’in *Şiirler* seçkisi olan ve Makedoncaya “Kopneji i Razdelbi” isminde Makedonya Türk Edebiyatı yazarlarından olan Fahri Kaya’nın 1980 yılında Nova Makedoniya yayınevi altında tercüme ettiği kitap, 2013 yılında Panili yayınevinden yeniden çıkmıştır. Diğer yandan ise *Sevdalı Bulut* kitabı daha önceden de Rusça dilinden Makedoncaya Gligor Popovski tarafından 1964 yılında tercüme edilmiş ve artık mevcut olmayan Koço Ratsin yayınevinden yayımlanmıştır.

Nazım Hikmet’ten sonra, Makedonya’da yayınevleriyle gerçekleştirdiğimiz görüşmeler doğrultusunda Orhan Pamuk’un 2006 yılında Nobel Ödül’ünü kazandıktan sonra dünyaya açılma sürecinde Makedonya’da da okunmaya başlandığı ve eserlerinin tercüme edilmesiyle birlikte Yeni Türk Edebiyatı eserlerinden en çok okunan yazar

olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Orhan Pamuk'un tercüme edilen eserleri şöyledir: *Beyaz Kale* (Belata Tvrđina) 2006, *Benim Adım Kırmızı* (Se Vikam Crveno)2007, *Kar* (Sneg) 2008, *Masumiyet Müzesi* (Muzey Na Nevinosta) 2008, *İstanbul Hatıralar ve Şehir* (İstanbul Spomenite i Gradot) 2009, *Sessiz Ev* (Nemiot Dom) 2013, *Kafamda Bir Tuhaflık* (Çudnost vo Umot) 2016. Orhan Pamuk'un eserlerinin çevrildiği tarihlere bakıldığı zaman, onun Nobel almasından sonra tercüme çalışmalarının gerçekleştiği görülmektedir. *Benim Adım Kırmızı* romanın ilk olarak 2007 yılında Üsküp'te Tabernakul Yayınevi'nden Makedonya Türk Edebiyatı'nın yazar ve şairlerinden biri olan İlhami Emin çevirisiyle, 2013 yılında ise yine Üsküp'teki Magor Yayınevi'nden İlhami Emin tercümesiyle çıkmıştır. *Masumiyet Müzesi*'nin de aynı zamanda 2008 ve 2013 olmak üzere iki basımı gerçekleştirmiştir. Diğer yandan birkaç eseri de İngilizceden Makedoncaya tercüme edilmiştir. Bunların arasında 2008 yılında Magor yayınevinden çıkan *Kar* romanı, Blagorodna Ançevska'nın çevirisinde olup, bu romanı 2008, 2009 ve 2013 olmak üzere üç basımı yapılmıştır. Orhan Pamuk'un İngilizce tercüme edilen bir başka eseri de *The Naive and The Sentimental Novelist*, Andriana Dragoevik'in çevirisinde Tabernakul Yayınevi'nden çıkmıştır. Makedonya'da Orhan Pamuk ayrıca ülke tarafından ödüllü de bir yazardır. Makedonya'nın başkenti Üsküp'te, kitaplarını da Makedonca dilinde yayımladığı Tabernakul Yayınevi'nin prestijli ödülllerinden Uluslararası Tabernakul Edebiyat Ödülü de 2013 yılında Orhan Pamuk'un olmuştur.⁵ Makedonca diline çevrilen bir diğer uluslararası çapta adını duyurmuş yazar Elif Şafak da Makedonya'da en çok okunan yazarların arasında yer almaktadır. Elif Şafak'ın üç tane eseri de İngilizceden Makedoncaya tercüme edilmiştir.

Makedonya'nın yakından tanıdığı ve Yeni Türk Edebiyatı'nın yaşayan yazarlarından biri olan Ayşe Kulin de Makedonya'da okunanların listesinde yer alıyor. Ayrıca Ayşe Kulin'in *Sevdalinka* romanının Balkan yaşantısını konu alması da yazarın ismini ve eserlerini Balkanlar'a taşımıştır. Makedoncaya tercüme edilen Ayşe Kulin

---

⁵ İlgili kaynak için Bkz.: <https://www.kanal5.com.mk/articles/185616/orhan-pamuk-i-viktor-erofeev-dobitnici-na-knizhevnata-nagrada-tabernakul-za-2013>

yapıtları ise şunlardır: *Nefes Nefese* (Posledniot Voz za İstanbul) 2011, *Veda* (Zbogum) 2013, *Umut: Hayat Akan Bir Sudur* (Nadej, Zivotot e Reka Şto Teçe) 2014.

Yeni Türk Edebiyatı'nın temel taşlarını oluşturan önemli romancıların da eserleri tercüme edilerek Makedoncaya kazandırılmıştır. Bunların arasında, Ahmet Hamdi Tanpınar, *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* (İnstitut za Reguliranje na Vremeto) 2012, *Huzur* (Duşeven Mir); Namık Kemal, *Vatan Yahut Silistre* (Tatkovina ili Silistra) 2013, Namık Kemal, *Cezmi* (Voinot Cezmi) 2014; Mehmet Rauf, *Eylül* (Septemvri) 2013, Mehmet Rauf, *Define*; ilk kadın romancılarından olan Fatma Aliye'nin *Muhedarat* romanı (Doblesna Jena) 2013; Ahmed Midhat Efendi, *Dürdane Hanım* (Gospogitsa Durdana) 2013; Şemseddin Sami, *Taaşşuk-u Talat ve Fitnat* (Lyubovta na Talat i Fitnat) 2013; Ahmet Haşim, *Bize Göre ve Bir Seyahatin Notları* (Moe Sogleduvanye i Beleşki Od Moe Patuvanye); Emin Nihat Bey, *Gece Hikayeleri* (Nokni Prikazni) 2015; Cenap Şehabettin, *Avrupa Mektupları* (Pisma od Evropa) 2017; Ahmet Rasim, *Şehir Mektupları* (Gradski Pisma) 2017.

Altı çizilmesi gereken bir başka husus da kitaplar ile ilgili yapılan seçimlerin çoğu TEDA ve Makedonya'da yer alan yayınevlerinin anlaşmaları doğrultusunda gerçekleşmesidir. Buna rağmen, Makedonya ve Üsküp ile en büyük bağlantıya sahip olan, Yeni Türk Edebiyatı'nın yapıtaşlarından birisini oluşturan Yahya Kemal Beyatlı'nın eserlerinin tercüme edilmemesi, ilgi çeken ve araştırılması gereken konulardan birini temsil etmektedir. Zira, hem edebiyat kalitesi, edebiyatla ilgili çalışmaları ve görüşleri, Üsküp'ü içeren şiirleri ile Makedonya edebiyatına kazandırılması gereken bir isimi teşkil etmektedir. Üsküp doğumlu bir yazarın, Makedonya topraklarından da beslenmesi, bir toplumun ve etrafın edebiyatlara nasıl etki ettiği noktasında, Makedonya edebiyatını da ilgilendiren bir konu oluşturması gerekmektedir. Ancak tercüme edilen eserlerde yazarlarla birlikte, yazarların kullandığı dil de önemli olacak ki, yalın dilde yazan yazarlar, çeviri alanından her zaman ön planda tutulmuştur. Bu da akıllara Makedonya'da yazarlar ve eserlerin seçilmesi noktasında ne gibi unsurlar etkili olmaktadır sorusunu getirmektedir. Edebi zevk ve kalitesi yüksek olan bir şair ve yazarın, kendi doğduğu

memleketin dilinde yer almaması, yürütülen yayın politikaların gerçekliğini ve edebiyatın son dönem yayımlanan eserlerdeki temelini sarsmaktadır.

142 Makedoncaya Tercüme Edilen Yeni Türk Edebiyatı Eserlerine “Tür” Odaklı Yaklaşım

Makedoncaya tercüme edilen Yeni Türk Edebiyatı eserlerinin sosyal ve politik bazlı oluşu, hangi tür eserlerin tercüme edilmesi gerektiği konusuna da etki etmiştir. Okunma oranı ve tiraj bazlı hareket eden son dönem edebî eserler ve yayınevlerinin yürüttüğü politikalar sayesinde bütün dünya edebiyatlarında “en çok satan” ve “en çok okunan” meselesinin ön planda olması hangi kitapların tercüme edilmesine de etki etmiştir. Yücel bu konuyu piyasa koşullarına bağlar:

“Çünkü sanatın/yazının, entelektüel düzeyi düşük de olsa, demokratik değerlerin ve pazar ekonomisinin egemen olduğu bir dünyada insanlara ulaşabilmesi/sanat ürünlerinin satılabilmesi demek, çevrilen yapıtların onlara hitap etmesi anlamına gelmektedir. Bu da doğal olarak çevirmenin/yayınevinin kaynak metni yorumlarken kendi okurunu daha çok göz önünde bulundurmasını kaçınılmaz duruma getirmektedir”. (Yücel F., Tarihsel ve Kuramsal Açıdan Çeviri Edimi, 2007: s. 126)

Yeni Türk Edebiyatı dönemini kapsayan eserlerden nazım türünün nesir türüne göre daha az tercüme edilmesi hem tercüman meselesini hem de dil meselesini ortaya çıkarmaktadır. Şiirin kendi metaforik ve imgesel yapısının başka bir dile aktarılması noktasındaki zorluk, dilbilimcilerin ve şairlerin irdelediği bir konu olarak karşımıza çıkmıştır. Acaba şiirin anlam bütünlüğü ile beraber başka bir dile aktarırken o dildeki şiir öğelerinin ön planda tutularak mı tercüme edilmesi, bunun bir yeniden yaratım sürecinin olup olmaması ve şiirleri ancak şairlerin mi tercüme etmesi gerektiği konuları edebiyatı her zaman meşgul eden soruların arasında yer almıştır. Paul Valery gibi şiir üzerine teorik

çalışmalar yürüten birçok yazar da şiirin tercüme edilmediğini savunmuştur. Valery, şiir için: “*Şiir tercüme edilemeyen, başka türlü söylenmeyen şey*” demiştir. Yine Cemal Süreya, şiirin tercüme edilmediğini ancak başka dilde yeniden bir anlam bulduğunu dile getiren sözleri şöyledir: “*Bir kere şiir diyorum, başka bir dile çevrilemez ama en güzel şiirler çevrildikten sonra da ikinci dile bir şeyler taşıyan şiirlerdir*”. (Süreya, 1991: s. 103). Diğer yandan erek dil ve kaynak dil arasındaki benzerlikler veya farklılıklar da çeviriye şekillendirmektedir. Tercümanın bu iki dile hâkim olmasının yetmediğini hem kaynak eserin beslendiği kültürü hem de çeviri yapılacak dilin kültürünü yakından tanınması gerektiği görüşleri de çevirinin yönünü ve kalitesini belirlemektedir.

Tercüme meselesi ilgili oldukça önemli çalışmalar yapan Hasan Ali Yücel de ana dil ile aktarılabilecek olan dil arasındaki bağın mühim olduğunu şu cümlelerle açıklamaktadır:

“Tercüme, bizim nazarımda, mekanik bir nakil hareketi değildir. Herhangi bir eser, ana dile geçirilmiş sayılabilmek için bu işi yapanın, müellifin zihniyetini benimsemesi, daha doğrusu müellifin mensup olduğu cemiyetin kültür ruhuna gerçekten nüfuz etmesi lazımdır. Böyle olunca da o cemiyetten alacağı mefhumlarla kendi cemiyetinin fikir hazinesini zenginleştirmesi tabiidir.” (Yücel H. A., 2003: s. 101).

Tercümanların çeviride merkezî bir konumda yer almaları, tercümanların da ehemmiyetini gözler önüne sermektedir. Makedonya’da istenilen düzeyde gerçekleştirilemeyen şiir çevirilerinin de arkasında bu yatmaktadır. Şiir çevirisinde kalite alanında yetersiz kalan Makedonya’nın buradaki sorunu hem Makedoncaya hem de Türkçeye şairlerin eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Yine de tercüme ile aktarılan edebî kalitesi tartışılacak olan şiir çevirilerinde birçok faaliyet mevcuttur. Yeni Türk Edebiyatı dönemi Makedoncaya tercüme edilen şiirler ağırlıklı olarak Makedonya’nın Ustruga⁶

---

⁶ Makedonca, Struga şehri.

şehrinde düzenlenen Uluslararası Struga Şiir Akşamlarına katılan şairlerin şiirleridir. Bunlar arasında Aylin Skoro Emin'in tercümesi ile Nurduran Duman'ın 2017 yılında tercüme edilen şiirleri, Yahya Akengin'in 2013 yılında çevrilen şiirleri, Ataol Behramoğlu'nun şiirleri, Erdal Alova⁷, İsmail Kılıçarslan, Metin Celal, Semih Sergen⁸, Haydar Ergülen,⁹ Arif Albayrak,¹⁰ Abdullah Staoğlu,¹¹ Bejan Matur¹², Tozan Alkan,¹³ Şener Aksu,¹⁴ Fazıl Hüsni Dağlarca,¹⁵ Tuğrul Tanyol,¹⁶ Ayşe Paslanmaz¹⁷, Adnan Özer¹⁸ gibi isimlere rastlamaktayız. Söz konusu şairlerin şiirleri, Struga Şiir Akşamları seçkisinde yer almaktadır. Ayrıca Struga Şiir Akşamları Kapsamında Özdemir İnce'nin 2000 yılında *Litseto na Stravot* başlığı altında şiir seçkisi kitabı, Pleyadi baskısından çıkmıştır. 2007 yılında ise yine Struga Şiir Akşamları kapsamında Pleyadi yayınevinden *Çağdaş Türk Şiiri* antolojisi yayınlanmıştır. Bu antolojide yer alan şairler şunlardır: Atila İlhan, Can Yücel, Ahmed Arif, Metin Eloğlu, Turgut Uyar, Edip Cansever, Ece Ayhan, Cemal Süreya, Gülten Akın, Sezai Karakoç, Ahmet Oktay, Kemal Özer, Özdemir İnce, Hilmi Yavuz, Ülkü Tamer, Metin Demirtaş, Metin Altıok, Ataol Behramoğlu, Şennur Senzer, Refik Durbaş, İsmet Özel, Ahmet Telli, Sina Akyol, Abdülkadir Budak, Erdal Alova, Enis Batur, Yaşar Miraç, Behçet Aysan, Tuğrul Tanyol, Roni Margulies, Haydar

---

⁷ 2016 yılında şiir festivaline katılmıştır.

⁸ 2014 yılında şiir festivaline katılmıştır.

⁹ 2014 yılında şiir festivaline katılmıştır.

¹⁰ 2011 yılında şiir festivaline katılmıştır.

¹¹ 2013 yılında şiir festivaline katılmıştır.

¹² 2015 yılında şiir festivaline katılmıştır.

¹³ 2011 yılında şiir festivaline katılmıştır.

¹⁴ 2009 yılında şiir festivaline katılmıştır.

¹⁵ 1974 yılında Altın Çelenk ödülünü alan ilk ve tek Türk şairdir.

¹⁶ 2009 yılında şiir festivaline katılmıştır.

¹⁷ 2012 yılında şiir festivaline katılmıştır.

¹⁸ 2009 yılında şiir festivaline katılmıştır.

Ergülen, Turgay Fişekçi, Orhan Alkaya, Enver Ercan, Ahmet Erhan, Tuğrul Keskin, Nevzat Çelik, Küçük İskender, Altay Öktem. Ataol Behramoğlu'nun seçtiği şiirlerin yer aldığı kitapta tercümanlar olarak, İlhami Emin, Rıfat Emin, Oktay Ahmed, Meral Asimov ve Mariya Leontiç yer almaktadır. Struga Şiir Akşamları dışında, Çağdaş Türk Edebiyatı şiirlerini Makedonya ile buluşturan Makedoncaya tercüme edilmiş şiirler olarak yayımlanan Fahri Kaya'nın seçkisinde, 2011 yılında, *Sovremena Turska Poeziya* (Çağdaş Türk Şiiri) adlı eserdir. Bu antolojide Ahmet Haşim, Faruk Nafiz Çamlıbel, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Kutsi Tecer, Nazım Hikmet, Ahmet Muhip Dıranas, Arif Nihat Asya, Necip Fazıl Kısakürek, Asaf Halet Çelebi, Ziya Osman Saba, Cahit Sıtkı Tarancı, Rıfat Ilgaz, Orhan Veli, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Melih Cevdet Anday, İlhan Berk, Cahit Külebi, Özdemir Asaf, Turgut Uyar, Edip Cansever, Gülten Akın, Hilmi Yavuz gibi Türk şairleri yer almıştır. Fahri Kaya Makedonya Türk Edebiyatı'nın yazarlarından olup Yugoslavya dönemi hatta sonrasında dahi çevirmenlik anlamında Türk edebiyatı eserlerini Makedoncaya kazandıran isimlerden biridir. Türk şiirlerinin antolojik olarak Makedoncaya aksetmesinin diğer bir çalışması da Makedonya ayaklı Uluslararası Pen Kulübünün çalışması olan Mozaik Projesini de içermektedir. Hem Makedonya hem de Türk Pen kulüplerinin ortaklaşa hazırladıkları *Mozaik 1* (Çağdaş Türk Şiiri) ve *Mozaik 2* (Çağdaş Türk Öyküleri) bu proje kapsamında Çağdaş Türk Şiir ve Öyküleri kitapları 2010 yılında Üsküp'te Poetiki yayınevinden çıkmıştır. Çağdaş Türk kısa Şiirleri "*Mozaik 1*" adlı eser, Aysu Erden ve Ayten Mutlu tarafından, Çağdaş Türk Öyküleri "*Mozaik 2*", İnci Aral ve Aysu Erden tarafından tanıtılmıştır.¹⁹ Yine 2001 yılında birçok şair Makedonya Edebiyatı'na, Makedonya Edebiyatı'nın önemli isimlerinden İlhami Emin ve Esad Bayram'ın çevirileri ve seçkisiyle tanıtılmıştır. "*Od Eden Poinakov Rid- Sovremeni Turski Poeti*" başlıklı antolojik eserde, Mehmet Emin Yurdakul, Mehmet Akif Ersoy, Üsküplü şair Yahya Kemal Beyatlı, Aşık Veysel, Yusuf Ziya Ortaç, Ahmet Kutsi Tecer, Halide Nusret Zorlutuna, Bedri Rahmi Eyuboğlu, Oktay Rıfat, Salah Birsal gibi isimlerin

---

¹⁹ Detaylı bilgi için Bkz.:

<http://www.zurnal.mk/mk/cont.asp?k=21208181241&s=16100914291&ID=5510131848>

şairlerine yer verilmiştir. Bunun dışında XXI. yüzyılda kitap olarak şu şairlerin şiir kitaplarının çevirilerine rastlamaktayız: Adnan Özer, *Mramoren Ostrov: İzbor* (Mermer Adasına Veda) 2015; Melih Cevdet Anday, *Alaturka* (Alaturka) 2015; Necati Cumalı *Site Pesni* (Bütün Şiirleri) 2015; Orhan Veli, *Riba vo Şişeto Rakiya* (Bütün Şiirleri) 2014; Nazım Hikmet, *Leji vo Kaletu na Bursa* (Yatar Bursa Kalesinde) 2013, Nazım Hikmet *Natsionalna Osloboditelna Voyna* (Kuvay-ı Milliye) 2013; Nihat Özdamar *Tragi od Krilya* (Kanat İzleri) 2012; Nazım Hikmet *Posledni Pesni* (Son Şiirleri) 2012; Ahmet Emin Atasoy *Eho na Ehoto* (Seçme Şiirleri) 2008; Cahit Külebi *Lirika* (Şiirler) 2007; Nazım Hikmet *Lirika* (Şiirler) 2003; Atilla İlhan *Lirika* (Şiirler) 2003; Ali Cengizkan *Vo Nokta Razigrano Srtse* (Şiirler) 2002; Nazım Hikmet *Ognen Çemer* (Şiirler) 2001; Bülent Ecevit *İzvojana Ljubov* (Şiirler) 2001.

Edebî türlerden roman ise Makedonca diline en çok tercüme edilenler arasında yer almaktadır. XXI. yüzyıla kronolojik açıdan baktığımızda Makedonca diline 77 roman çevrilmiştir. Bunların arasında, Reşat Nuri Güntekin'in *Yaprak Dökümü* (Koga Lisyata Pagaat) 2010, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın, *Saatleri Ayarlama Enstitüsü* (İnstitut za Reguliranje na Vremeto) 2012, Mehmet Rauf'un *Eylül* (Septemvri) 2013, Fatma Aliye'nin *Muhadarat* (Doblesna Jena) 2013, Ahmet Mithat Efendi'nin, *Dürdane Hanım* (Gospogitsa Durdana) 2013, Şemseddin Sami'nin *Taaşşuk-u Talat ve Fitnat* (Lyubovta na Talat i Fitnat) 2013, Aziz Nesin'in *Zübük* (Zubuk) 2014, Namık Kemal'in *Cezmi* (Cezmi) 2014, Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *Gulyabani* (Senişte) 2014, Ahmet Hilmi'nin *Amak-ı Hayal* (Vo Dlaboçinite na Fantaziyata) 2014, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Huzur* (Duşeven Mir) 2017, Yaşar Kemal'in *Binboğalar Efsanesi* (İlyada Bikovi) 2017, Halit Ziya Uşaklıgil'in *Kırık Hayatlar* (Skrşeni Jivoti) 2017, Mehmet Rauf'un *Define* (Skrienoto Blago) 2017, Halid Ziya Uşaklıgil'in *Bir Ölüünün Defteri* (Zapisot na Eden Mrtovets) 2017, Adalet Ağaoğlu'nun *Fikrimin İnce Gülü* (Nejna Rozo vo Moite Misli) 2017, Adalet Ağaoğlu'nun *Ölmeye Yatmak* (Legnav da Umram) gibi romanlarla Makedon halkı tanışık olmuştur.

Yeni Türk Edebiyatı'nın günümüz romancılarının da romanları Makedon diline tercüme edilmiştir. Bunların arasında İskender Pala, Nermin Bezmen, Hakan Günday, Kamuran Solmaz, Ayşe Kulin, Selçuk Altun, Aslı E. Perker, İpek Çalışlar, Esra Türkekul, Elif Şafak, Orhan Pamuk, Selim İleri, Burhan Sönmez, Yekta Kopan, İnci Aral, Ahmet Ümit, Oya Baydar, Ece Erdoğan, Esmahan Aykol, Aslı Erdoğan, Reha Çamuroğlu, Çiler İlhan, Ece Temelkuran, Ayfer Tunç, Cem Mumcu, Beyazıt Akman, Mario Levi, Murat Gülsoy. Yalnızca Nedim Gürsel'in *İlk Kadın* romanı Fransızcadan, Elif Şafak'ın romanları da İngilizceden Makedoncaya tercüme edilmiştir.

XXI. yüzyılda Makedoncaya çevrilen Yeni Türk edebiyatı döneminde yayınlanmış olan eserlerin kabarık sayıda çocuk edebiyatından da olmasının altını çizmek gerekir. Makedonya Türk Edebiyatı tarihine bakıldığında da zaten, Çağdaş Makedonya Edebiyatı'nın yazarlarının eserlerinin çoğu çocuklar ve gençler için yazılmıştır. Bu anlamda çocuk edebiyatı ile bütünleşmiş yazarların daha çok çocuk edebiyatından eserler tercüme etmesi doğal karşılanmaktadır. Diğer yandan da çocuk edebiyatı kapsamında yayınevlerinin bu konu ilgili yürüttükleri projeler kapsamında dünya çocuk edebiyatından çeviriler gerçekleşmiştir. 2018 yılında Fatih Erdoğan, Prozar Media yayıncılık ile *Onu Seviyorum* hikâye kitabı tercüme edilmiştir. Bundan önce de *Sihirli Kitap* (Volşebnata Kniga) kitabı 2017 yılında yine Prozar Media tarafından çevrilmiştir. Çocuk ve gençlik edebiyatının vazgeçilmezi Gülten Dayıoğlu'nun *Yeşil Kiraz* (Zelena Tsreşa) 2018 yılında, Feridun Oral'ın Resimli çocuk serisinden 2017 yılında *Bu Kış Kimse Üşümeyecek* (Zimava Nema Da Studi), *Farklı Ama Aynı* (Različno No Isto), *Kirpi ile Kestane* (Eyot i Kostenot), *Böğürtlen Cini ve Sarı Gaga* (Duhot na Kapinkata i Jolto Klunçeto) hikâyeleri tercüme edilmiştir. 2016 yılında ise *Pirinç Lapası ve Küçük Ejderha* (Maliot Zmey i Orizovata Kaşa), *Kırmızı Elma* (Tsrvenoto Yabolko), *Kırmızı Kanatlı Baykuş* (Buvot so Tsrveni Krilyi), aynı adlı yayınevinden tercüme edilmiştir. Bata Pres yayınevinden çevrilen Ayşegül Çelik'in *Kâğıt Gemiler* (Brodovi od Hartiya) 2016 yılında yine çocuk edebiyatı ile ilgili çeviri çalışmasındandır. Gülşah Elikbank'ın 2014 yılında Bata Pres yayınevi tarafından tercüme edilen macera kitabını da bu kategoriden sayabiliriz:

Medusanın Pusulası (Vo zasedite na Medusa: Timot na Soništata go Otkriva Taynite na İstanbul). Çocuk Şiirleri kapsamında ise Abdülkadir Hayber’in 2014 yılında tercüme edilen *Çocuklara Bir Demet Şiir* kitabını (Buket Pesni za Detsata) örnek verebiliriz. Autoprint yayımlarından yayımlanan yine bir çocuk serisi kitapları da 2014 yılında basılan Yalvaç Ural’ın kitaplarıdır: *Kulağımdaki Küçük Çan* (Maloto Dzvonce vo Moeto Uvo), *Alucura Çayevi* (Çaycılitsa Alucura), *Akıllı Minik ile Obur* (Umnata Minička i Lokomko). Yine bu bölümde Nazım Hikmet’in ismine rastlamaktayız. Çocuklara yazdığı öykü ve masalların tercüme edilişleri de şiirleri dışında Makedoncaya tercüme edilmiştir.

Yeni Türk Edebiyatı’nda hikâye/masal türü olarak nitelendirebileceğimiz kitaplar da Makedoncaya tercüme edilmiştir. Bunların arasında TEDA projesi kapsamında Ömer Seyfettin’den *Seçme Hikâyeler*’in de Makedoncaya çevrilmesi ayrı bir öneme sahiptir. Ömer Seyfettin’in hikâyeleri Makedoncaya 2014 yılında Asuda Abdul Koçan tarafından “*Dvorecot so Duhovi: Raskazi*” olarak çevrilmiştir. Diğer yandan Hüseyin Özbay’ın XX. yüzyılda Türk Hikâye Antolojisi çalışması da Makedonya’ya Türk hikâyelerini kazandırması açısından önem arz etmektedir. Bu eser 2003 yılında yayımlanmış, Leyla Hüseyin’in tercümanlığı ve Hüseyin Özbay’ın derlemesinden oluşan bir antolojidir. Antoloji, Haldun Taner, Memduh Şefket Esenal, Necip Fazıl Kısakürek, Peyami Safa, Sebahattin Kudret Aksal, Sait Faik Abasıyanık, Halid Refik Karay, Sabahattin Ali, Tarık Buğra, Aziz Nesin gibi önemli hikâyecileri içermektedir. Aynı zamanda Halit Ziya Uşaklıgil’in hikâyeleri de (*Solgun Demet -Svenatiot Tsvet “Kratki Raskazi*) 2017 yılında Makedoncaya çevrilmiştir. Tanzimat dönemi yazarlarından Emin Nihat Bey’in *Gece Hikayeleri* (Nokni Prikazni) de 2015 yılında Zoran Spasovski tarafından çevrilip Almanah (Üsküp) yayınevi tarafından yayımlanmıştır.

1.4.3. Yayınevleri ve Çevirmenler Kapsamında Makedoncaya Tercüme Edilen Yeni Türk Edebiyatı Eserleri

Makedonya Cumhuriyeti genç bir ülke olmasından dolayı, kültürel, sosyal, politik, eğitim ve sanat altyapılarını yeni oluşturmaya ve yeni oturtmaya başlamıştır. İlk bölümde de bahsedildiği üzere 1991 yılı öncesinde Makedonya'nın Yugoslavya sınırları içinde olması Makedoncanın dilsel anlamda devlet ve eğitim düzeninde geri planda olmasına ve üniversite ve okullarda okutulan kitapların ağırlıklı olarak Sırpça ve Hırvatça okutulmasına ve yayınevlerinin de yürüttüğü çalışmaların kısıtlılığına dayanmaktadır. Modern ve bilimsel düzeyde yürütülen çeviri ve yayın çalışmalarının XIX. yüzyılda hız kazanması, Makedonya'da ancak XX. yüzyılın sonlarında gerçekleşmeye başlamıştır. Makedonya edebî eser yayımlayan güncel yayınevlerinin kuruluş tarihleri bile XX. yüzyılın sonuna tekabül etmektedir. Yeni Türk Edebiyatı eserlerinden 40 tanesini Makedoncaya tercüme eden ve Makedonya edebiyatıyla tanıştıran Bata Pres yayınevi Üsküp'te 1992 yılında kurulmuştur. İlk kitabın basımını ancak 1996 yılında yapan bu yayınevi ağırlıklı olarak Türkçeden Makedoncaya çocuk edebiyatı kitaplarını tercüme etmiştir. Bunlar, *Gülşah Elikbank Medusa'nın Pusulası* (Vo Zasedite na Medusa) 2014, Feridun Oral *Kırmızı Kanatlı Baykuş* (Buvot so Trsveni Krilyi) 2016, Feridun Oral *Kırmızı Elma* (Tsrvenoto Yabolko) 2016, Feridun Oral *Pirinç Lapası ve Küçük Ejderha* (Maliot Zmey i Orizovata Kaşa) 2016, Feridun Oral *Böğürtlen Cini ve Sarı Gaga* (Duhot na Kapinkata i Joltoklunçeto) 2017, Feridun Oral *Kirpi ile Kestane* (Ejot i Kostenot), Feridun Oral *Farklı Ama Aynı* (Različno no Isto), Feridun Oral *Bu Kış Hiç Kimse Üşümeyecek* (Zimava Nema Da Studi) 2017. Yine Türkiye'de ün yapmış birçok yazarın kitapları da bu yayınevi tarafından tercüme edilip yayınlanmıştır. Nermin Bezmen *Kurt Seyid ve Şura* (Snegovite na Ljubovta) 2017, Demet Altınyeleklioğlu *Kösem Sultan* (Tsrnata Kralitsa Kösem) 2017, Adnan Binyazar *Ölümün Gölgesi Yok* (Smrtta Nema Senka), Ayşegül Çelik *Kâğıt Gemiler* (Gradovi od Hartija) 2016, Aslı E. Perker *Sufle* (Recept za Osameni Srca) 2016, Aslı E. Perker *Cellat Mezarlığı* (Grobot na Celatot) 2014, Metin Kaçan *Ağır Roman* (Kolera Maalo) 2014, Reha Çamuroğlu *Bir Anlık Gecikme* (Kratko Zadotsnuvanye) 2013, Ece Temelkuran *Muz Sesleri* (Zvutsite na Bananite) 2013, Ayfer Tunç Aziz *Bey Hadisesi* (Sluçayot na Gospodinot Aziz) 2012. Ayrıca Necati Cumalı *Bütün Şiirleri* (Site Pesni) 2015, Aziz Nesin *Zübük* (Zubuk) 2014, Cahit Külebi *Şiirler* (Lirika)

2007, Atilla İlhan *Şiirler* (Lirika) 2003 kitapları çevrilmiştir. Nazım Hikmet'in birçok kitabının yanında (*Yeşil Elmalar* "Zeleni Jabolki" 2014, *Yusuf ile Menofis* "Jusuf i Menofis" 2014, *Masallar Hikayeler 1* "Prikazni Raskazi Anekdoti" 2014, *Yatar Bursa Kalesinde* "Leji vo Kaletu na Bursa" 2013, *Şiirler* "Kopneji i Razdelbi 2013, *Kuvayi Milliye* "Natsionalna Osloboditelna Voyna" 2013, *Benerci Kendini Niçin Öldürdü* "Zošto se Samoubi Benerci" 2013, *Kan Konuşmaz* "Krvta ne Zbori" 2012, *Son Şiirler* "Posledni Pesni" 2012, *Ferhad ve Şirin* "Ferhad i Şirin" 2011) adlı eserlerdir.

Bata Pres yayınevinden sonra Makedoncaya Yeni Türk Edebiyatından çok sayıda eser çeviren yayınevinden biri daha "Almanah" yayınevidir. Bu yayınevi ağırlıklı olarak Yeni Türk Edebiyatı döneminin başlangıç eserleri başta olmak üzere bu dönemin önem arz eden eserlerini çevirmiştir. Mesela Halid Ziya Uşaklıgil'in iki eseri *Bir Ölü'nün Defteri-* (Zapisot na Eden Mrtovets) Zoran Spasovski tarafından 2017 yılında ve *Solgun Demet* (Svenatiot Cvet "Kratki Raskazi") 2017 yılında Güler Selim tercümanlığında bu yayınevinden yayımlanmıştır. Kronolojik açıdan diğer kitaplar ise şunlardır: Mehmet Rauf *Define* (Skrienoto Blago) 2017, Ahmet Rasim *Şehir Mektupları* (Gradski Pisma) 2017, Cenap Şehabettin *Avrupa Mektupları* (Pisma od Evropa) 2017, Emin Nihat Bey, *Gece Hikayeleri* (Nokni Prikazni) 2015, Ahmet Haşim *Bize Göre ve Bir Seyahatin Notları* (Moe Soglednuvanye i Beleški od Edno patuvanye) 2015, Hüseyin Rahmi Gürpınar, *Gülyabani-* (Senişte) 2014, Ahmet Hilmi, *Amak-ı Hayal* (Vo Dlaboçinite na Fantaziyata) 2014, Ömer Seyfettin, *Ömer Seyfettin'den Seçme Hikayeler* (Dvorecot so Duhovi: Raskazi), Namık Kemal *Cezmi* (Voinot Cezmi) 2014, Şemseddin Sami *Taaşşuk-u Talat ve Fitnat* (Lyubovta na Talat i Fitnat) 2013, Ahmet Mithat Efendi, *Dürdane Hanım* (Gospogitsa Durdana) 2013, Fatma Aliye *Muhadarat* (Doblesna Jena) 2013, Mehmet Rauf *Eylül* (Septemvri) 2013, Namık Kemal *Vatan Yahut Silistre* (Tatkovina ili Silistra).

Antolog yayınevi de 7 kitap tercüme ederek, Türkçe eserleri Makedonya'ya taşımıştır. Bu yayınevi 1999 yılında Üsküp'te kurulmuştur. Ahmet Ümit'ten iki kitap tercüme eden Antolog yayınevi aynı zamanda Ahmet Ümit'i Üsküp'te konuk etmiştir. *Sis ve Gece* (Magla i Nok) 2014 yılında Aneta Matevska tarafından tercüme edilip

yayımlanmış, yine aynı yılda Aneta Matevska tarafından *İstanbul Hatırası* (Memento za İstanbul) bu yayınevinden çıkmıştır. Aynı zamanda Orhan Veli'nin de *Bütün Şiirleri* Makedoncaya Riba vo Şişeto Rakiya adı altında tercüme edilerek 2014 yılında basılmıştır.

Toper ve Tabernakul yayınevleri de Yeni Türk Edebiyatı eserlerine kendi yayın politikalarında Tabernakul 7, Toper 6 olmak üzere toplamda 13 kitap çevrilmiştir. Orhan Pamuk'un çoğu kitabı bu yayınevinden Makedonca dilinde çıkmıştır: *Kafamda Bir Tuhaflık* (Çudnost vo Umot), *Sessiz Ev* (Nemiot Dom) 2013, *Masumiyet Müzesi* (Muzey na Nevinosta) 2013, *Benim Adım Kırmızı* (Se vikam Tsrveno) 2007. Toper ise Ayşe Kulin'in eserlerine ağırlık vermiştir: *Adı Aylin* (Nejzinoto ime e Ajlin) 2016, *Umut: Hayat Akan Bir Sudur* (Nadej: Jivotot e Reka Şto Teçe) 2014-2015, *Veda* (Zbogum) 2013, *Nefes Nefese* (Poslednot Voz za İstanbul) 2011.

Çevirmen, edebiyatın sosyo-kültürel akımında en önemli rol oynayan unsurlardan biridir. Dünyada edebiyatları birbirine bağlayan ve bir ulusun edebî tür bilgi ve aktarımını başka dilde kaynak kültürden erek kültüre aktaran faktörlerin başında gelir. Dilbilimin gelişmesiyle özellikle XIX. yüzyılda çeviri üzerine yoğunlaşan çalışmalar ve akabinde İvan Zohar Etmar'ın çoğuldizge kuramı ve sonrasında gelişen kültür odaklı çeviri anlayışları sayesinde edebî eserlerin çevirisi ile ilgili geniş çapta çalışmalar yürütülmüştür. Ahmet Hamdi Tanpınar'ın da dediği gibi “*Bir kültür seviyesini yapanlar büyük sanatkârlar, âlimler ve filozoflardan ziyade, onlarla asıl kütle ve hayat arasında mutavassıt rolü oynayanlardır. Çünkü nazariyeyi, bilgiyi, dehanın hamlesini hayata bunlar nakleder, hayatı bunlar zenginleştirirler. İşte bu mutavassıt sınıfı beslemek ancak geniş bir tercüme faaliyetiyle kabildir*”. (Tanpınar, 2011: s. 77-79). Bu yüzden tercümanlar, çeviri noktasında kilit rolü oynayıp bir bilgiyi, bir hikâyeyi, fikri ve sözü kaynak kültürden erek kültüre taşıyanlardır. Çevirmen salt bir metni bir başka kültüre çevirmekle kalmaz, aynı zamanda kültürler arası iletişimin gerçekleşmesini sağlar. (Yücel F. , Tarihsel ve Kuramsal Açısından Çeviri Edimi, 2007: s. 143)

Makedonca-Türkçe eserlerde en çok çeviri yapan isimlerin başında Mariya Leontiç gelmektedir. Prof. Dr. Mariya Leontiç, İştıp Gotse Delçev Üniversite'sinde Türk

Dili ve Edebiyatı öğretim görevlisi olmasının yanı sıra Türkçe ve Makedonca dilleri üzerinde araştırmaları da bulunmaktadır.

Kontrastivna Analiza na Glasovite vo Turskiot i vo Makedonskiot Jazik ²⁰ (Türkçe ve Makedon dilinde seslerin karşılaştırmalı analizi ve sınıflandırılması), Transkriptsija na Turskite İminja Spored Stariot i Spored Noviot Pravopis na Makedonskiot Jazik²¹ (Türk isimlerinin Makedoncanın eski ve yeni yazımlarına göre transkripsiyonu), Osnoven Makesonko-Turski Reçnik: Reçnikot e Podgotven Spored Naynoviot Pravopis na Makedonskiot i na Turskiot (Temel Makedonca-Türkçe sözlük : Bu sözlük, Makedon dili ve Türk dili yazım kılavuzunun en son değişikliklerine uygun olarak hazırlanmıştır) ²², Mestoto i Ulogata na Turskite Leksički Elementi vo İstoriskiot Razvoj na Makedonskiot Jazik (Türk sözcük öğelerinin Makedon dilinin tarihsel gelişimindeki yeri ve rolü) ²³ gibi çalışmalara imza atarak eserleri itina ile çevrildiğinin hiç şüphesiz bir kanıtıdır. XXI. Yeni Türk Edebiyatı eserleri noktasında Leontiç'in en fazla tercüme eseri bulunmaktadır. Bunlardan birkaçını saymak gerekirse, Nazım Hikmet'in *Son Şiirleri* (Posledni Pesni) Bata Pres 2012, Ayten Mutlu'nun *Uzun Gemide Akşam* (Nok na Dolgiot Brod) 2011 *Mozaik 1- Sovremena Turska Poeziya- Mozaik 1- Çağdaş Türk Şiiri tercümeleri Poetiki* 2010, Cahit Külebi'nin *Şiirler'i* (Lirika) Bata Pres 2007. Yine Nazım Hikmet'in ve Atilla İlhan'ın *Şiirleri* (Lirika) 2003, Ali Akbaş'ın *Kuş Sofrası* (Ptiçya Sofra) şiirleri Detska Radost 2000.

Makedonya Türk Edebiyatı'nın önemli yazarlarından İlhami Emin de hem kendi kitapları hem de tercüme çalışmaları ile Balkan Edebiyatında yerini alan yazarların başında gelmektedir. İlhami Emin, ilk sayısı 1965'te yayınlanan "Sesler" aylık toplum

---

²⁰ Palimpsest, İştıp Gotse Delçev Üniversitesi. 2018.

²¹ Yazikot na deneşen den - yazikot naş uspeşen :zbornik na naucen turd sobir odrjan na 14-15 april 2016.

²² AutoPrint, 2016, Üsküp.

²³ Godişen zbornik= Yearbook ISSN: 1857-7059 SG=S II 8030.

sanat dergisinin ilk sorumlu yazarlığı görevini yürüttü. Üsküp Radyosu Türkçe Yayınlar Sorumlusu görevine atandı. 1978’de Üsküp Halklar Tiyatrosu Genel Müdürlüğü’ne seçildi. Edebiyata şiirle girdi. Önce Makedonca yazdı. (Emin, 2014, s. 5) Makedonya Türk Edebiyatında Türkçe ve Makedonca yayımladığı eserleri *Zivotot Pee i Plaçe*²⁴ *Gültepe*²⁵ *Gülkaya*²⁶ gibi şiir kitapları *Yürüyen Duvar*²⁷ gibi romanı ile Makedonya edebiyatı yazınında hâlâ yaşayan en değerli yazarların arasında yerini almaktadır. Yeni Türk Edebiyatı eserlerini XXI. yüzyılda çevirisi ile ilgili şu çalışmalara imza atmıştır: Yaşar Kemal *Binboğalar Efsanesi* 2017 Ars Lamina, Orhan Pamuk’un birçok kitabını İlhamı Emin tercüme etmiştir: Orhan Pamuk *Sessiz Ev* (Nemiot Dom) Tabernakul 2013, Orhan Pamuk *Benim Adım Kırmızı* (Se vikam Tsrevno) Tabernakul 2007, Orhan Pamuk *Beyaz Kale* (Belata Tvrdina) Tabernakul 2006 ve Struga Şiir Akşamları bünyesinden yayımlanan *Yeni Türk Şiiri* adlı antolojik kitabın tercümesini de yine İlhami Emin yapmıştır.

Türkiye’de gazetecilik yapan Asuda Abdül Koçan ise Yeni Türk Edebiyatı’nın 10 eserini Makedoncaya tercüme etmiştir. Murat Çavga, *Osmanlı’nın Sırrı* (Tajnata na Osmanlijata) Almanah 2016, *Ömer Seyfettin’den Seçme Hikayeler* (Dvoretot so Duhovi: Raskazi) Almanah 2016, Şemseddin Sami *Taaşşuk-u Talat ve Fitnat* (Lyubovta na Talat i Fitnat) Almanah 2013, Ahmet Mithat Efendi *Dürdane Hanım* (Gospogitsa Durdana) Almanah 2013, Hakan Günday *Az* (Malku) İli İli 2013, Namık Kemal *Vatan Yahut Silistre* (Tatkovina ili Silistra) Almanah 2013, Nihat Özdal *Kanat İzleri* (Tragi od Krilya) Almanah 2012, Nazım Hikmet *Kan Konuşmaz* (Krvta ne e Ništo) Bata Pres 2012, Güngör Dilmen *Midas’ın Kulakları* (Uşite na Maida) Bata Pres 2011, Nazım Hikmet *Ferhad ve Şirin* (Ferhad i Şirin) Bata Pres 2011.

---

²⁴ 2017, Diyalog, Üsküp (mak).

²⁵ 2010, Galikul, Üsküp.

²⁶ 2009, Diyalog, Üsküp (mak-Tür).

²⁷ 2014, Tekin, İstanbul.

1.5. Makedoncaya Tercüme Edilen Yeni Türk Edebiyatı Eserleri Listesi

1.5.1. Roman

Adalet Ağaoğlu, Nezna rozo vo moite misli, (Fikrimin İnce Gülü), çev. Vasko Markovski, İkona, Üsküp, 2017.

Adalet Ağaoğlu, Legnav da umram, (Ölmeye Yatmak), çev. Vasko Markovski, İkona, Üsküp, 2016.

Adnan Binyazar, Smrtta nema senka, (Ölümün Gölgesi Yok), çev. Aysan Esad, Bata Pres, Üsküp, 2017.

Ahmet Hamdi Tanpınar, Duseven mir, (Huzur), çev. Gülnihal İsmail, İli- İli, Üsküp, 2017.

Ahmet Hamdi Tanpınar, Institut za reguliranje na vremeto, (Saatleri Ayarlama Enstitüsü), çev. Gülnihal İsmail, İli-İli, Üsküp, 2012.

Ahmet Hilmi, Vo dlabocinite na fantazijata, (Amak-ı Hayal), çev. Güler Selim, Almanah, Üsküp, 2014.

Ahmet Mithat Efendi, Gospogjica Durdana, (Dürdane Hanım), çev. Asude Abdul Koçan, Almanah, Üsküp, 2013.

Ahmet Ümit, Koga drvyata şepotat, (Beyoğlu'nun En Güzel Abisi), çev. Elena Macoska Şikovka, Bata Pres, Üsküp, 2018.

Ahmet Ümit, Magla i nokj, (Sis ve Gece), çev. Aneta Matevska, Antolog, Üsküp, 2014.

Ahmet Ümit, Memento za İstanbul, (İstanbul Hatırası), çev. Aneta Matevska, Antolog, Üsküp, 2014.

Aslı E. Perker, Recept za osameni srca (Sufle), çev. Aysan Esad, Bata Pres, Üsküp, 2016.

Aslı E. Perker, Grobot na celatot, (Cellat Mezarlığı), çev. Afaf Elmradi, Bata Pres, Üsküp, 2014.

Aslı Erdoğan, Gradot vo crvena nametka, (Kırmızı Pelerinli Kent), çev. Oktay Ahmed, Goten, Üsküp, 2013.

Ayfer Tunç, Nokjta na zelenata samovila, (Yeşil Peri Gecesi), çev. Zeynep Hüseyin, Ars Lamina, Üsküp, 2013.

Ayşe Kulin, Jivot: Çetrieset godini niz moyot dvogled, (Hayat: Dürbünümde Kırk Sene), çev. Sabaheta Asim, Toper, Üsküp, 2018.

Ayşe Kulin, Nejzinoto ime e Ajlin, (Adı Aylin), çev. Sandra Stojmilovska, Toper, Üsküp, 2017.

Ayşe Kulin, Nadez: zivotot e reka sto tece (Umut: Hayat Akan Bir Sudur), çev. Enver Asim, Toper, 2014-2015.

Ayşe Kulin, Zbogum, (Veda), çev. Aleksandra Filipovksa, Toper, Üsküp, 2013.

Ayşe Kulin, Posledniot voz za İstanbul, (Nefes Nefese), çev. Sandra Stojmelovska, Toper, Üsküp, 2011.

Aziz Nesin, Zubuk (Zübük), çev. Neyat Selman, Bata Pres, Üsküp, 2014.

Burhan Sönmez, Nevini (Masumlar), çev. Vasko Markovski, Ars Lamina, Üsküp, 2015.

Cem Mumcu, Makber, (Makber), çev. Aylin Emin Skoro, Ars Lamina, Üsküp, 2013.

Demet Altınyeleklioğlu, Crnata Kralica Kösem, (Kösem Sultan), çev. Neyat Selman, Bata Pres, Üsküp, 2017.

Ece Erdoğan, Priracnik za samounistuvanje, (Yok Olma Kılavuzu), çev. Aylin Emin Skoro, Bata Pres, Üsküp, 2014.

Ece Temelkuran, Zvucite na babanite (Muz Sesleri), çev. Drita Karahasan, Bata Pres, Üsküp, 2013.

Esmahan Akyol, Ubistvo vo Hotel Bosfor, (Kitapçı Dükkanı), çev. Tülay Seyfula, Antolog, Üsküp, 2014.

Esra Türkekül, Ubistvo vo Kapali Carsija, (Kapalıçarşı Cinayeti) çev. Tülay Seyfula, Antolog, Üsküp, 2017.

Fatma Aliye, Doblesna zena, (Muhadarat), çev. Zoran Spasovski, Almanah, Üsküp, 2013.

Gülten Dayıoğlu, Makeçkata Kiraz, (Yeşil Kiraz), çev. Muna Al Muradi, Bata Pres, 2018.

Hakan Akdoğan, Struma: Edna prispivna vo temninata, (Struma: Karanlıkta Bir Ninni), çev. Mehmed Yonuz, Fond za holokaust na evreite vo Makedonija, Üsküp, 2019.

Halid Ziya Uşaklıgil, Sino i Tsrno, (Mai ve Siyah), Gordana J. Kaplan, Akaademksi Peçat, Üsküp, 2018.

Halid Ziya Uşaklıgil, Zpisot na eden mrtovec, (Bir Ölünün Defteri), çev. Zoran Spasovski, Almanah, 2017.

Halid Ziya Uşaklıgil, Skrseni Zivoti, (Kırık Hayatlar), çev. Gordana. J. Kaplan, Akademki Peçat, Üsküp, 2017.

Hakan Günday, Povekje, (Daha), çev. Lyubitsa Stojkovska, Matica Makedonska, Üsküp, 2017.

Hakan Günday, Malku, (Az), çev. Asude Abdul Koçan, İli-İli, Üsküp, 2013.

Hüseyin Rahmi Gürpınar, Seniste, (Gulyabani), çev. Zoran Spasovski, Almanah, Üsküp, 2014.

İnci Aral, Safran Zolta, (Safran Sarı), çev. Tülay Seyfula, Antolog, Üsküp, 2015.

İskender Pala, Smrt vo Vavilon, lyubov vo İstanbul, (Babil’de Ölüm, İstanbul’da Aşk), çev. Aneta Matovska, Prozart Media, Üsküp, 2019.

İskender Pala, Laletto vo İstanbul (Katre-i Matem), çev. Aneta Matevska, Prozart Media, Üsküp, 2016.

Kamuran Solmaz, Kira Ester, (Kiraze), çev. Aleksandra Filipovski, Mikena, Bitola, 2017.

Mario Levi, İstanbul bese skazna, (İstanbul bir masaldı), çev. Gülnihal İsmail, İli-İli, Üsküp, 2011.

Mehmet Rauf, Skrienoto blago, (Define), çev. Güler Selim, Almanah, Üsküp, 2017.

Mehmet Rauf, Septemvri, (Eylül), çev. Zoran Spasovski, Almanah, Üsküp, 2013.

Metin Koçan, Kolera Maalo, (Ağır Roman), çev. Magdalena Koteski, Bata Pres, Üsküp, 2014

Murat Çavga, Tajnata na Osmanlijata, (Osmanlı’nın Sırrı), çev. Asude Abdul Koçan, Almanah, Üsküp, 2017.

Murat Gülsoy, Nedela na dobrina vo İstanbul, (İstanbul’da Bir Merhamet Haftası), çev. Gülnihal İsmail, Tabernakul, Üsküp, 2009.

Namık Kemal, Voinot Cezmi, (Cezmi), çev. Zoran Spasovski, Almanah, Üsküp, 2014.

Namık Kemal, Tatkovina ili Silistra, (Vatan Yahut Silistre), çev. Asude Abdul Koçan, Almanah, Üsküp, 2013.

Nazım Hikmet, Zeleni jabolki, (Yeşil Elmalar), çev. Aysan Esad, Bata Pres, Üsküp, 2014.

Nazım Hikmet, Krvta ne e ništo, (Kan Konuşmaz), Asude Abdul Koçan, Bata Pres, 2012.

Nedim Gürsel, Prvata zena (İlk Kadın), çev. Gzime Starova, Kultura, Üsküp, 2000.

Nermin Bezmen, Snegovite na ljubovta, (Kurt Seyid ve Şura), çev. Aysan Esad, Bata Pres, 2017.

Nermin Yıldırım, Tajna ostanuvani vo İstanbul, (Rüyalar Anlatılmaz), çev. Ljubica Stojkowska, Matica Makedonksa, Üsküp, 2018.

Orhan Pamuk, Cudnost vo umot, (Kafamda Bir Tuhaflık), çev. Melahat Alievska, Tabernakul, Üsküp, 2016.

Orhan Pamuk, Sneg, (Kar), çev. Blagorodna Ancevska, Magor, Üsküp, 2014, 2008.

Orhan Pamuk, Nemiot dom, (Sessiz Ev), çev. İlhami Emin, Tabernakul, Üsküp, 2013.

Orhan Pamuk, Muzej na nevinosta, (Masumiyet Müzesi), çev. Gülnihal İsmail, Tabernakul, Üsküp, 2013, 2008.

Orhan Pamuk, Se vikam crveno, (Benim Adım Kırmızı), çev. İlhami Emin, Tabernakul, Üsküp, 2007.

Orhan Pamuk, Belata tvrdina, (Beyaz Kale), çev. İlhami Emin, Slavo, Üsküp, 2006.

Oya Baydar, Maceski pisma, (Kedi Mektupları), çev. Gülnihal İsmail, İli-İli, Üsküp, 2014

Reha Çamuroğlu, Kratko zadocnuvanje, (Bir Anlık Gecikme), çev. Drita Karahasan, Bata Pres, 2013.

Reşat Nuri Güntekin, Koga lisjata pagaat, (Yaprak Dökümü), çev. Meral Musli, Plus Produkcija, Üsküp, 2010.

Sabahattin Ali, Madona vo krzneniot mantil, (Kürk Mantolu Madonna) çev. Gordana J. Kaplan, Akademski Peçat, Üsküp, 2019.

Selim İleri, Prokolnatiot: Rasceptuvanjeteto na eden um, (Mel'un Bir Us Yanılması), çev. Neyat Selman, Bata Pres, Üsküp, 2015.

Şemseddin Sami, Lyubovta na Talat i Fitnat, (Taaşşuk-u Talat ve Fitnat), çev. Asude Abdul Koçan, Almanah, Üsküp, 2013.

Yaşar Kemal, İljada Bikovi, (Binboğalar Efsanesi), çev. İlhami Emin, Ars Lamina, Üsküp, 2017.

Yekta Kopan, Semejen restoran, (Aile Çay Bahçesi), çev. Aylin Emin Skoro, Studio Krug, Üsküp, 2015.

1.5.2. Şiir

Adnan Özer, Mramoren ostrov: izbor, (Mermer Adasına Veda), çev. Suat Engüllü, Feniks, Üsküp, 2015.

Ali Akbaş, Ptiçja Sofra, (Kuş Sofrası), çev. Mariya Leontiç, Detska Sofra, Üsküp, 2000.

Ali Cengizkan, Vo nokta razigrano srce, (Seçme Şiirler), çev. Esad Bayram, Naşa Kniga, Üsküp, 2002.

Atilla İlhan, Lirika, (Şiirler), çev. Mariya Leontiç, Neyat Selman, Bata Pres, Üsküp, 2003.

Ataol Behramoğlu, Nova turska poezija, (Yeni Türk Şiiri), çev. İlhami Emin, Struski Veceri na Poezija, Struga, 2007.

Aysu Erden, İnci Aral (ed.), Mozaik: Sovremeni Turski Raskazi (Mozaik: Çağdaş Türk Öyküleri), çev. Oktay Ahmed ve diğerleri, Poetiki, Üsküp, 2010.

Ayten Mutlu, Nok na dolgiod brod, (Uzun Gemide Akşam), çev. Mariya Leontiç, Bata Pres, Üsküp, 2011.

Ayten Mutlu, Aysu Erden (ed.), Mozaik 1: Sovremena Turska Poezija, (Mozaik 1: Çağdaş Türk Şiiri), çev. İlhami Emin, Mariya Leontiç, Poetiki, Üsküp, 2010.

Bülent Ecevit, İzvojna Ljubov, (Şiirler), çev. Esad Bayram, İna Komerc, Üsküp, 2000.

Cahit Külebi, Lirika (Şiirler), çev. Mariya Leontiç, Bata Pres, Üsküp, 2007.

Esad Bayram, İlhami Emin (ed.), Od eden poinakov rid: Sovremeni Turski Poeti, (Çağdaş Türk Şairleri), çev. İlhami Emin, Esad Bayram, İna Komerc, 2001.

Fahri Kaya (ed.), Sovremeni Turski Poezii (Çağdaş Türk Edebiyatı Şiirleri), çev. Fahri Kaya, Panili, Üsküp, 2011.

Hüseyin Özbay (ed.), Sredba: Antologija na turskiot raskaz, (Türk Hikâye Antolojisi), çev. Leyla Hüseyin, Simapres, Üsküp, 2003.

Melih Cevdet Anday, Alaturka, (Alaturka), çev. Fahri Kaya, Panili, Üsküp, 2015.

Nazım Hikmet, Lezi vo kaleto Bursa, (Yatar Bursa Kalesinde), çev. Drita Karahasan, Bata Pres, Üsküp, 2013.

Nazım Hikmet, Kopnezi i razdelbi, (Şiirler), çev. Fahri Kaya, Bata Pres, Üsküp, 2013.

Nazım Hikmet, Nacionalna osloboditelna vojna, (Kuvay-ı Milliye), çev. Neyat Selman, Bata Pres, Üsküp 2013.

Nazım Hikmet, Zosto se samoubi Benerci, (Benerci Kendini Niçin Öldürdü), çev. Fahri Kaya, Bata Pres, Üsküp, 2013.

Nazım Hikmet, Posledni Pesni, (Son Şiirleri), çev. Neyat Selman, Mariya Leontiç, Bata Pres, Üsküp, 2012.

Nazım Hikmet, Lirika, (Şiirler), çev. Mariya Leontiç, Neyat Selman, Tribina Makedonska, Üsküp, 2003.

Nazım Hikmet, Ognen Çemer, (Ateşten Çember), çev. Fahri Kaya, Makavey, Üsküp, 2001.

Necati Cumalı, Site Pesni, (Bütün Şiirleri) çev. Aysan Esad, Bata Pres, Üsküp, 2015.

Nihat Özdal, Tragi od krilya, (Kanat İzleri), çev. Asude Abdul Koçan, Almanah, Üsküp, 2012.

Nurduran Duman, Poezii, (Şiirler), çev. Aylin Emin Skoro, Struski Veceri na Poezija, Struga, 2017.

Orhan Veli, Go sakam İstanbul (Seçilmiş Şiirler), çev. Fahri Kaya, Silsons, Üsküp, 2019.

Orhan Veli, Riba vo siseto rakija, (Bütün Şiirleri), çev. Vasko Markovski, Antolog, Üsküp, 2014.

Selçuk Altun, Vizantiskiot sultan, (Bizans Sultanı), çev. Vasko Markovski, İkona, Üsküp, 2016.

Selçuk Altun, Pesnite na koi ne me uci majka mi, (Annemin Öğretmediği Şiirler), Aneta Matevska, Antolog, Üsküp, 2016.

Yahya Akengin, Pesnata na sudbinata, (Aşka Verilmiş Muhtıra), çev. Esad Bayram, Struski Veceri na Poezija, Struga, 2013.

1.5.3. Öykü/Hikâye

Adnan Binyazar, Petnaeset turski prikazni, (Onbeş Türk Masalı), çev. Enis Karahasan Boşkovski, Bata Pres, Üsküp, 2014.

Ayfer Tunç, Slucajot na gospodinot Aziz, (Aziz Bey Hadisesi), çev. Neyat Selman, Bata Pres, Üsküp 2012.

Ahmet Ümit, Prikazna vo prikazna, (Masal Masal İçinde), çev. İvana Şutinovksa, Bata Pres, Üsküp, 2018.

Ayşegül Çelik, Brodovi od hartija, (Kâğıt Gemiler), çev. Enis Karahasan Boşkovski, Bata Pres, Üsküp, 2016.

Aziz Nesin, Vistinski prikazni za jivotnite, (Hayvan Deyip de Geçme), çev. Esad Aysan, Bata Pres, 2019.

Çiler İlhan, Progonetite (Sürgün) çev. Gülnihal İsmail, İli-İli, Üsküp, 2013.

Emin Nihat Bey, Nokjni prikazni, (Gece Hikayeleri) çev. Zoran Spasovski, Almanah, Üsküp, 2015.

Halid Ziya Uşaklıgil, Svenatit Cvet: Kratki Raskazi (Solgun Demet), çev. Güler Selim, Almanah, Üsküp 2017.

Nazım Hikmet, Prikazni Raskazi Anekdoti, (Masallar Hikayeler 1), çev. Drita Karahasan, Bata Pres, Üsküp, 2014.

Ömer Seyfettin, Dvorecot so duhovi: Raskazi, (Seçme Hikayeler), çev. Asude Abdul Koçan, Almanah, Üsküp, 2014.

Özcan Karabulut, Sostojbi na ljubovta, (Aşkın Halleri), çev. Mariya Leontiç, Toper, Üsküp, 2011.

Tahsin Yücel, Prikazna za mustakyot, (Bıyık Söylencesi), çev. Vasko Markovski, Ars Lamina, Üsküp 2018.

Tarik Tufan, Ne me davaj nim, (Beni Onlara Verme), çev. Aneta Matovska, Prozart Media, Üsküp, 2019.

1.5.4. Anı/Mektup/Günlük/Deneme

Adnan Binyazar, Cinot što si ja izgubi prikaznata (Masalını Yitiren Dev), çev. Drita Karahasan, Bata Pres, Üsküp, 2019.

Ahmet Hamdi Tanpınar, Pette grada, (Beş Şehir), çev. Neyat Selman, Bata Pres, Üsküp, 2019.

Ahmet Haşim, Moe sogleduvanje i beleski od moe patuvanje, (Bize Göre ve Bir Seyahatin Notları), çev. Remzi Canova, Almanah, Üsküp, 2015.

Ahmet Rasim, Gradski pisma, (Şehir Mektupları), çev. Zoran Spasovski, Almanah, Üsküp 2017.

Cenap Şehabettin, Pisma od Evropa, (Avrupa Mektupları), çev. Güler Selim, Alamanah, Üsküp, 2017.

Nazım Hikmet, Zapisi za umetnosta: (statii, esei, kritiki...), (Sanat, Edebiyat, Kültür, Dil), çev. Svetlana Bela, Bata Pres, Üsküp, 2019.

Orhan Pamuk, İstanbul spomenite i gradot, (İstanbul Şehir ve Hatıraları), çev. Esad Bayram, Mikena, Bitola, 2009.

1.5.5. Tiyatro

Ali Mustafa Kemal Tut, Dupka: odi vo pekolot, (Çukur: Cehenneme Git), çev. Zeynep Hüseyin, İkona, Üsküp, 2013.

Güngör Dilmen, Grevovite na Galileo, (Galileo'nun Günahları), çev. İsmet Koçan, Almanah, Üsküp, 2017.

Güngör Dilmen, Usite na Maida, (Midas'ın Kulakları), çev. Asude Abdul Koçan, Bata Pres, Üsküp, 2011.

Nazım Hikmet, Jusuf i Menofis, (Yusuf ile Menofis), çev. Drita Karahasan, Bata Pres, Üsküp, 2014.

Nazım Hikmet, Ferhad i Sirin, (Ferhad ve Şirin), çev. Asude Abdul Koçan, Bata Pres, 2011.

Tuncer Cücenoglu, Odbrani dami, (Seçilmiş Tiyatro Oyunları), çev. Erdoğan Maksut, Almanah, 2018.

1.5.6. Araştırma/İnceleme

Erhan Afyoncu, Odmazdata na Troja, (Truvanın İntikamı) çev. Magdalena Koteski, Bata Pres, Üsküp, 2015.

Erhan Afyoncu, Senisteto na Osmanliite, (Osmanlının Hayaleti), çev. Neyat Selman, Bata Pres, Üsküp, 2015.

İpek Çalışlar, Gospoga Ataturk: Prvata dama na moderna Turcija, (Latife Hanım), çev. Zeynep Hüseyin, İkona, Üsküp, 2016.

1.5.7. Çocuk Edebiyatı

Abdülkadir Hayber, Buket pesni za decata, (Çocuklara Bir Demet Şiir), çev. İlhami Emin, Ad Verbum, Üsküp, 2014.

Erhan Afyoncu, Odmazdata na Troja, (Truvanın İntikamı) çev. Magdalena Koteski, Bata Pres, Üsküp, 2015.

Erhan Afyoncu, Senisteto na Osmanliite, (Osmanlının Hayaleti), çev. Neyat Selman, Bata Pres, Üsküp, 2015.

Fatih Erdoğan, Volşebnata topka, (Sihirli Top), çev. Aneta Matevska, Prozart Media, Üsküp, 2019.

Fatih Erdoğan, Ja sakam, (Onu Seviyorum), çev. Aneta Matevska, Prozart Media, Üsküp, 2018.

Fatih Erdoğan, Volşebnite oçila, (Sihirli Gözlük), çev. Aneta Matevska, Prozart Media, Üsküp, 2017.

Fatih Erdoğan, Volşebnata kniga, (Sihirli Kitap), çev. Aneta Matevska, Prozart Media, Üsküp, 2017.

Feridun Oral, Zimata nema da studi, (Bu Kış Hiç Kimse Üşümeyecek), çev. Enis Karahasan Boşkovski, Bata Pres, Üsküp, 2017.

Feridun Oral, Razlicno no isto (Farklı Ama Aynı), çev. Enis Karahasan Boşkovski, Bata Pres, Üsküp, 2017.

Feridun Oral, Ejot i kostenot (Kirpi ile Kestane), çev. Enis Karahasan Boşkovski, Bata Pres, Üsküp, 2017.

Feridun Oral, Duhot na kapinkata i joltoklunceto, (Böğürtlen Cini ve Sarı Gaga), çev. Enis Karahasan Boşkovski, Bata Pres, Üsküp, 2017.

Feridun Oral, Maliot Zmey i Orizovata Kaşa, (Pirinç Lapası ve Küçük Ejderha), çev. Enis Karahasan Boşkovski, Bata Pres, Üsküp, 2016.

Feridun Oral, Crvenoto Jabolko (Kırmızı Elma), çev. Enis Karahasan Boşkovski, Bata Pres, Üsküp, 2016.

Feridun Oral, Buvot so crveni krilji, (Kırmızı Kanatlı Baykuş), çev. Enis Karahasan Boşkovski, Bata Pres, 2016.

Gülşah Elikbank, Vo zasedite na Medusa (Medusanın Pusulası), çev. Afaf Elmradi, Bata Pres, 2014.

Nazım Hikmet, Vlyubeni ot oblak, (Sevdalı Bulut), çev. Enis Karahasan Boşkovski, Bata Pres, Üsküp, 2017.

Yalvaç Ural, Maloto sponce vo moeto uvo, (Kulağımdaki Küçük Çan), çev. Mariya Leontiç, Autoprint, Üsküp, 2014.

Yalvaç Ural, Çajcilnica Alucura, (Alucura Çayevi), çev. Mariya Leontiç, Autoprint, Üsküp, 2014.

Yalvaç Ural, Umnata minička i lokomko, (Akıllı Minik ile Obur), çev. Mariya Leontiç, Autoprint, Üsküp, 2014.

Zeynep Sevde, Serhat Albanya, Koalata što nemoješe da zaspiye, (Uyuyamayan Koala), çev. Aneta Matevska, Prozar Media, Üsküp, 2018.

İKİNCİ BÖLÜM

XXI. YÜZYILDA ARNAVUTÇAYA TERCÜME EDİLEN YENİ TÜRK EDEBİYATI ESERLERİ

2.1. Makedonya'daki Arnavutlara Dair

Makedonya'nın en büyük azınlık gurubunu oluşturan Arnavutlar, günümüzde Makedonya'da sosyal, kültürel ve siyasî alanda faal bir şekilde yer almaktadır. Arnavutların Makedonya'daki konumları, 2001 yılından sonra “*Ohri Çerçeve Antlaşması'nın*” yükümlülükleri doğrultusunda değişmiş ve Arnavutlar Makedonya'da yönetimde de söz hakkına sahip olmaları dolayısıyla, birçok alanda kültürel faaliyetleri de artmıştır. Makedonya'nın ikinci resmî dilini oluşturan Arnavut dili, edebiyat ve eğitim çerçevesinde özgün çalışmalar ile de var olmalarına sebep olmaktadır.

Bu bağlamda, Makedonya'da Yeni Türk edebiyatı eserlerinin tercüme konusunu içeren tez çalışmasında Arnavutça diline tercüme edilen kitaplara da yer verilecektir. XXI. yüzyılda iki yayınevi ile Türkçeden aktif tercüme yapan Arnavutlar, yeni Türk edebiyatı dönemi eserlerini Makedonya'daki Arnavutlara kazandırmıştır. Bu bölümde, bu konu Arnavut edebiyatından yola çıkılarak yeni Türk edebiyatı eserlerinin tercümesi ve türleri doğrultusunda incelenecektir. Aynı zamanda bu iki yayınevinin yürüttüğü politikalar çeviri bilim teorileri ile pekiştirilerek Arnavutların neden Türk eserlerini tercüme ettikleri yorumlanacaktır.

2.1.1. Arnavutların Tarihi Hakkında Kısa Bir Değerlendirme

Balkan Yarımadası'nın Batı bölgesinde konumlanan Arnavutlar, Balkan milletleri arasında köklü geçmişe sahip milletlerden birini oluşturmaktadır. Doğu ve Batı dillerinde “Alban” olarak bilinen, Avrupa'nın en eski ve Balkanların yerli kabilelerinden biri olan Arnavutların kökeni Pelasgalılar ve Antik İlirlere dayanmaktadır. Yunan tarihçi

Herodot'un verdiği bilgi doğrultusunda, Arnavutların “Pelasgalılar” olarak tanımlanan bir kavimden geldiği düşünölmektedir. Tarihî kaynaklarda ise Antik İlirlerin ve Arnavutların bağlantısından daha çok söz edilir. Arnavutluk halkı tıpkı Makedon toplumu gibi kökeni Hint-Avrupa asıllı olan İliryalılara dayanmaktadır. Arnavutluk ismi birçok dilde farklılık göstermektedir. Latince de Arnavutların ismi Arbaneoses veya Albanenses olarak geçmektedir. Slav kaynaklarında ise Arbanaci ismine rastlanmaktadır. Arnavutların Türk dilinde ise yazılış ve söyleniş şekli hakkında İslam Ansiklopedisi’nde şu bilgi yer almaktadır:

“Yunan kaynaklarında yine çoğul haliyle Albanoi yahut Arbanitai olarak geçen bu halkın adını Osmanlılar önceleri Yunanca'sından b> v değişikliğiyle Arvanid şeklinde almışlar, daha sonra da Türkçe'nin fonolojisine uydurup Arnavud ve Arnavut şekillerinde kullanmışlardır: aynı şekilde Bulgarlar da Arnaut demektedirler”. (TDV İslam Ansiklopedisi Cilt 1, 1988: s. 384)

İliryalılar, antik dönemin Hint-Avrupalıları olarak tanımlanmaktadır. Her ne kadar Arnavutların İliryalılar ile bağlantısından daha çok söz edilse de tarihçiler tarafından çeşitli tez ve iddialar da ortaya atılmıştır. Ortaya atılan görüşlerden biri de Arnavutların Adriyatik Denizi'nin Dalmaçya kıyılarına yayılmış bir boy olduğu yönündedir. Kültürel ya da dilbilimsel olarak homojen olmasalar da ayrı bir dil ve ırk grubunu oluşturmaktadırlar. Romalı yazar Pliny (M.S 23-79) bu boyun belli bir miktarda karışık olduğunu tarihî yazılarında dile getirmiştir.

Arkeolojik bulgular doğrultusunda ise Arnavutluk'ta en eski barınma izleri Saranda'da ve Şkodra'da Paleolitik çağa aittir. Diğer yandan tarihçi Homeros, *İlyada* eserinde İliryalıların Truva savaşı zamanında Akhalardan Truvalıları korumak için Truvalılar ile müttefik oldukları bilgisini vermektedir. Bu birlikler Dardanyalılar ve Paenyalılardı. İlyada'da bu kabileler böyle adlandırılmıştır.

Bir başka tez de Arnavutların kökenlerinin Türkiye’den olduğu bilgisidir. Bu da Mısırların Hitit yazılarından dolayı ortaya atılmış bir fikirdir. M.Ö XIII. yüzyılda Mısır, Suriye’nin kontrolü için Hititlerle savaşmıştır. Hititlerin yanında yine bir müttefik bulunmaktadır. Bu müttefiklerin ismi hiyerogliflerde “*Drdny*” olarak geçmektedir. Arnavutların Dardanyalılarından kökeninden geldiği bilgisi de Türkiye topraklarında olabilme ihtimalini doğrulamaktadır.

Yukarıda bahsedilen görüşlerin çoğu mitolojik kaynaklı olup Arnavutların gerçek menşei hakkında hâlâ tarihçiler tarafından ortak bir fikre varılmamıştır. Filologlardan yola çıkılan tezler şu ana kadar en çok kabul görülenlerin arasında yer almaktadır. Mesela, Arnavut dili, edebiyat dili bağlamında henüz 1555 yılında “Eski Arnavut Dili” olarak Gyon Buzuku tarafından belirlenmiştir. Filologlar, Arnavutçayı çağdaş dönemin yeni dili olarak adlandırmaktadırlar. Arnavut dil tarihinin ilk dönemlerinde el yazısı ile bulunan bulgular ile Arnavutçanın Rönesans döneminin yeniden edebî dil olarak canlandırılması arasında, belgelerde bazı tutarsızlıklar olsa bile, Arnavutça bir dil olarak el yazılarında belgelenmiş ve tanımlanmıştır. Ama yine de İliryalıların kullandıkları dil ile Arnavut dilinin grameri birbirinden ayrılmaktadır. (Matzinger, 2016: s.74)

Arnavutlar Balkanlarda Arnavutluk, Kosova ve Makedonya’da yaşamaktadırlar. Tarih sahasında Arnavutların (İliryalıların) Makedonya ile karşılaşması ilk olarak M.Ö. 335 yılında gerçekleşmiştir. Makedon Kralı III. Perdikas (Perdiccas) İlirlilere saldırmış ve bu saldırıda hayatını kaybetmiştir. İkinci karşılaşma ise Büyük İskender döneminde olmuştur. Bu defa yenilgiyi Arnavutlar yaşamış ve Makedonya Kralı Büyük İskender bugünkü Ohri gölüne kadar olan bölgeyi Makedonya topraklarına katmıştır ve İliryalılar Makedonya hakimiyeti altına girmiştir. İliryalılar, bugünkü Arnavutlar, Makedonya hakimiyetinden çıktıktan sonraki dönem kendi krallıklarını kurdukları dönem olmuştur. İliryalılar bu tarihi olaydan önce ise uzun bir dönem kabile hâlinde yaşamaktaydılar. Yerleşik hayata geçtiklerinde ise Arnavutluk devletinin ilk temellerini atarak İliryalıları devletini kurarlar (M.Ö. 627-600).

Bütün Balkan ülkeleriyle beraber Arnavutluk da belli bir dönem Roma İmparatorluğu'nun oluşumu içinde yer almıştır. Romalılar, İlirler'in dönemini de etkilemiş ve İlir bölgesi olarak tanımlanan coğrafya uzun zaman Romalıların eyaleti olarak kullanılmıştır. Romalılar 284 yılında idare merkezi İşkodra olarak bilinen Kuzey bölgesine Prevalitan; Orta Arnavutluk'a Pirus Nova (Yeni Epir) ve Güney bölgesine de Epirus Votus (Eski Epir) adlarını vermişlerdir. Romalıların İlir bölgesindeki hâkimiyeti XVII. yüzyıla kadar devam etmiştir.

Günümüzde çoğunlukta Müslüman olan Arnavutların en eski dini pagan olarak bilinmektedir. Hristiyanlığı ise M.S. I. yüzyılda kabul etmişlerdir. M.S. 395 yılında Roma, Doğu ve Batı Roma olarak ikiye bölündüğünde Arnavutlar Doğu Roma hâkimiyeti altına girmiş ancak Doğu Roma kilisesine bağlı kalmamakla beraber Katolikliği tercih etmişlerdir. Balkanlar sadece Roma, Osmanlı ve Bizans gibi büyük İmparatorluklar tarafından yönetilmemiş aynı zamanda sosyo-politik ve kültürel hayatı etkileyen birçok akınlar da gerçekleşmiştir. Hun, Bulgar ve Slav gibi akınlar Arnavutları da etkileyerek İliryalıların güçlerinin zayıfladığı bir döneme girmişlerdir. Arnavutlar kendi kültürünü ve yaşamını gerçekleştiren bu saldırılardan korumak için dağlık bölgelere çekilmişlerdir. İliryalıların dağlara çekilmesi meselesi bugünkü Arnavutların dilini ve ırkını korumalarının en önemli sebebini oluşturmuştur.

2.1.2. Arnavutların Tarihte Türklerle Teması

Yaklaşık beş yüz yıllık tarihi birliktelik Türkler ve Arnavutlar arasında önemli ölçüde etkileşimi sağlamıştır. İnanç, edebiyat, eğitim, tarım, sanat gibi birçok alanda meydana gelmiş olan bu rabita, Arnavutlar ve Türklerin arasında geçmişten geleceğe doğru müşterek ilişkiler kurulmasına olanak kılmıştır. “*Düğün, sünnet, cenaze, nevrüz, selamlaşma gibi bazı ortak örf ve adetler de bu kültürel yakınlığı artırmaktadır.*” (Özkan, 2012: s. 214-15). Balkanlarda Türklerin varlığının Osmanlı'nın öncesinde dayandığı meselesi, bu çalışmanın birinci bölümünde bahsedilmektedir. Balkan coğrafyasında

yaşayan diğer milletlere beraber Arnavutlar da Osmanlı İmparatorluğu Rumeli'ye uzanmadan önce Türk mevcudiyeti ile tanışmıştır. Bunu Halil İnalçık şöyle doğrulamaktadır:

“Bunun başlangıcı Osmanlı'nın Balkanlara ayak basmasından daha önce olmuştur. Sarı Saltuk gibi Hak erenlerinin bu topraklara gelmesiyle İslam'la da tanışan Arnavutluk, Osmanlı'nın hiç kılıç kullanmadan fethettiği yerlerden sayılır”. (İnalçık, 2005: s.21)

Türk unsurunu tanımak aynı zamanda dini de beraberinde getirmiştir. Osmanlı medeniyetinin temel yapı taşını oluşturan din, tarih boyunca birçok milleti etkilemiş hem hususî ve siyasî hem de farklı sebeplerden birçok devlet bu dini benimsemiştir. Balkanlarda bunun örneğinin bir tanesi de Arnavutluk ve Arnavutlardır. 1520 yılında Arnavutlardan İslamiyet'i kabul edenlerin sayısı, çoğunluğunu feodal kesimin oluşturduğu nüfusun %2'si iken, aynı yüzyıl boyunca İslam dininin yayılışı hızla devam etmiştir ve XVII. yüzyıl ortalarında Arnavut nüfusunun üçte ikisi gibi yüksek bir oran bu yeni dini kabul etmiştir. (Hadri, 1973: s. 76)

İlirya bölgesine ve kabilelerine dayanan Arnavutlar dünyada Alban olarak bilinirken Arnavutlar kendilerini Şkiptar olarak tanımlamaktadır. Türkler ise bu millete Arnavutlar demektedir. Bu meselenin özünü ve menşeyini Ekrem Bey şöyle açıklamaktadır:

“Türkçe'deki Arnavut kelimesi bir güney Arnavut (Toska) aşireti olan Arvanit'lerin Türkçeleştirilmiş şeklidir. Arnavutlar ülkelerine Kartallar Ülkesi anlamında Shqiperia (okunuşu Şkpria veya Şkiptar) derler. Diğer dünya dillerinde ise 'Albania' kelimesi kullanılır”. (Ekrem Bey, 2016: s.285)

Arnavutlar Balkanlarda diğer etnik oluşumlara kıyasen, Osmanlı'nın içinde özel ve kendine has yerini her zaman korumuştur. Özellikle Osmanlı döneminin son tarihlerinde ortaya çıkan milliyetçilik/ulusçuluk meselesi bile Arnavutlarda farklı gelişim kaydetmiştir. *“Balkanlarda Milliyetçilik”* yazısında İlber Ortaylı bu bilgiyi şu sözlerle doğrulamıştır:

“Balkan ulusları içinde Arnavut Ulusçuluğunun gelişmesi kendine özgü bir nitelik taşır. İlginç olanı, aydınlarının Arnavutluk kadar, Osmalı yatkınlığıdır. Türk dili ve edebiyatına hizmeti büyük olan Şemseddin Sami (Fraşeri), buna örnektir. Bu ailenin bazı bireyleri Arnavutluğun siyasi bağımsızlık mücadelesinde de yer almıştır”. (Oratylı, 1985: s.1081)

Şemseddin Sami, sadece Türk edebiyatında değil, aynı zamanda Arnavut dili ve edebiyatına önemli eserler kazandıran isimlerin başında gelmektedir. Arnavut milliyetçisi olarak da bilinen, Arnavutça ve kendi öz ismi ile Sami Fraşeri, geriye, Arnavutlar ile ilgili önemli tarihî bilgileri kaynak olarak kullanılan eserler bırakmıştır. Arnavutların tarihi bölümünde bahsettiğimiz Arnavutların kökeni ile ilgili, Yeni Türk Edebiyatı dönemi içerisinde de eser veren Şemseddin Sami Arnavutlarla ilgili şunları kaydetmektedir:

“Albania kelimesi “Alb” kökünden gelmektedir ve Keltçe”den gelen “Alb” kelimesinin anlamı “dağ” demektir. Keltler ile llirialılar da aynı kökten geliyor. Ayrıca Eski Yunan ve Romaluların Dağıstan ve Kafkasya”nın girvan nahiyyelerini Alb ve Albania kelimeleriyle isimlendirdiğini görüyoruz. İskoçya'nın da eskilerde bu isimle isimlendirildiğini biliyoruz.” (Frasheri, 2002: s, 31)

Yukarıda da bahsedildiği gibi, Balkanlarda Osmanlı'dan Müslüman dinini benimseyen ülkelerden biri olan Arnavutluk, Osmanlı medeniyet ve kültürüne daha yakın

duran milletlerden birini temsil etmektedir. Osmanlı ile karşılaşması ise, Türklerin Bizans ile gerçekleştirdiği ittifak neticesinde olmuştur. Dağlarda yaşayan Arnavutların isyanı sonucu Bizans, Türklerden yardım talep etmiştir. Bunun ardından 1338'de Türkler yaklaşık 2000 askerden meydana gelen birlik ile Aydın'dan yola çıkarak o zamanın Arnavutluk'una ayak basmışlardır. İkinci karşılaşma ise yine öyle yardım talebiyle gerçekleşmiştir. Stefan Duşan'ın Arnavutluk'u işgal etmesiyle, Arnavutların bir kısmı Yunanistan'a göçe zorlanmıştır. Duşan'ın ölmesiyle ve Sırpların çekilmesinin hemen ardından Arnavutluk'ta bir sürü beylik ortaya çıkmıştır. Bu beylikler arasında çıkan çatışmalarda, bu beyliklerden bir tanesini oluşturan Topyalılar Osmanlılardan yardım istemiştir. Bunun üzerine Türkler ikinci defa Arnavut topraklarına gelmişlerdir. Topyalılar Osmanlılar tarafından gerçekleştirilen bu yardım sonrasında Osmanlı'nın hâkimiyeti altına girerler. Osmanlı'nın daha geniş coğrafyaya yayılmasıyla Vlora ve Berat Arnavutları da 1417 yılında Türklerin hâkimiyetini tanıyan beyliklerden birisi olmuştur. Katolik olarak bilinen Arnavutluk'un kuzeyi ise Skender Beg'in (İskender Bey'in) ölümünden sonra ele geçirilmiştir. Piskoposluk merkezi olan Durres'un da fethedilmesiyle Arnavutluk coğrafyasının tamamı Osmanlı'nın hakimiyetine geçmiştir. Osmanlılara karşı direnişi ile tanınan Skender Beg, Kastriyota hanedanlığının mensuplarındanır. II. Murad'ın zamanında Edirne'de eğitim gören asıl adı Gergi olan İskender Bey, ismini Müslümanlığı kabul ettikten sonra almıştır. Önemli askeri hizmetlerde bulunan İskender Bey, 1443 yılında kendini Sancak Beyi ilan ederek Osmanlı'ya başkaldırmış ve Kroya kalesini ele geçirmiştir. İsyân ve Osmanlı muharebelerinde Osmanlılara karşı savaşan İskender Bey ile 10 yıllık barış antlaşması Üsküp'te imzalanır. İskender Bey bu dönemde aynı zamanda Osmanlıya karşı Venedik ile beraber politikalar geliştirmiştir. Ancak 1468'de ölümünden sonra her ne kadar Lek Dukagjin, Muzaka ve Thopia aileleri tarafından direniş sürdürülse de bu İskender Bey'in isyan ve direnişleri kadar güçlü olmaz ve Osmanlı tekrardan Arnavutluk'un büyük bir kısmını ele geçirir. İskender Bey'in izlediği bu yol, Hıristiyan dünyasında kahraman olarak anılmasını ve hatırlanmasını sağlamaktadır. Onun adına da birçok eser yazılıp çizilmiştir. XV. ve XVI. yüzyıllarda İslamlaşmaya doğru giden Arnavutluk'ta bu dönem

zarfında dini kabul etmeyen halkın çoğu İtalya'ya kaçar. Arnavutlar Müslümanlaşıp yine de kendi dillerini, kültürlerini ve tarihini korumayı başarmıştır. Saray yönetiminde ise Arnavutlar çok iyi mevkilere gelmişlerdir. Osmanlı'nın I. Balkan Savaşı'nda Balkanlardan çekilmesiyle Arnavutluk Sırbistan ve Karadağ gibi ülkeler tarafından işgal edilmiştir. Ancak bu dönemde Avusturya-Macaristan ve İtalya'nın yardımı ile Arnavutluk Krallığı kurulmuştur.

Arnavut tarihçiler açısından ise Osmanlı dönemi şöyle değerlendirilir. Arnavut tarihçi Selami Pluhha bu tarihi tabloyu Osmanlı kaynakları koleksiyonunda "*Arnavut halkının Osmanlı yönetimine karşı direnişi*" başlığı altında sunmaktadır. Yazarın iddia ettiği gibi, seçilen Osmanlı belgeleri, yerel nüfusu sosyal adaletsizlikler ve ekonomik sömürü yoluyla ele geçiren dünya gücüne karşı çeşitli Arnavut direnişlerinin kanıtlarıdır. Selma Pluhha direnişi üç aşama içerisinde ele almaktadır. Birincisi 15. yüzyıldan 16. yüzyıla kadar, Osmanlı yönetiminin hâlâ çok zayıf olduğu dönemdir. Arnavut tarihçilerine göre, 16. yüzyıldan 17. yüzyıla kadar, yeni yöneticiler yeni kurulan yerleşik timar sistemi aracılığıyla güçlendiler. Ulusal tarih yazıcılığına göre, bu zaman aralığında iktidar, öncül isyancılarla aynı doğrultuda olan köy yaşlıları ve yerel soylular tarafından güçlendi. Osmanlılar bu gelişmeye yeni kaleler inşa ederek ve bazı ulusların vergiden tahliye edilmesine tepki gösterdi. Selami Pluhha'nın üçüncü aşaması, 17. yüzyılın sonundan 18. yüzyılın başlarına kadar özellikle Golema Malisiya bölgesindeki silahlı direnişin özellikle yoğun olduğu yerde baş gösterdiğini yazmaktadır. Özellikle Dukagjin ve Kurveljesh gibi aileler bahsedilen direnişlerde önemli rol oynamıştır. Bu dönemde, asuklar olarak adlandırılan direnişçiler, isimleri kacaks olarak birçok kaynakta geçmektedir. Bu olaylar sadece Arnavutluk'ta değil, Balkanların diğer kesimlerinde sıklıkla görülmektedir.

Arnavutların ulusçuluk anlayışları 1878 yılında Berlin Antlaşmasından sonra hız kazanmış, özellikle aydınlar ve yazarlar Arnavut dilini kültürünü tanıtan eserler vermeye başlamışlardır. Bunlardan en bilinenleri Fraşeri (Naim ve Sami Fraşeri) kardeşlerdir.

2.2. Arnavut Edebiyatı

Arnavut dili diğer Avrupa dilleriyle kıyaslandığında yazıya geçen en son dil olduğu bilinmektedir. XV. Asırda Bellifortis adlı bir evrakta Arnavutçaya rastlanmaktadır. Bugün Paris’te muhafaza olunan bu belge 1405 yılında kaleme alınmıştır. Askerlik döneminde, askerlerin kuvvetlendirilmesinden bahseden bu eser Konrad Kyrezer (1366-1405) tarafından yazılmıştır. Bu elyazması eserin önceki bölümüyle pek alâkası olmayan bir parçası Arnavutça yazılmıştır. Eski Arnavutça ile yazılan sekiz mısralık bir şiir Latin harfleriyle yazılıp bu eserin içine konulmuştur. Bu şiirde bir dini ayinin yapılışı anlatılmaktadır. (64). Bu yüzden Arnavut edebiyatının başlangıç dönemini Latince den tercüme edilen eserler oluşturmaktadır. Frang Bardhi’nin 1635 yılında yayımladığı Latince-Arnavutça (Dictionarium Lâtine-Eperiticum) sözlük bunlardan en önemlisidir. İlk özgün eser ise Pyeter Bogdani’nin 1685’te kaleme aldığı “*Peygamberler Anahtarı*” adlı eseridir. 17. yüzyılda Arnavut edebiyatına özgün olan bu eserlerin genel konusu Katolik mezhebini içermektedir. Aynı zamanda bu tip yazılar Osmanlı hâkimiyetinde İtalya’ya göç edenler tarafından da eserlerine konu olarak alınmaktaydı. Arnavut şiirinin ilk örneğini ise Leke Matrenga Katolik dua kitabında yazdığı eklemeye vermiştir. Şiir dalında ismi en çok duyulan kişi ise 1762 yılında “*Bakire Meryem’in Hayatı*” adlı şiirini kaleme alan Jul Variboba’dır.

Klasik Türk edebiyatından en fazla etkilenen Balkan coğrafyasında yer alan ülkelerin başında Arnavutluk gelmektedir. Araştırmacıların ortaya koyduğu veri doğrultusunda Arnavutça diline yaklaşık 5000 kelime Türkçeden geçmiştir ve bu kelimeler günümüzde dahi hâlâ kullanılmaktadır. Osmanlı yazısını da kullanması ile birlikte Arnavutlar o dönemin Türk edebiyatına yakın örnekler vermişlerdir. Arnavut edebiyatında Osmanlı yazısı ile yazılan edebiyata Beyteci Edebiyatı veya Elhamiyado edebiyatı denmektedir. “*Elhamiyado*” terimi Arapça “*el-acemi*”den bozularak ortaya çıkmıştır. Buradaki “*acemi*” Arap olmayan anlamına gelen “*acem*”den gelmektedir. İspanya’da Arapçaya “*El-arabiyye*” denirken, Arapça dışındaki diğer bölge dil ve

lehçelerine “*El-acemiyye*” denmiştir. Geniş anlamıyla “*elhamiyado*” Arapça dışında ve Avrupa dillerinde Arap harflerinin bilim, iletişim ve edebiyat dili olarak kullanılmasıyla ortaya konan metinleri ifade eder. (66) Hatta Arnavutlar Osmanlı ile karşılaştıklarında kendi alfabeleri mevcut değildi. Katolik kilisesinin etkisiyle Latin alfabesini kullanmaktaydılar. Arnavutluk’ta Müslümanlaşmaya başlayan halk Arap-Osmanlı alfabesini, Ortodokslar ve Katolikler de bir kısmı Yunan, bir kısmı da Latin alfabesini kullanmaya devam etmişlerdir. Osmanlı döneminde Arnavutlar, klasik edebiyattan örnekler de vermişlerdir. Bu dönem XVII. yüzyıldan XX. yüzyıla kadar devam etmiştir. Özellikle XV. yüzyılda Arnavutlarda İslam dininin yayılmaya başlamasıyla, edebiyatta da etkiler görülmeye başlanılır. Bunlar Türk- İslam edebiyatı etkisi altında kendi dilinde ürünler vermişlerdir. Ancak, Kosova ve Makedonya da klasik edebiyatta eserler yazan yazarların ismi daha fazla duyulmuştur. Muçizade bilinen en eski isimlerdendir. Şiirlerinde hem Türk hem de Fars edebiyatının etkilerini görmek mümkündür. XVII. yüzyılda ise İbrahim Nezim Berati, iki Türkçe ve bir Arnavutça dilinde üç divanı ile en önemli örneklerden birini oluşturmaktadır. Arnavut şairler tekke ve Türk halk edebiyatından da etkilenmişlerdir. Şeyh Malik, Dalip ve Şahin Fraşeri bunlardan sayılabilir. Hatta XVIII. yüzyılda Arnavutların ilk mevlidi Hakan Zuko Kamberi tarafından yazılmıştır. Fıkra, atasözü ve yazılı metinlerinde de Türk etkisi görülmektedir. Özellikle Nasreddin Hoca benimsenen tiplerden birini oluşturmaktadır. Bu durum XIX. yüzyıla kadar, 1878 yılında Berlin konferansının imzalanmasına kadar devam edecektir.

Arnavutluk’ta bağımsızlığın ilan edilmesinden sonra Latin alfabesinin tamamen hâkim olduğu hatta 1920’lerden sonra dinî karakterli eserlerin dahi Latin alfabesi ile yazıldığı görülmektedir. Arnavutluk Devleti’nin dışında kalan Arnavutların arasında özellikle savaş öncesi Yugoslavya’sında ve bilhassa Kosova’da ulemalar arasında XX. yüzyılın ilk yarısında bu yazının kullanımına devam edildiği görülmektedir. (Kaleşi, 1955: s.150 – 151.) Aynı zamanda Arnavut asıllı olmalarına rağmen Türk Klasik Edebiyatı’nda Türkçe eserler yazan isimlere de tarihî kaynaklarda rastlanmaktadır.

Arnavutluk edebiyat alanında kendi rönesansını yaşamıştır. Siyasî bağımsızlıkla beraber gelişen bu edebiyattan sonra, öğretimin artık Türkçe ve İtalyanca değil, Arnavutça yapılması için çalışmalar başlatılmıştır. Bu dönemde yazılan eserlerin genel konusu Arnavut benliği ve ulusçuluğu olmuştur ve bu yönde halkta belli bir ulusal bilinç uyandırılmak istenmiştir. Bunlardan en önemlileri Naim ve Sami Fraşeridir. Naim Fraşeri'nin yirmiden fazla eseri bulunmaktadır. Bunların yaklaşık dördü Türkçe dilindedir. Aynı zamanda İlyada romanının 1886 yılında Türkçeye ilk tercüme eden yine Naim'dir. Türk edebiyatında Şemseddin Sami olarak bilinen Sami Fraşeri, abisi Abdül Fraşeri ile birlikte Latin ve Yunan harflerini kullanarak ilk Arnavut alfabesini oluşturan isimdir. Arnavut edebiyatının rönesans dönemine paralel olarak İtalya'daki Arnavutlar (Arbreş Arnavutları) da katılır. Arnavutlardaki milli uyanış ve hareket sadece Arnavutların arasında olmamıştır. Yabancı dilde Arnavut milliyetini tanıtan önemli yazarlardan birisi Paşko Vasa'dır. Paşko Vasa'nın kaleme aldığı en önemli eseri "*Arnavutluk ve Arnavutlara İlişkin Gerçekler*"dir. Vasa aynı zamanda ilk Arnavut romanının yaratıcısıdır.

Arnavutluk'un bağımsızlığını ilan etmesinden sonra gelişen edebiyatta bir önceki dönemin izleri de görülmektedir. Yurtseverlik ve milliyetçilik temaları edebiyatın yine önde gelen eserlerini oluşturmaktadır. Fan. S. Noli bu dönemin önde gelen yazarlarındanıdır. 1930'a gelindiğinde ise Arnavut edebiyatçıları tarafından ilerici diye adlandırılan akım baş göstermektedir. Bu dönemin şair ve yazarları ise şunlardır: Foqion Postoli, Lasgush Poradeci, Maki Sremilli, Mihal Grameno. İkinci Dünya Savaşı'na kadar genelde aynı çizgiyi izleyen Arnavut edebiyatı, sosyalist dönemde sınırları içinde kendi içine kapanan bir edebiyatı oluşturmuştur. Arnavutluk için bu dönemin başlangıcı, 1944 Kasım'ında, Alman işgalci birliklerinin ülkeyi terk etmesinden sonra ve partizan savaşının siyasî liderliğinin iktidara gelmesiyle bağlantılıdır. Sosyalist gerçekçilik çatısı altında hayatını sürdüren edebiyatta şiir daha ön plana çıkmıştır. Şiirin konularını genellikle savaş ve sosyalizm oluşturmaktadır. Bu dönemde Arnavutlar İsmail Kadare gibi bir ismi, dünya

romancılığına kazandıracaktır. Roman atılımında ön plana çıkan Kadare, yeni dönem Arnavut edebiyatının ön plana çıkan en önemli edebiyatçılarından birini oluşturmuştur.

Elbette çağdaş Arnavut edebiyatı sadece Arnavutluk devletinin sınırları içinde var olmamıştır. Kosova Edebiyatı, İtalya’da yaşayan Arnavutların Edebiyatı ve Makedonya Arnavutları Edebiyatı da Arnavutça yazılan eserler arasına dâhil edilecektir. İtalya’da Luka Perona, Duško Vetome, Vorea Uyko; yine Yugoslavya döneminde Arnavutça kaleme eserler yazan Hıfzi Süleymani, Mark Krsoniki, Mehmet Hoca, Ali Podrimya, Recep Kosya. Makedonya’da ise 1948 Debre doğumlu sinema, televizyon senaryoları ve dramları ile tanınan Ekrem Başa, Kim Mehmeti, Din Mehmeti, Luan Starova gibi isimler bilinmektedir.

2.3. Makedonya Arnavutları ve Yeni Türk Edebiyatı Eserlerinden Arnavutçaya Çevirileri

Yugoslavya’nın dağılmasından sonra Balkanlar’da görülen milliyetçilik hareketleri, yarım asır boyunca barışçıl ortamda yaşayan milletleri de birbirine düşürmek için tetikleyici hareket olmuştur. Bir yandan Bosna ve Sırbistan, diğer yandan komşu ülkeleri tarafından millî ve dinî sebeplerle sıkıştırılan Makedonya ve Kosova’da yaşayan Arnavutlarla birlikte Arnavutçuluk hareketleri baş göstermiştir. Balkanların homojen bir etnik yapıya sahip olmaması bu sorunların başında gelmektedir. Bu durum Makedonya’da da böyledir. Yapılan son nüfus sayımına göre Makedonya’nın %23’ünü Arnavutlar oluşturmaktadır. Bu sayı 2001 yılında ²⁸, Kosova savaşından Makedonya’ya sığınan Arnavutlarla beraber artmıştır. 1991 yılında ise Makedonya Cumhuriyeti’nin kurulmasıyla yapılan ilk demokratik seçimlerde Arnavutlar ikinci etnik grubu oluşturan unsur olduklarını göstermişlerdir. Arnavutlar ağırlıklı olarak ülkenin batısında, Kosova sınırında ve başkent Üsküp’te konumlanmışlardır. Arnavutların eğitim ve demokratik

²⁸ Resmî bir kaynak için Bkz.: <http://www.stat.gov.mk/OblastOpsto.aspx?id=31>

hakları doğrultusunda Arnavut ve Makedon ilişkilerinin tarihine baktığımızda 1991 yılından bu yana Makedonya’da tanınmış, Makedon ve Arnavutların arasında 2001 yılında çıkan iç savaş sonrasında da Arnavutlara Ohri Çerçeve Anlaşması dâhilinde birçok hak tanınmıştır. Sosyal oluşum ve eğitim alanında da kendi dillerinde çalışma yürüten Arnavutların Makedonya’da devlet bünyesinde de kendi üniversiteleri bulunmaktadır. Türkiye ile ilişkiler noktasında Arnavutluk, dinî gerekçelerden dolayı Balkan milletlerinden Türk kültürünü en yakından takip eden ve benimseyen milletlerden birini oluşturmaktadır.

Türkçe eserlerin Arnavutçaya tercüme geleneği çok daha eskiye dayanmaktadır. Bu tarihî bilgiyi Yurt şu şekilde bizlere aktarmaktadır:

“Türkçeden Arnavutçaya tercüme faaliyetleri Osmanlı döneminde başlamıştır. Özellikle ilmihal, fıkıh, hadis, mevlit ve vaaz kitapları gibi eserler Türkçeden Arnavutçaya tercüme edilmiştir. Osmanlıdan sonra tarih, toplum bilimi, edebiyat gibi alanlarda tercüme devam etmektedir. 1912-1990 yılları arasında en alt seviyede olan çeviri faaliyetleri komünizmden sonra hareketlenmiştir. Ancak 1990-2000 yılları arasında tercüme yapacak nitelikte kişilerin az olması tercüme çalışmalarını eksik bırakmıştır. Yurt’a göre, 2000 yılından itibaren TEDA’nın katkılarıyla Ahmet Hamdi Tanpınar, Orhan Kemal, Elif Şafak, Ayşe Kulin, Aziz Nesin, Yaşar Kemal, Serdar Özkan gibi yazarların eserleri Arnavutçaya tercüme edilmiştir.” (Yurt, 2013: s. 151)

Makedonya’da yayın hayatında da çalışmalar veren Arnavutların iki tane yayınevi bulunmaktadır. Bunlardan biri Şkupi, diğeri ise Logos-A yayın evidir. Arnavut edebiyatından eserler yayımlayan ve dünya edebiyatından çeviriler üzerine çalışmalar yürüten bu yayınevlerinin Türk edebiyatından da çeviri eserler yayımladıkları bilgisine yapılan araştırma ve gerçekleştirilen görüşmeler doğrultusunda ulaşılmıştır. Her iki yayın evi de TEDA projesi kapsamında ve Türkiye’nin destekleriyle Yeni Türk Edebiyatı

eserlerini Makedonya’da yaşayan Arnavut halkıyla tanıştırmışlardır. Elde edilen liste doğrultusunda Arnavutçadan ve Makedoncadan yayımlanan eserlerin büyük bir çoğunluğunun aynı olduğunu görmekteyiz. Orhan Kemal, Nazım Hikmet, Ayfer Tunç, Zülfü Livaneli, Mario Levi, Aslı Erdoğan, Murat Gülsoy, Reşat Nuri Güntekin, Ayla Kutlu, İskender Pala gibi isimler hem Makedoncaya hem de Arnavutçaya tercüme edilmiştir. Şkupi yayınevinin çevirdiği eserler tür açısından roman ağırlıklı olurken, Logos-A’nın şiir ağırlıklı tercümeleri ve Yeni Türk Edebiyatı eserleri dışında Türkiye’de yayımlanmış sosyalsbilim, siyasî, tarihî ve dinî kitaplar ile ilgili çalışmaları da gözlenmektedir. Bir önceki bölümde Arnavut asıllı sözlükçü, ansiklopedist ve yazar Şemseddin Sami’nin *Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat* gibi romanı ve tiyatro eserlerini Makedonya’da yaşayan Arnavutlar tarafından Arnavutçaya tercüme edilmemesi de yayınevlerinin eser seçimi noktasında yürüttükleri politikalarında ilgi çekici noktalardan birini oluşturmaktadır. Bunun dışında Logos-A yayınevi mesela, Ali Bulaç, Yılmaz Özakpınar, Ahmed Davutoğlu, Zekiye Demir, Neşet Toku, Ekrem Sarıkçıoğlu, Süleyman Uludağ, Beşir Ayvazoğlu, İlber Ortaylı, İbrahim Kalın, Ali Çelik, Ali Köse, Mustafa İslamoğlu, Nurdan Damla, Abdullah Yıldız, Hayati Aydın, Ömer Tuğrul İnançer, Mehmet Görmez, Coşkun Çakır, A. Saim Kılavuz, Hayreddin Karaman, Bekir Topaloğlu, İsmail Hakkı İzmirli gibi yazarların eserleri tercüme edilmiştir. XXI. yüzyıldaki yoğun çeviri çalışmalarında Logos- A yayınevinin İslam dini üzerine yazılmış kitapları tercüme ettiği ve bu anlamda da Yeni Türk Edebiyatı dönemi yazarların seçiminde de bu yol izlenildiği görülmektedir. İsmet Özel, Mehmet Akif Ersoy, Necip Fazıl Kısakürek, Akif Emre, İskender Pala, Cemil Meriç gibi yazarların kitaplarının tercüme edilmesi noktasında, yazarların hayatları ve eserlerinde aldıkları tutum, fikir ve ideoloji noktasında Logos-A’nın yayın politikasına daha uygun olduğu ortaya çıkmaktadır.

Diğer yandan Şkupi yayınevi nesir ağırlıklı Yeni Türk Edebiyatı eserleri tercüme etmiştir. Orhan Kemal’in eserleri Makedonya’da Arnavutçaya tercüme edilen eserlerin başında gelmektedir; Baba Evi ve Avare Yıllar (2008), Cemile (2008), Murtaza (2009), 72. Koşuş (2010), Hanımın Çiftliği 1 (2015), Hanımın Çiftliği 2 (2015), Hanımın Çiftliği

3 (2016). Orhan Kemal'in ardından Reşat Nuri Güntekin sık çevrilen yazarların arasında yer almaktadır. Onun Şkupi yayınevi tarafından şu eserleri tercüme edilmiştir: Acımak (2011), Yaprak Dökümü (2011), Damga (2011), Kızılıcık Dalları (2011). Şkupi yayınevi tarafından toplamda tercüme edilen 35 kitap arasında hiç şiir kitabı çevrilmemiş, öykü ve çocuk öyküleri türlerine de yer verilmemiştir. Makedoncaya çevrilen eserlere bakıldığında ise Arnavutça ile aynı kitaplara rastlamakla beraber, Makedon yayınevlerinin Türkiye sınırları dışında tanınan yazarlara daha çok yer verdiği, Makedon yayınevlerine kıyasen ise Arnavut yayınevlerinin bu anlamda hiçbir çeviri eseri bulunmamaktadır. Orhan Pamuk ve Elif Şafak gibi yazarlar Makedonya'da bulunan Arnavut yayınevleri tarafından tercüme edilmemiştir. Arnavutluk ve Kosova'da yürütülen Türkçe edebî eser çeviri çalışmaları daha yoğun ve ağırlıkta olduğu için Makedonya'da Arnavutça diline Yeni Türk Edebiyatı dönemi eserlerinin tercüme edilmeyen çoğu eserin açığı böyle kapanmaktadır.

2.4 Makedonya'da Arnavutçaya Tercüme Edilen Yeni Türk Edebiyatı Listesi

2.4.1. Roman

Adnan Binyazar, Divi Çe Humbi Pıralın: roman kujtimesh (Masalını Yitiren Dev), çev. Luan Morina, Şkupi, 2018.

Ahmet Tulgar, Romani i Volkanit, (Volkan'ın Romanı), çev. Ahmed Kazimi, Şkupi, 2013.

Aslı Erdoğan, Çüteti Nı Pelerinın e Kuçue, (Kırmızı Pelerinli Kent), çev. Vyosa Tairi, Şkupi, 2013.

Ayfer Tunç, Jetı a Çuayn Kıt, (Ömür Diyorlar Buna), çev. Luan Morina, Şkupi, 2017.

Ayfer Gürdal Ünal, Nofka e Say İştı Şçeporya, (Takma Adı Gagalı), çev. Emir Hulkalo, Şkupi, 2013.

Aysel Korkut, Askush Nuk Mı Kupton Mua, (Beni Kimse Anlamıyor), çev. Bea Dırndar, Şkupi, 2013.

Tuna Kiremitçi, Nyı Akullore Pır Vogluşin, (Küçüğe Bir Dondurma), çev. Feleknaza Recepti Bayram, Şkupi, 2017.

Tuna Kiremitçi, Prıfım Zemre, (Gönül Meselesi), çev. Feleknaz Recepti Bayram, Şkupi, 2016.

Halide Eşber, Cyitçka Me Tü, (Her Şey Seninle), çev. Emir Hukolla, Şkupi, 2013.

İskender Pala, Kuvendi i Tı Düzetivi, (Kırklar Meclisi), çev. Rubin Hoca, Logos-A, 2014.

Murat Gülsoy, Yava E Mirısı Nı İstambul, (İstanbul'da Bir Merhamet Haftası), çev. Vyosa Tairi, Şkupi, 2013.

Nazım Tektaş, Sultan Eşa Hürem, (Hürrem Sultan) çev. Feleknaz Recepti Bayram, Şkupi, 2015.

Nazım Hikmet, Molla Yeşile, (Yeşil Elmalar), çev. Luan Morina, Şkupi, 2015.

Nazım Hikmet, Gyaku Nuk Flet, (Kan Konuşmaz), çev. Luan Morina, Şkupi, 2014.

Orhan Kemal, Çifligu i Zonyıs, (Hanımın Çiftliği), çev. Besa Dırndar, Şkupi, 2017.

Orhan Kemal, Keliya Numer 72, (72. Koğuş), çev. Ahmed Kazimi, Şkupi, 2010.

Orhan Kemal, Lufta Pır Buk, (Ekmek Kavgası), çev. Ahmed Kazimi, Şkupi, 2010.

Orhan Kemal, Murteza, (Murteza), çev. Ramadan A. Ramadani, Şkupi, 2009.

Orhan Kemal, Cemile, (Cemile), çev. Ramadan A. Ramadani, Şkupi, 2008.

Orhan Kemal, Vitit Boşe, (Baba Evi), çev. Ramadan A. Ramadani, Şkupi, 2006.

Reşat Nuri Güntekin, Nyolla, (Damga), çev. Ahmed Kazimi, Şkupi, 2011.

Selim İleri, Nata e Fundit e Veres, (Son Yaz Akşamı), çev. Feleknaz Recepti Bayram, Şkupi, 2018.

Zülfü Livaneli, Ştıpia e Leylis, (Leyla'nın Evi) çev. Ahmed Kazimi, Şkupi, 2016.

Zülfü Livaneli, Nyı Maçe, Nyı Nyieri, Nyı Vdeçye, (Bir Kedi, Bir Adam, Bir Ölüm), çev. Vyosa Taipi, Şkupi, 2015.

2.4.2. Şiir

Gürsel Dönmez, Pırşındetye Pır Tü, O i Daşur, (Şiirler), çev. Metin İzeti, Logos-A, 2015.

İlhan Berk, Pırmbledye Poezish, (Toplu Şiirler), çev. Ali Payaziti, Logos-A, 2017.

Mehmed Akif Ersoy, Safahat, (Safahat), çev. Mithat Hoca, Logos-A, 2013.

2.4.3. Öykü

Ercan Kesal, Gazoza e Zanave, (Peri Gazozu), çev. Luan Morina., Şkupi, 2019.

Gürsel Dönmez, Tarm Fiyaleş- Nyı Miye O Nyı, (Demli Sözler- Binbir Mini Öykü), çev. Stela Hacagay, Logos-A, 2017.

2.4.4. Antoloji

Mithat Hoca, Antoloci e Letırsis Turke: shek. VIII-XX, (VIII-XX. Yüzyıllar arası Türk edebiyatı Antolojisi), Logos-A, 2015.

2.4.5. Dram

Hüseyin İsmail Mekki, Farabiu, küteti e vititşim: Piyes filozofike, (Farabi: El-Mdinet'ül Fadila: Erdemli Şehir), çev. Ali Payaziti, Sümeyya Payaziti, Logos-A, 2018.

Sami Fraşeri, Ndirgyegiya, (Vicdan), çev. Raif Morina, Logos- A, 2014.

2.4.6. Hatırat/İnceleme

Yahya Kemal, Kuytimet e mia: politik dhe letrare nga fimiyeria dı rinia (Çocukluğum Gençliğim Siyasi ve Edebi Hatırlarım), Rubin Hoca, Logos-A, 2014.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YENİ TÜRK EDEBİYATI TERCÜME ÇALIŞMALARININ XXI. YÜZYIL MAKEDONYA EDEBİYAT KAMUOYUNDAKİ YERİ VE TESİRİ

3.1 Makedonya'da Türk Edebiyatı Çeviri Çalışmalarının Başlangıcı ve Nedenleri

Balkanların Türk nüfusuna sahip ülkelerinden biri olan Kuzey Makedonya Cumhuriyeti, var olmasından bu yana Türk kavramını ve anlamını sınırları içinde barındırmış, Türkiye Cumhuriyeti'ne ve Türk kültürüne her zaman aşina olmuştur. Bunun örnekleri birinci bölümde görülen, geçmiş ve şimdinin harmanlanması ile ortaya çıkan Makedonya'da Türk varlığı ve Makedonya'nın Türkiye'ye bakış açısı hâlâ önemini korumaktadır. Elbette ki, bunun yansımaları sadece tarihî alanda değil, aynı zamanda kültür sahasında da gözlemlenmektedir. Makedonya'nın aidiyeti ve temsiliyetinde de rastladığımız Türk izleri, sanat, eğitim, dil ve hatta günlük yaşamda da kendini belli etmektedir. Uzun beraberlik döneminin doğurduğu sonuçlar doğrultusunda, Rumeli'nin bu devletinde Türkiye ilişkileri ve Türkiye'ye yönelik çalışmalar devam etmekte, Türk kültürü de hâlâ yaşatılmaktadır.

Her alanda olduğu gibi, bu bağlantı edebiyatta da ortaya çıkmaktadır. Makedonya edebiyatları içinde, Türkçe ile edebiyat eserleri yazarak burada yaşayan Türklerin sürdürdüğü bir edebiyat geleneği dışında, Makedonya Çağdaş edebiyatının başlangıç evresinde kullanılan dilin de Türkçe kelimelerle yoğun bir biçimde yazılması, Türk edebiyatı eserlerini Makedoncaya ve Makedonya'da yaşayan başta Arnavutlar olmak üzere diğer etnik topluluklarla tanıştırmıştır. Türk Edebiyatı rüzgârının, Makedonya'daki edebiyatlara da esmesinin elbette ki yegâne sebebi yukarıda belirtilenler değildir. Günümüzde edebiyatların şekillenmesine etki eden sadece kültürel ve tarihî bağlar değil, aynı zamanda kurulu düzenin içinde en önemli unsuru teşkil eden ticarî ve ekonomik sebepler, siyasî bağlantılar ve dünyadaki güncel edebî gelişmeler de etki etmektedir. Bu

duruma Makedonya’da Türk edebiyatı eserleri odaklı bakıldığı zaman, ortaya çıkan tablo, tercüme çalışmaları ile ilgili şöyle bir tablo çıkmaktadır:

1. İlk olarak Makedonya’da gerçekleşen Türk edebiyatı çeviri çalışmalarının başını Makedonya’da yaşayan Türkler çekmektedir. Makedonya’da tercüme çalışmalarından önce, Türkiye’de ağırlıklı olarak XIX. yüzyıl döneminde yazılan eserler ile Makedonya’nın tanışması, tarihî kaynaklardan elde edilen bilgi doğrultusunda Yücelcilerin buraya Türk edebiyatı eserlerini getirmesi ile gerçekleşmiştir. Onun öncesinde hiçbir tarihî bilgiye rastlanmaması, buraya daha önce Türk dilinde eserlerin gelip gelmemesi hususunu aydınlatmamıştır. Yücelciler, İkinci Dünya Savaşı sırasında kurulmuş, inanç kimlik ve mevcudiyet için mücadele eden, Makedonya’da kurulan bir Türk teşkilatıdır. 23 Aralık 1944’te Makedonya’da Birlik gazetesini Türkçe çıkaran, Üsküp radyosunda ilk Türkçe yayın yapan, öğretmen yetiştirecek kurslar açan, günümüzde hâlâ ayakta duran Türk Tiyatrosu’nu kuran Yücelciler, ileride Birlik gazetesi etrafında gerçekleştirilecek Türkçeden Makedoncaya tercüme çalışmalarının zeminini oluşturmuştur. *Yıldırım Ağanoğlu’nun “II. Dünya Savaşında Yugoslavya’da Bir Direniş Mücadelesi Yücel Teşkilatı”* adlı kitabında Yücelciler ve Yücelciler’in Makedonya topraklarına getirdiği Yeni Türk Edebiyatı eserleri hakkında şu bilgiye rastlanmaktadır:

“Teşkilat Yugoslavya topraklarındaki siyasi gelişmelerin neticesinde Türk tarihine, Türk kültür ve ananelerine daha sıkı sarılmak istikameti ve ana fikrinde gelişmiştir. Bu noktada Türk milliyetçisi gençler arasında Türkiye’den getirilen eserler ile milli şuur yayılıyordu. Başta Atatürk’ün Nutku olmak üzere, Mehmet Akif’in Safahat’ı, Ziya Gökalp, Mehmet Emin Yurdakul, Namık Kemal ve Yahya Kemal Beyatlı’nın şiirleri en çok okunan eserlerdi. Gençler arasında adeta ayaklı bir kütüphane kurulmuştu. Eserler elden ele geziyordu” (Ağanoğlu, 2012: s.22)

Çeviri çalışmalarına geçmeden önce, Makedonya Türklerinin Türkiye’de çıkan eserleri bu topraklarda yaşayan Türklerle tanıştırılmasının, Yücelciler teşkilatı çerçevesinde gerçekleştiğinin altının bir daha çizilmesi gerekmektedir.

2. Yücel Teşkilatı’nın temellerini attığı Birlik gazetesi, Makedonya Türklerinin kültür, edebiyat ve yazın hayatını oluşturan önemli çatılardan birini oluşturmaktadır. Makedonya Türkleri, Makedonya edebiyatları çerçevesinde Türk dilinde ilk yazılarını, eserlerini bu oluşumun etrafında yazmış ve yayımlamış, aynı biçimde Makedoncaya Türk edebiyatı eserlerini yine bu ortamda tercüme etmiştir. Makedonya’da ilk çıkan gazete *Uhuvvet*’in ardından, 1920 yılında *Sosyalist Fecri, Rehber* ve daha sonrasında *Birlik* gazeteleri gelmektedir. Etkin bir şekilde haftada üç gün çıkan gazete, 1965 yılında “*Sesler*” toplum ve sanat dergisinin de Makedonya Türklerinin kültür hayatına kazandırılmasıyla birlikte, bu dergi ile edebiyatta önem daha da artmıştır. Bunun akabinde, *Sevinç* ve *Tomurcuk* dergileri de Makedonya’da Türkçe eğitim müfredatında yer almış ve çocuk edebiyatı bu iki dergide yeşermiştir. Bu gazete yayın hayatını 2004 yılında sonlandırmıştır. *Birlik* gazetesi etrafında yayın hayatına eserler kazandırmak noktasında Birlik Yayınları önemli bir rol oynamıştır. *Birlik* gazetesi etrafında var olan yazarlar hem kendi eserlerini yayımlamış hem de Makedoncaya çeşitli eserler tercüme etmiştir. Bu oluşumun etrafında Necati Zekeriya, Fahri Kaya, İlhami Emin, Şükrü Ramo, Mustafa Karahasan, Enver Tuzcu, Süreyya Yusuf gibi isimleri görmek mümkündür. Daha sonrasında, Avni Engüllü, Fahri Ali, Alaettin Tahir, Sabit Yusuf, Nusret Dişo Ülkü, Suat Engüllü gibi birçok edebiyatçı, bu kervana katılarak Makedonya edebiyatına katkı sağlamışlardır. Birlik yayınları tarafından yürütülen tercüme çalışmaları, o zamanın siyasî anlayışı içinde süregelmiş ve siyaset ve ideolojinin getirdiği gereklilikler doğrultusunda hareket etmiştir. Bu fikri, çevirisi yapılmış eser ve eserin yazarlarını vererek desteklemek mümkündür. 1965 yılında İlhami Emin’in tercümesinden Makedoncaya kazandırılan isim Nazım Hikmet olmuştur. Bunu takiben yine 1967 yılında “*Yaşamak Güzel Şey Be Kardeşim*” romanı İlhami Emin tarafından çevrilmiştir. Makedonya’nın Türkçe eser veren yazarlarından Fahri Kaya tarafından 1984 yılında Nazım Hikmet’in şiirlerinin

tercümesi yapılmıştır. Yugoslavya dönemi ideolojisinin kültür hayatına da etki etmesi dolayısıyla, çeviri çalışmalarında yapılan seçimlerin, siyasî ağırlıklı olduğu söylenilmesi mümkündür. Nazım Hikmet'in, komünizm ve sosyalizm sistemlerinde aranan ve okunulan şairlerin başında gelmesi ve eserlerinde de bu tür konuların işlenmesi, onu Yugoslavya'da ismi bilinen, sevilen ve okunan bir Türk şairi unvanına sahip kılmıştır. Tercüme edilen diğer yazar ve şairler arasında ise şu isimlere rastlanmaktadır: Fazıl Hüsnü Dağlarca, Orhan Veli, Rıfat Oktay, Melih Cevdet Anday, Tarık Dursun, Necati Cumalı, Ayla Kutlu, Ayşe Kilimci, Erdal Öz.

2000'li yıllara kadar yapılan tercüme çalışmalarında öne çıkan ve dikkat edilmesi gereken diğer bir husus da dildir. Makedonya yazarlarından özellikle birinci kuşak yazarların ağırlıklı olarak Yugoslavya öncesi dönemde eğitimlerini Türkçe alamaması, Türkiye Türkçesi dil kuralları dışında eserler vermelerine ve bu olayı çeviri eserleri seçme noktasında daha yalın bir dil kullanmış yazarların eserlerini tercümelerine kadar götürmüştür.

3. İlk çeviri çalışmalarının örneklerini veren *Birlik* gazetesi yazarları olarak adlandırabilecek olan Makedonya Türk yazarlarının çeviri çalışmalarından sonra XXI. yüzyılda çeviri çalışmaları daha da hız kazanmıştır. 2000'li yıllardan sonra gerçekleştirilen çeviri çalışmalarının hız kazanması Makedonya'nın 1991 yılında, Yugoslavya'nın dağılmasından sonra, kendi özerkliğini ilan etmesi ve devlet olarak kendi sınırlarında eğitim ve kültür alanında bir sistem oturtmasından kaynaklanmaktadır. Türk edebiyatından tercüme eserler üzerine çalışmaları Makedon yayınevleri tarafından devralınmış, daha sonraki yıllarda ise bu faaliyetlere Türkiye Cumhuriyeti de katılmıştır. Türkiye'nin Balkanlar odaklı bir dış siyaset geliştirmesi, Makedonya'daki kültür ve edebiyat dünyasına Türk varlığını hatırlatmış ve Türk edebiyatından Makedon diline ve burada yaşayan etnik toplulukların diline eserler kazandırmıştır. 2005 yılından bu yana, çeviri eserlerinde görülen artış, TEDA çeviri projesinin başladığı tarihe işaret etmektedir. Tez hazırlık sürecinde, kaynak taraması yapıldığı zamanda elde edilen veriler

doğrultusunda²⁹ kitap tercümelerinin yayımlama tarihlerinde her yıl görülen artış Türkiye Cumhuriyeti'nin başlattığı TEDA çeviri projesi ile ilişkilendirilebilir. Özellikle son yıllara doğru gelindiğinde Türkçe eserlerin çevirisi açısından, Makedonya şartlarında Yeni Türk Edebiyatı hem nitelik hem de nicelik bakımından önem kazanmıştır. TEDA projesi kapsamında destek verilen ülkeler tablosunda yer alan Makedonya'da toplamda 184 kitap tercüme edilmiştir. 2012 yılında 36, 2013 yılında ise 32 eser tercüme edilerek, Makedonya çerçevesinde şu ana kadar görülmemiş eser tercüme sayısına ulaşılmıştır. Makedonya, Türk dilinde yazılan eserlerin en çok tercüme edildiği üçüncü ülke konumunda yer almaktadır.³⁰ TEDA dışında Makedonya'da tercüme çalışmalarına destek veren bir başka kuruluş da Üsküp Yunus Emre Türk Kültür Merkezi'dir. Yunus Emre, sadece çeviri çalışmalarına destek vermekle kalmayıp, tercüme edilmiş yazarların kitap tanıtımları ve edebiyat festivallerine de önemli katkılar sunmuştur. XXI. yüzyılda Yeni Türk Edebiyatı tercüme eserlerinin ana sebeplerinden bir tanesi olarak Türkiye'nin yüzünü Balkanlara çevirmesi ve burada gerçekleştirilen faaliyetler olarak nitelendirilmektedir.

3.2 Yeni Türk Edebiyatı'nın Çeviri Açısından Makedonya'daki Yeri, Önemi ve Yayın Organlarına Yansıması

Makedonya sınırları içinde zaten Türk dilinde yazılan bir edebiyatın olması Makedonya'daki edebiyat çevrelerinin Türkiye sınırları içerisinde gelişen edebiyata uzak olmaması anlamını taşıma zannını vermektedir. Ancak tez süresince yapılan araştırmalar ve geline sonuçlar doğrultusunda, bu kadar yoğun çapta gerçekleştirilen edebiyat çalışmalarının Makedonya'daki yerinin istenilen düzeyde olmadığı bilgisine erişilmiştir.

Türkiye ve TEDA'nın büyük destekleriyle çevrilen Yeni Türk Edebiyatı eserleri hakkında, yayınevleri ile gerçekleştirilen görüşmeler ve Makedonya'da çıkan dergilerin taranması sonucu iç açıcı sonuçlara rastlanılmamıştır. Her ne kadar tercüme edilen eserler

²⁹ Bkz.: Birinci Bölüm "*Yeni Türk Edebiyatı Eserleri'nin Tercüme Listesi*".

³⁰ İlgili bilgi için Bkz.: <https://teda.ktb.gov.tr/TR-52458/desteklenen-eserlerin-ulkelere-gore-dagilimi-tablo.html>.

başarılı bir şekilde tercüme edilip yayımlanmışsa da edebiyat ortamlarında yeteri derecede yankı uyandırmamıştır. 2000’li yıllardan bu yana Makedonya’da yayımlanan edebiyat dergilerinin taranması sonucu, Makedonca dilinde sadece dört adet makaleye rastlanmaktadır. Bu makalelerin içerdiği konular da Orhan Pamuk ile bağlantılıdır. Orhan Pamuk’un eserleri her ne kadar Türkiye edebiyatının altında incelense de bu makaleleri yazmaya teşvik eden unsurun hiç şüphesiz Pamuk’un Nobel edebiyatı alması ve dünyaca bir üne kavuşmasında yatmaktadır. Yoksa Pamuk kadar iyi romancıların, kaliteli şairlerin hayatı ve eserleri hakkında, çokça eserin tercüme edilmesine rağmen, araştırma yazısı kaleme alınmaması Makedonya edebiyatının Türk edebiyatına olan ilgisini yeniden değerlendirmeye ve düşünmeye itmektedir. Orhan Pamuk hakkında yayımlanan makale ve incelemeler şöyledir: “Problemot na İdentitetot vo romanite na Orhan Pamuk i Jivko Çingo (Orhan Pamuk ve Jivko Çingo Romanlarında Kimlik Sorunu)”³¹; “Prilozite vo romanot Tsrna kniga od Orhan Pamuk i nivnite prevodni ekvivalenti vo prevodot na İlhami Emin (Orhan Pamuk’un Kara Kitap Romanında Zarflar ve İlhami Emin’in Tercümesinde Bunların Karşılığı)”³²; “Prepletuvanje na zborot i slikata, osvrt kon Se vikam Tsrveno od Orhan Pamuk (Orhan Pamuk’un Benim Adım Kırmızı Romanı Bağlamında Kelime ve Resimin Birbirine Geçışı)”³³; “Za kategoriite İstok i Zabad vo romanite Belata Tvrđina od Orhan Pamuk i Zona Zamfirova od Stevan Sremats (Orhan Pamuk’un Beyaz Kale ve Stevan Sremac’ın Zona Zamfirova Romanlarında Doğu ve Batı Kavramı)”³⁴.

Yukarıda da belirtildiği üzere Orhan Pamuk dışında, Makedoncaya tercüme edilen yazarların isimleri edebiyat dergilerinde geçmemektedir. Bu kadar eserin tercüme

---

³¹ İskra Gasevzka Hacı Boşkova, Spektar: spisanie za literatura i nauka, Skopje, 2018.

³² Despina Miyova, Palimpsest: megyunarodno spisanie za lingvistička, knijevna i kulturuloški istrajuvanja, Skopje, 2016.

³³ Mersiha İsmaylovska, Spektar: spisanie za literatura i nauka, Skopje, 2015.

³⁴ Lusi Karanikolova Çoçorovska, Spektar: spisanie za literatura i nauka, Skopje, 2014.

edilmesinin ardından dergilerde yankı bulmamasının birçok sebebi vardır. Makedonya'nın Üsküp şehrinde Türk Dili ve Edebiyatı bölümünün faal bir şekilde ne akademisyenlerin ne de bölüme mensup öğrencilerin dergilere yazı yazmaması, tercüme eserler üzerine yeterince ilgi göstermemesi, Makedon diline tercüme edilen kitaplar için dil üzerine incelemeler yapılmaması, karşılaştırmalı edebiyatlar bölümünde Türk edebiyatı ve eserlerinin yer alması noktasında hareket edilmemesi, Makedon Edebiyatı ve Türk Edebiyatı bölümlerinin ortak projeler geliştirmemesi, biraz da Makedonya'daki Türk Edebiyatı bölümünün pasif kalmasından kaynaklandığına işaret etmektedir.

Tercümesi yapılan eserlerin listesine tekrardan göz gezdirildiğinde, kitapların çoğunun TEDA projesi kapsamında olduğu görülmektedir. Kitapların bir kısmı da şu an hayatta olan yazarlara aittir. Makedonya'da düzenlenen edebiyat festivalleri çerçevesinde bu yazarların çoğu festivale katılım sağlamış, bir bölümü için de Yunus Emre Enstitüsü'nün destekleriyle kitap tanıtımları düzenlenmiştir. Bu da Makedonya'da edebî dergilerde yayınlanan az sayıda eleştiri ve makalenin yanı sıra, güncel edebî oluşumlarda Yeni Türk Edebiyatı'nın son dönem yazarlarının bir kısmının Makedonya'daki edebiyat ortamlarında yerini aldığını ve tanıtıldığını işaret etmektedir. Sadece güncel bir edebiyatta var oluşunu sürdüren edebî metinlerin, daha eski dönemlerde yazılmış edebî metinlere kıyasen daha faal bir şekilde Makedonya medyasında ve edebî topluluklarda söz edilmesi, yine Türkiye ve Makedonya siyasetinin güncel konumundan ve yakın ilişkilerinden dolayı gerçekleşmektedir. Bunun birkaç örneğini de şöyle sıralayabiliriz: Makedonya devleti, Kültür Bakanlığı bünyesinde *Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi*, Fahri Kaya'nın çevirmenliği ile gerçekleşmiştir.³⁵ Birinci bölümde bahsedilen bu antoloji ile ilgili kaydedilen bilgiler dışında, önem arz eden bir husus da Yeni Türk Edebiyatı dönemi içinde yer alan Makedonya kökenli şairlere de yer verilmesidir. Genel olarak çeviri eserlerde Makedonya ile bağlantısı olmasına rağmen, eserlerini Makedon veya Arnavut dilinde Makedonya halkına kazandırılmayan Yahya Kemal, Enis Behiç Koryürek, Yaşar Nabi Nayır veya

³⁵ İlgili bilgi için Bkz.: <https://vlada.mk/node/5114>

sadece tek eseri çevrilen Cenap Şehabettin gibi yazarların Fahri Kaya'nın derlemesinde yayımlanan bu antolojide bunlara yer vermesi edebiyat açısından ayrı bir önemi teşkil etmektedir. Antolojide, 75 şairin içinde Yahya Kemal ve Yaşar Nabi Nayır'ın şiirlerinin olması, edebî bir gelişim niteliğindedir. 2012 yılında yayımlanan bu antoloji, Makedonya Kültür Bakanlığı destekleriyle, "130 toma makedonska knizevnost (130 Ciltlik Makedonya Edebiyatı)" projesi bünyesinde yer almıştır. Makedonya tarafından diğer yandan 2013 yılından bu yana her yıl düzenlenen "Pro-Za Balkan" edebiyat festivali kapsamında Türkiye'den birçok şair ve yazar getirilerek, Makedonya edebi topluluklarına Yeni Türk Edebiyatı son dönem yazarları tanıtılmıştır. 2014 yılında Mario Levi, 2015 yılında Ahmet Ümit, 2016 yılında Aslı Perker, 2017 yılında Murat Gülsoy, 2018 yılında Ayfer Tunç ve 2019 yılında Ercan Kesal ile Tarık Tufan katılmıştır. Gerçekleştirilen edebiyat festivallerinde Üsküp Yunus Emre enstitüsünün desteklerinin olması, yukarıda bahsedilen Türkiye-Makedonya ve genelinde Balkan ilişkilerinin edebiyata da yansıdığına bir diğer resmini oluşturmaktadır. Yayınevleri kapsamında Yeni Türk Edebiyatı'nın tercüme eserler bağlamında gerçekleştirdiği bir diğer gelişme de Makedonya sınırlarında Türk yazarlarının ödüllendirilmesi meselesini kapsamaktadır. 2015 yılında Adnan Özer "Üsküp Kitap Fuarı" kapsamında "*Altın Yüzük*" eseri edebiyat ödülünü almış ve aynı zamanda Suat Engüllü'nün Makedoncaya tercümesi ile "*Mermer Adasına Veda*" kitabının tanıtımı yapılmıştır. Yukarıda adı geçen romancıların çoğu tercüme eserlerinin yayınlanması akabinde, kitap tanıtımları sebebiyle Makedonya'da bulunmuşlardır. İskender Pala ve kitabı *Katre-i Matem*'in Makedoncaya tercümesi olan "Laleto vo İstanbul", 2016 yılında Pozart Media tarafından yayınlanmış ve yazar Üsküp Yunus Emre Enstitüsü iş birliğiyle düzenlenen tanıtım gecesine katılmıştır. *Katre-i Matem*'in kitap tanıtımını Makedonyalı akademisyen Luan Starova ve Aleksandar Prokopiev yapmışlardır. Hakan Günday'ın ise *Ziyan* kitabı Balkanların önemli ödülleri olan Balkanika'dan çağdaş dünya edebiyatın en önemli eserlerinden biri seçilmiştir. Aslı E. Perker de bu listenin içinde yer almaktadır. 2016 yılında Bata Pres Yayınevi tarafından çevrilen *Sufle* (Retsept za Osameni Sırtsa) ile yine aynı yayınevinden 2014 yılında tercüme edilen *Cellat Mezarlığı* (Grobot na Celatot) kitaplarının tanıtımı

yapılmış ve “Pro-za Balkan Edebiyat Festivali”ne 2016 yılında katılmıştır. Yine “Pro-za Edebiyat Festivali” kapsamında Ahmet Ümit Makedonya’nın başkenti Üsküp’te bulunmuştur. Ahmet Ümit’in 2014 yılında Antolog yayınevi tarafından Makedonca tercüme edilip basılan kitapları *İstanbul Hatırası* (Memento za İstanbul) ile *Sis ve Gece* (Magla i Nok) Makedoncaya kazandırılmıştır. Avrupa Edebiyatı Festivalleri kapsamında düzenlenen “BookStar” ile yılın en çok okunulan kitabı seçilen Esmahan Aykol’un *Kitapçı Dükkânı*, Antolog Yayınevi ve TEDA desteği ile 2014 yılında “Ubistvo vo Bosfor” adı altında tercüme edilmiş ve 2016’da ödüle layık görülmüştür. Aynı zamanda tanıtımı yapılmak üzere Aykol, Üsküp’e iştirak etmiştir. “Pro-za Balkan” edebiyat festivaline katılan isimlerden bir diğeri de Mario Levi’dir (2014). Mario Levi’nin 2011 yılında İli-İli yayınevinden “*İstanbul Bir Masaldı*” (İstanbul Beşe Skazna) romanı tercüme edilmiştir. Son olarak Murat Gülsoy da Pro-Za Balkan edebiyat festivaline katılarak ardından Üsküp Yunus Emre Türk Kültür Enstitüsü’nün daveti üzerine Makedonya’ya gelip buradaki okurlarıyla söyleşi gerçekleştirmiştir. Murat Gülsoy’un da Makedoncaya tercüme edilen bir kitabı vardır: *İstanbul’da Merhamet Haftası* (Nedela na Dobrinata vo İstanbul) 2009.

Diğer bir festival de uluslararası çapta adını duyurmuş olan ve edebiyat dünyasında saygınlığını koruyan Struga Şiir Akşamları ile de Türk şair ve şiirleri Makedonya edebiyatına kazandırılmış ve bu etkinlik kapsamında birçok Yeni Türk Edebiyatı döneminde yazılmış şiirler tercüme edilmiştir. Bu festivalin köklerinin 1961 yılına dayanması ve köklü edebiyat organizasyonlarından biri olması, şair ve şiir seçiminde ayrı bir ehemmiyet verilmesinin gerekçesini oluşturmaktadır. O yüzden Struga Şiir Akşamları’nın, Türk şairlerinin şiirleri seçiminde ve eserlerini tercümesinde edebiyat çizgisinde yer aldığı gerçeğini ortaya çıkarmaktadır. Edebiyatın sesini çeviri eserlerin kitaplarını tanıtarak ve yazar buluşmaları organize ederek yazarları edebiyat toplulukları ile birleştiren kurumlardan bir tanesi de Yunus Emre’dir. Türk dili, sanatı ve kültürü için yoğun çalışmalar gerçekleştiren Yunus Emre Enstitüsü, çeviri eserler açısından da ismi anılması gereken kurumların başında gelmektedir. Türk dili ve edebiyatını sadece Balkanlara değil aynı zamanda dünyaya tanıtan Yunus Emre, Makedonya’da da tercüme

edilen eserler ve yazarları Makedonya halkı ile buluşturmuştur. Yunus Emre Enstitüsü'nün kurulmasından önce çok az rastlanan Türkiyeli yazarların buluşmaları, bu fikri doğrulamaktadır.

Türkiye ve Makedonya kültürel ve siyasi çatısı altında ilişkilendirilen Makedonya'da Türk edebiyatının yansıması dışında, bağımsız internet sitelerinde birçok yazar ile ilgili veya Türk edebiyatı ile ilgili yazılar ve haberlere de rastlanmaktadır. Bu yazılar elbette ki eserlerin tercüme edilmesinden sonra yayınlanmış yazılardır. Makedonya da çıkan edebiyat dergilerine kıyasen internet üzerinde yayın yapan ve belki de edebiyat ile ilgili en az bağlantısı olan çeşitli internet siteleri ve yayın organları Yeni Türk edebiyatına ve o dönem yazarlarına yer vermiştir. Yeni Türk Edebiyatı'nın Makedonya'da aksinin asıl göstergesi halk içinde benimsenen veya benimsenmeyen eserler oluşturmaktadır. Bunlar arasında, 2015 yılında yayınlanmış Orhan Veli ile ilgili olan yazı, Orhan Veli şiirlerinin yer aldığı kültür ve siyasi içerikli yazılar yazan portal yayını³⁶, Ömer Seyfettin hakkında Makedonya ile bağlantısının olduğu internet makalesi³⁷ ve Aziz Nesin'in tercümesi yapılan Zübük eseri ile gazete yazısı³⁸ ve Sait Faik Abasıyanık'ın hikayelerine dair bir yazı yer almaktadır³⁹. Makedonya'da Orhan Veli, Nazım Hikmet'ten sonra edebiyat çevrelerinde bilinen şairlerden bir tanesini temsil etmektedir. Orhan Veli'nin şiirlerinde kullandığı yalın dilin, konularında kapsadığı hayat anlayışının, Makedonya edebiyatı ile var olan yakın bağlantısı, Orhan Veli'nin Makedonya'da tanınmasına neden olmuştur. Vasko Markovski'nin tercümesinde (ki Orhan Veli'nin şiir kitabını tercüme eden isim), yayımlanan şiirlerin çoğu Orhan Veli'nin kullandığı dil gibi hayatın yalınlığını kapsayan şiirlerdir. Zaten Makedonya'da tercümesi yapılan genel kitap seçiminin daha yalın dilde yazan yazarlara yönelik olduğu

---

³⁶ İlgili yazı için Bkz.: <https://okno.mk/node/39942>

³⁷ Bkz.: <https://duma.mk/region/veles/24526-2018-02-11-16-05-59>

³⁸ Bkz.: <https://alon.mk/culture/romanot-zubuk-od-aziz-nesin-objaven-vo-prevod-od-turski-na-makedonski-jazik/>

³⁹ Bkz.: <http://www.reper.net.mk/author/sait-faik-abasijanik/>

görülmektedir. Yeni Türk Edebiyatı döneminin başlangıcını oluşturan yazarlardan olan tercümelere çok az rastlanması zamansal bir boşluk ve hayat anlayışından değil, gündelik dile ve konulara olan uzaklığından kaynaklanmaktadır. Bu yüzden Yeni Türk edebiyatının ilk dönem yazarları değil, XX. yüzyıl sonu ve XIX. yüzyılda eser vermiş yazarların isimleri çeviri eserler listesinde daha çok yer almaktadır. Ömer Seyfettin'e yer verilen yazıda, Seyfettin'in Makedonya ile olan bağlantısından kaynaklandığı yazının içeriğinden anlaşılmaktadır. Ömer Seyfettin'in Makedonya'nın Veles şehrinde gençliğinde bulunması olayını ve edebiyata yansımalarını anlatan yazıda, Ömer Seyfettin'in günlüğünden Veles ile ilgili bölümler, Üsküp ile ilgili alıntılara yer verilmiştir. Burada da bölgesel bir bağlantıdan oluşan bir eserin ve bir yazarın tanıtılmasına dair bir olgu söz konusu olmaktadır. Sait Faik Abasıyanık'la ilgili yazıda ise başta hayatı ve eserlerinden bahsedilerek, daha sonrasında Makedoncaya tercüme edilmiş iki hikayesine yer verilmiştir: *"Tüneldeki Çocuk"* ve *"Bir Kaya Parçası Gibi"*. Aziz Nesin'in kitabının Makedoncaya tercümesi hakkında yazının yayınlanması, aynı biçimde Aziz Nesin'in tiyatro çevrelerinde tanınmasına dayanmaktadır. Üsküp'te bulunan Türk Tiyatrosu'nun birçok oyunu, Aziz Nesin'in eserlerinden hazırlanmıştır.

Makedonya'da Türk dilinden tercüme edilen eserlerin sahipleri ile gerçekleştirilen kitap tanıtımları dışında röportajlara da az rastlanmaktadır. Sadece Balkanika ödülünün sahibi Ayfer Tunç ile bir söyleşi gerçekleştirilmiştir.⁴⁰

Yeni Türk Edebiyatı ile ilgili yayımlanan haberler, yazılara ve makalelere bakıldığı zaman, siyasî altyapı ve kültürel oluşumlar ile birlikte yeni bir Türk Edebiyatı olgusu Makedonya'da yaratılmaya çalışıldığı sonucuna varılmaktadır. XXI. yüzyıldaki Türkiye'nin siyasî yapılanması çerçevesinde, Balkanlar'da kültürün etkisi ile birlikte, dil ve edebiyat ile ilgili olumlu çalışmalara rastlanılmaktadır. Makedonya'da edebiyat geleneğinin diğer kollara göre zayıf kalması, sadece Türkiye değil dünya edebiyatlarına da gereken ilginin olmaması anlamını da beraberinde taşımaktadır. Makedonya'da Türk edebiyatının aksedilmesi, özellikle TEDA'nın internet sayfasından yayımlanan ve

---

⁴⁰ İlgili söyleşi için Bkz.: <https://arhiva.republika.mk/920527>

TEDA'nın desteklediği başvurular kapsamında tercüme edilen eserler ile literatür taraması sonucu elde edilen tercüme eserler karşılaştırıldığı zaman, eserlerinin çoğunun Türkiye destekli olması, yürütülen tercüme çalışmalarını kültürel, sanatsal ve edebî boyutundan çok ticarî ve siyasî boyuta taşımaktadır.

3.3 Yayınevlerinde, Yeni Türk Edebiyatı Dönemi Eserlerinin Yeri ve Edebî Kamuoyuna Yansıması

Türkçeden Makedoncaya ve Arnavutçaya çevrilen eserler hakkında yayınevleri ile gerçekleştirilen görüşmeler, tercüme eserlerin basımı ve okunma sayısı ile ilgili yazılı bir bilgi paylaşımı yapılmaması ve tam olarak kitapların satımı ve dağıtımını noktasında bir istatistik yürütülmemesi meselesi, tercüme edilen eserlerin okunma oranı ile ilgili net bir malumatın olmaması sonucuna taşımıştır. Aynı zamanda Makedonya'da edebiyatın ne kadar önem arz ettiği, Makedonya halkının edebiyata olan ilgisi, Makedon edebiyatı ve Makedon dilinin diğer Balkan ve dünya edebiyatlarının içinde yeri hakkında yeterli derecede araştırmaların ve verilerin olmaması bu açıdan bir düşüncenin oluşmasına engel teşkil etmektedir. Diğer yandan dergi sayısı, yıl içinde yayımlanan kitaplar, edebiyat oluşumları hakkında genel bir çerçeveye oturtulduğunda Makedonya'nın edebiyat ve kitap ile olan alâkasının istenilen düzeyde olmadığı gerçeğini yansıtmaktadır.

Yayınevlerinden Türkçeden tercüme edilen kitapların okur düzeyi hakkında edinilmeye çalışan bilgi ve hangi kitapların daha çok sattığı sorusu ile ulaşılan cevaplar neredeyse aynı bütünlüğü oluşturmaktadır. Günümüzde, edebiyat terminolojisine kazandırılan “en çok okunan kitap”, “en popüler yazar”, “ödüllü yazar” kavramları yayınevlerinin kitap seçiminde ana unsurunu kalıplaştırmıştır. İlk öge, Yeni Türk Edebiyatı eserlerinde ödüllü yazar, bilinen yazarların kitaplarının diğer yazarlara kıyasen daha çok satmasıdır. Net bir bilgi paylaşılmamasına rağmen, “Türkçeden tercüme edilen eserlerden hangisi daha çok satılmıştır?” sorusunun ardından Orhan Pamuk ve Elif Şafak isimleri gelmektedir. Yayımlanan diğer tercüme eserler hakkında ne baskı sayısı ne de

satış sayısı verisinin olmaması, tercüme edilen bu kadar kitabın nerede ve nasıl olduğu sorusunu da beraberinde getirmektedir.

Makedonya'daki yayınevlerinin tercüme edilen kitapların tanıtımı, reklamı ve dağıtımını açısından da çok fazla bilgiye rastlanmamaktadır. Haber taraması sırasında bu tür kitapların tanıtımının yapılması ile ilgili aşağıdaki şu yayınevleri ön plana çıkmaktadır. Prozart Media, tercüme alanında en faal çalışmalar yürüten yayınevlerinden bir tanesini teşkil etmektedir. Hem yayın ve tercüme hem de edebiyat festivali organizasyonları ile adını yayınevi sektöründe duyuran kurum unvanına sahip olmaktadır. İskender Pala'nın *Katre-i Matem* Makedonca tercümesi kitabının tanıtımı Prozart Media ve Yunus Emre iş birliğinde gerçekleşmiştir. Aynı zamanda Prozart Media organizasyonluğunda gerçekleşen Pro-Za Balkan edebiyat festivaline katılan yazarlar da Makedonya edebiyat çevresiyle buluşturan yayınevi kuruluşudur. Tercüme çalışmaları içinde İli İli yayınevi de Türk edebiyatı hakkında ön plana çıkmaktadır. Bu yayınevi 2017 yılında, Yeni Türk Edebiyatı eserleri haftası ilan ederek, o zamana kadar tercüme edilen eserler, bütün kitabevlerinde ön plana çıkarılarak, birçok medya kuruluşu ve dergilerde de bunun tanıtımını yapmıştır. Ayşe Kulin kitapları ile tanınan Toper yayınevi, birçok internet sitelerinde Ayşe Kulin'in eserlerini tanıtarak, Türk edebiyatını okuyucular ile buluşturmuştur.

Arnavutça diline tercüme çalışmalarında Şkupi yayınevi de faal olan yayınevini temsil etmektedir. Şkupi yayınevi tarafından yayınlanan ve TEDA kapsamında gerçekleştirilen tercüme eserlerinin sayısı çoktur. Arnavutça tercümesi yapılan Yeni Türk Edebiyatı eserlerine ilgi Makedoncaya kıyasen daha büyüktür. İkinci bölümde de bahsedilen, Arnavutların dinî ve kültürel gerekçelerden dolayı Türk edebiyat ve kültürüne daha yakın olmaları, tarihî olaylara ve bu coğrafyada harmanlanan ortak bir mirasa ve kültüre dayanmaları, tercüme edilen eserlerin daha çok okunmasına vesile olmaktadır. Makedonya'da ikinci bir resmi dil olmasına rağmen Arnavutçaya tercüme edilen Türk dilinde yazılan eserlerin sayısı azımsanmayacak kadar çoktur. Yeni Türk edebiyatının Makedonya'da yaşayan Arnavut toplumunda aksi oldukça önem arz etmektedir. Şkupi yayınevi ve TEDA iş birliği ile gerçekleştirilen çalışmaların çoğu Türk edebiyatı için

önemli sonuçlar doğurmuştur. 2017 yılında tercüme edilen eserlerin birçok kıdemli Arnavutça yayın organlarında tanıtılmış, 2015 yılında aynı şekilde çevrilmiş eserlerin toplu tanıtımı Yunus Emre iş birliğinde Türk Dili ve Edebiyatı hocaları tarafından gerçekleştirilmiş ve Şkupi yayınevi müdürü Azam Dauti ile gerçekleştirilen görüşmede, her çevirinin ardından muhakkak kitapların tercüme edildiğine dair gazetelere demeç verdiklerini, aynı zamanda kitap tanıtımları da organize ettiklerini dile getirmiştir. Makedon dilinde kitaplar yayımlayan yayın evlerine kıyasen, Şkupi yayınevi, Arnavut okurlarının Türkçe kitaplara büyük ilgi duyduklarının ve eserlerin çok satılmasının ardından ikinci ve üçüncü basıma gittiklerinin bilgisini de paylaşmıştır. Şkupi yayınevi kitap seçimi noktasında TEDA başvurularında yer alan listelere sadık kalmıştır.

Makedonya’da diğer bir yayınevi organı olan Logos A yayınevi, Şkupi yayınevinin yürüttüğü yayın politikası dışında, kendine öz ideolojik dinî yayın politikası ile bu çalışmaların içinde yer almaktadır. Tercüme edilen Yeni Türk Edebiyatı eserleri listesinde, yayınevinin seçim yaptığı kitaplar, kendi yaşam ve ideolojileri doğrultusunda biraz daha sağ kesime özgü eserler veren yazarların olduğu, tercüme edilen eserlerin listesinden saptanmıştır. Yine de bütün bunların dışında, bu yayınevi, Makedoncaya kazandırılmayan ancak Balkan coğrafyası ile alâkası olan yazarların eserlerini Makedon edebiyatına, özellikle Makedonya’daki Arnavut kesime, Arnavutça tercüme ederek kazandırmıştır. Bunların başında Üsküp doğumlu Yahya Kemal ve Kosovalı Mehmet Akif Ersoy yer almaktadır.

Tercüme çalışmalarında yayınevlerin rolü büyük bir önem teşkil etmektedir. Eser ve tercüman seçimi kapsamında yayınevlerinin rolü önemlidir. Yeni dünya düzeninde edebiyatın sosyal oluşumuna bakıldığı zaman, bakanlıklar, edebiyat kurumları ve onların yürüttükleri projeler artık tek taraflı değil, karşılıklı iş birliği ile edebiyatın bir adım daha ötesine geçmiştir. Dünyanın daha da küçülmesi kültürleri, sanatları ve edebiyatları daha da yakın kılmıştır. Artık sadece devlet sınırları içinde kendi dilinde gelişen edebiyatlar değil, aynı zamanda başka devletlerde var olan ve diğer dillere taşınan edebiyatlar da okurlara ve ilgililere yakın kılınmıştır. Ortak bir edebiyat çatısı altında bir dilden başka bir dile aktarımlar yaparak, edebiyatın keskin çizgileri ortadan kaldırılmaya doğru yönelik

bir sistemin mevcut olduğu gerçeği, edebiyat dnyasına da yansımaktadır. Eserlerin bir nevi vitrini sayılan yayınevlerinin de ortak girişimleri ile gerçekleştirilen bu durum günümüz dnyasında hız kazanmaya başlamıştır. Makedonya’da Türkçeden tercüme çalışmaları yürüten yayınevlerinin bir kısmı, Türkiye’deki yayınevlerinin birçoğuyla da ortak konferans ve çalışma yürütmüşlerdir. 2019 yılında İstanbul’da düzenlenen “Yayımcılık Profesyonel Buluşmalarına” Antolog, Prozart Media, Almanah ve Bata Pres katılım sağlamıştır. Aynı şekilde 2014 yılında Şkupi ve Bata Pres yayınevi de Türkçede tercüme edilen eserleri ile “33 Uluslararası İstanbul Fuarı’nda yer almışlardır. Bata Pres ve Şkupi yayınevi Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığının resmi davetlileri ve Makedonca ve Arnavutçaya en çok tercüme edilen kitap sayısı unvanı ile bulunmuşlardır. Tam tersi bir şekilde Türkiye’deki önemli yayınevleri ve sahipleri de Makedonya’daki yayınevleri ile aynı etkinlik altında bir arada bulunmuşlardır. Nazlıcan Kabataş, Kalem yayınevini temsilen 2018 yılında Pro-Za Balkan Festivaline katılmıştır. Birçok Pro-Za Edebiyat Festivalinin düzenlediği projelerde ortak çalışmalarda bulunan “İstanbul Tanpınar Edebiyat Festivali” 2014 yılında görev yapmış olan müdürü Nermin Mologlu’da Makedonya’da bulunup tercüme çalışmaları üzerine birkaç resmî görüşme gerçekleştirmiştir.

SONUÇ

XX. yüzyılın başlarında edebi tercümelemler ile ilgili başlatılan yoğun araştırma ve teorik çalışmalar, XXI. yüzyılda dünya edebiyatlarında daha da hız kazanarak, iki kültürü ve iki dili birbirine bağlayan yapıcı bir rol üstlenmiştir. Bu fikri benimseyerek hareket eden Türkiye Cumhuriyeti de bu alanda çalışmalar yürütmektedir. Özellikle TEDA projesinin başlaması ile birlikte, Türk klasik eserleri, birçok farklı yerde tanıtılmış, tercüme eserler ve karşılaştırmalı edebiyatlarda yerini almaya başlamıştır. Bu sayede, Makedonya'da da Türk eserleri, bilhassa Yeni Türk edebiyatı döneminde yazılmış eserler hem Makedonca hem de Arnavutçaya kazandırılmıştır.

Makedonya, Türk kültürünü içinde barındıran bir coğrafi bölgeyi temsil etmektedir. Tarihte, yaklaşık 500 yıllık ortak bir geçmişe sahip olan bu topraklarda edebiyatın kabulü ve edebiyat alanında Yeni Türk Edebiyatı eserlerinin okunması ve onun üzerine çalışılması, diğer toplumlara göre daha benimseyici bir niteliğe sahiptir. Elbette ki, bu teorik anlamda ne kadar öyle gözükse de batı toplumlarının etkisinden dolayı Avrupa ülkelerinin sadece Türk edebiyatına değil aynı zamanda Türk kültürüne var olan önyargılı yaklaşımlardan dolayı, Türk eserleri şu an hakedilen konumda olmadıkları sonucuna varılmaktadır. Burada önemli rol oynayan Üsküp Yunus Emre Enstitü'sünün girişimleriyle, her ne kadar, çevrilen eserlerin, yazarların tanıtımları yapılsa da Türkiye'de eser veren yazarlar her ne kadar aktif olarak edebiyat festivallerine katılsa da Makedonya'daki edebiyat alanında kıdemli eserler hala gerektiği önemi görememiştir. Sadece çok okunanlar ve popülerlik kisvesi altında var olan yazarlar biraz ön plana çıkarak ismi bilinenlerin arasında yer almıştır. Tabi ki dünya sınırlarında yer alan Türkiyeli yazarların isimler iyi ve kötü yazar kavramları dışında tutularak bu çalışmada verilmektedir. Diğer yandan yayınevlerinin tercüme çalışmaları içinde oldukları konum, bu çalışmaların gidişatını belirleyen unsulardan biridir. Tercümesi yapılan Türk dilindeki çoğu eserlerin TEDA projesinin belirlediği eserlerin sınırında kalması, Makedonya'nın Türk edebiyatına ilgisini tartışmalı kılmaktadır. Yine de, bu şekilde tercüme çalışmalarının yapılması, yayınevlerinin yoğun bir şekilde eserleri tercüme ettiği

gerçeğini değiştirmemektedir. Günüümüzde yayınevlerinin durumu sadece Makedonya'ya özgü bir konuyu oluşturmamaktadır. Sistemin ve tarihi gidişatın değişmesi ile birlikte, yayınevleri de yayın politikalarını değiştirmiş, özellikle küçük ölkelerde küçük ölçekli bir ekonominin halkasında yer alarak ticari bir yönde ilerlemeyi sürdürmüştür. Bu da Makedonya ile ilgili göz önünde bulundurulması gereken ana nedenlerden birisini oluşturmaktadır. XXI. yüzyılda, daha yeni başlanılmış sayılan edebi tercümeleler, ilerde birçok unsurun bir araya gelmesi ile, Makedonya'daki edebiyatlarda daha iyi bir konuma gelebileceği meselesi de bu çalışmada ulaşılan diğer bir sonucu teşkil etmektedir.

Araştırma süresince karşılaşılan bir diğer etmen de Makedonya'da devlet üniversitesi bünyesinde Türk Dili ve Edebiyatı bölümü olmasına rağmen, faal bir şekilde edebiyat hususu ile ilgili çalışmalar yürütölmediğidir. Yüzlerce eserin tercümesi araştırma konusu olmamış, Makedon veya Arnavut edebiyatları ile ortak bir çalışma yürütölmemiş, dil bağlamında bunların karşılaştırılması yapılmamıştır. Edebiyat bölümünün pasif kalması, tercüme edilen eserlere edebi tahlil değeri katmamıştır. Diğer edebi dergilerin taraması yapıldığı zaman da bu konu ile ilgili sadece Orhan Pamuk'un eserlerini içeren çalışmalara rastlanılmıştır. Tercüme edilen eserlerin okuyucu kitlesi de düşük kaldığı gözlemlenen bir başka durumu da ortaya çıkmıştır. Yayınevleri ile yapılan görüşmelerde her ne kadar istatistik bir bilgi paylaşılmak istenilmese de yayınevi çalışanlarının verdiği Türk eserlerinin nerdeyse hiç satılmadığı bilgisi bunu doğrulamaktadır. Bu anlamda yapılan faaliyetlerin, Türk eserlerinin okunması noktasında daha farklı bir yöntemle gerçekleşmesi gerekliliğini gün yüzüne çıkmıştır.

Türk edebiyatı eserlerinin istenilen düzeyde Makedonya'daki edebiyata aksetmemesi, genel çerçevede bir başka meseleyi de ortaya çıkarmaktadır. Dünyada oryantalizm algısı, gerçeekliği çarpıtılan bir mercekten, biraz daha alt sınıftan bir kültür olarak insanlara sunulduğu için, bu kültürle bağlantılı olan ve bu kültüre ait sanat ve eserlere yaklaşım maalesef hala uzaklığını korumaktadır.

KAYNAKÇA

- Ağaoğlu, H. Y.: 2012 **II. Dünya Savaşında Yugoslavya'da Bir Direniş Mücadelesi**, İstanbul, Rumeli Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği.
- Ağaoğlu, Y.: 2008 **Üsküp Kitabı**, İstanbul, Fide Yayınları.
- Akalın, Ş. H.: 2016 **Balkanlarda İslam'ın ve Türklüğün Yayılmasında Bir Öncü: Sarı Saltuk, M. S. Kafkasyalı içinde, Balkanlarda İslam, Miadı Dolmayan Umut. Cilt II**, Ankara, Tika Yayınları.
- Akşit, G.: 1986 **Çeviri: Dillerin Dili**, İstanbul, Çağdaş Yayınları.
- Antolyak, S.; Balabanov, K., Boşkov, V., Garaşanin, M., İvanovski, O., Janura, P., Tomovski, T.: 1969 **İstorija na Makedonskiot Narod**, Skopje, Nova Makedonija.
- Atabay, M.: 2012 **20'inci Yüzyılda Türkiye ve Balkanlar**, İstanbul, Kriter.
- Ayverdi, E. H.: 1981 **Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri**, İstanbul, Fetih Cemiyeti.

- Bahadır, G.: 2002 **Batı'dan Doğu'ya Uzanan Çizgide Balkanlar ve Türkler**, Konya, Çizgi Kitabevi.
- Barolli, B.: 2005 **An Overview of the Albanian History: With Main Emphasis on Economy**, Nigatta University,
- Beldiceanu, N.: 1995 **Osmanlı İmparatorluğu Tarihi-I: Osmanlı Devleti'nin Doğuşundan XVIII. Yüzyılın Sonuna**, İstanbul, Cem Yayınevi.
- Bey, A. E.: 2006 **Osmanlı Arnavutluk'undan Anılar (1885-1912)**, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Elsie, R.: 2003 **Early Albania: A reader of historical texts, 11th-17th century**. Wiesbaden: Otto Harrassowitz Verlag.
- Emin, İ.: 2014 **Yürüyen Duvar**, İstanbul, Tekin Yayınevi.
- Frasheri, S.: 2002 **Shqiperia the Shqiptaret**. Tiran, Dajti.
- Hadri, A.: 1973 **Historia e Popullit Shqiptar**. Prishtine: Shekulli.

Hamzaoğlu, Y: 2011

Balkan Türklüğü, İstanbul, Kaknüs Yayınları.

Hamzaoğlu, Y: 2011

Balkan Türklüğü Cilt II, İstanbul, Kaknüs Yayınları.

Ilievski, P. H.: 2008-2009

Kratkite Zitija Na Slovenskite Prvouçiteli. K. Kjulavkova, Z. Topolinyska, & M. Gyurçinov içinde, Prilozi-Contributions, Skopje: Makedonska Akademiya na Naukite.

İnalcık, H: 2005

Balkanlar ve Türkler. BAL-TAM Türklük Bilgisi.

Karakuş, E.: 2014

Makedonya Türk Edebiyatı'nda Üçüncüler, Üsküp, Yeni Balkan.

Karatay, O: 2002

Orta Çağ'da Makedonya: Bir Siyasi Coğrafyanın Süreklilik Öyküsü, M. Hatipoğlu içinde, *Makedonya Sorunu, Düünden Bugüne*, Ankara, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları.

Leontiç, M.: 2012

Türkçe-Makedonca Kitapların Türk Dilinin Öğretilmesinde ve Türk

- Edebiyatının Tanıtılmasında Etken Olarak, 17. Uluslararası Türk Kültür Sempozyumu** Üsküp, Halk Kültürü Araştırmaları Kurumu.
- Matzinger, J.: 2016 **Albantsite kako potomci na İlirite od aspekt na istoriska lingvistika, Albanologie.**
- Nuredin, A.: 2008 **Osmanlı Sonrası Makedonya, Üsküp, Matüsiteb.**
- Nureski, C.: 2014 **Şuara Tezkirelerine Göre Osmanlı Döneminde Makedonya'dan Yetişmiş Mutasavvıf Divan Şairleri. Osmanlı İlim, Düşünce ve Sanat Dünyasında Balkanlar, Edirne.**
- Ortaylı, İ.: 1985 **Balkanlarda Milliyetçilik. M. Belge içinde, Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi İstanbul, İletişim Yayınları.**
- Öztürk, S.: 2006 **Makedonya Edebiyatının Gelişimi, B. A. Osman Karatay içinde, Balkanlar El Kitabı, Cilt I, İstanbul, Karam Yayınları.**

- Pitcher, D. E.: 1972 **An Historical Geography of the Ottoman Empire.** Leiden, Print Book.
- Prunç, E.: 2013 **Çeviri Kùltürlerinin Oluşumu Üzerine F. Yücel içinde, Çeviribilimin Paradigmaları: Çeviri Seçkisi.** Çanakkale, Çanakkale Kitaplığı Akademi Yayınları.
- Rıfat, M: 2004 **Çeviri Seçkisi: Çeviriyi Düşünenler. Çeviri (bilim) nedir? Başkasının Bakışı,** İstanbul, Dünya Yayıncılık.
- Stalev, G.: 2014 **Za Sovremenata Makedonska Knizevnost,** Skopje, Dijalog.
- Süreya, C.: 1991 **Şapkam Dolu Çiçekle,** İstanbul: Yön Yayınları.
- Şatev, P: 2012 **İstoriya na Makedoniya,** Skopje: Makedonika.
- Tanpınar, A. H.: 2011 **Edebiyat Üzerine Makaleler,** İstanbul, Dergâh Yayınları.
- TDV.: 1998 **İslam Ansiklopedisi Cilt 1.**

Turan, Ö: 2002

Makedonya'da Türkler, M. Hatipoğlu içinde, **Makedonya Sorunu, Dünden Bugüne**, Ankara, Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları.

Uzunçarşılı, İ. H.: 2011

Osmanlı Tarihi, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Velev, İ: 2014

İstorija na Makedonskata Knizevnost-Srednovekovna Knizevnost, Skopje, Girlanda.

Yücel, F.: 2007

Tarihsel ve Kuramsal Açıdan Çeviri Edimi, Ankara, Dost Yayınları.

Yücel, H. A.: 2003

Tercüme'nin İlk Sayısına Önsöz. M. Rıfat içinde, **Çeviri Seçkisi I: Çeviriyi Düşünenler**, İstanbul, Dünya Yayıncılık.